

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Viljem Einspieler

Novinarska etika v praksi in novinarsko častno razsodišče

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Viljem Einspieler

Mentorica: izr. prof. dr. Melita Poler Kovačič

Novinarska etika v praksi in novinarsko častno razsodišče

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

NOVINARSKA ETIKA V PRAKSI IN NOVINARSKO ČASTNO RAZSODIŠČE

Diplomsko delo obravnava novinarsko etiko v praksi sodobnega slovenskega novinarstva, ko je vse težje opredeliti meje med novinarstvom in nenovinarstvom. S pomočjo predstavitve in razsodb Novinarskega častnega razsodišča Društva novinarjev Slovenije in Sindikata novinarjev Slovenije (NČR), ki je edini samoregulacijski organ v Sloveniji, avtor ugotavlja, da pogosto prihaja do razkoraka med teorijo in prakso. NČR si prizadeva slediti najvišjim etičnim idealom, ki jih zagovarja teorija, vendar v aplikaciji upošteva, da etična odločitev včasih zahteva odmik od univerzalnosti. Grobi pregled razsodb NČR in Press Complaints Commission (PCC), čeprav jih nismo primerjali z znanstveno metodo, je tudi pokazal, da med njimi ni večjih vsebinskih razlik. Iz primerjave dela NČR in PCC je še mogoče sklepati, da morebiten prenos tujih modelov samoregulacije še ne pomeni, da bodo delovali uspešno. V pričujočem delu avtor še ugotavlja, da bo o etiki javnega obveščanja potreben trdnejši dogovor, če slovensko novinarstvo noče, da bi na področju varovanja profesionalnih in etičnih standardov prišlo do regulacije ali seregulacije.

Ključne besede: novinarska etika, etični kodeks, samoregulacija

JOURNALISM ETHICS IN PRACTICE AND THE JOURNALISTS' ETHICS COUNCIL

The graduation paper addresses the issue of journalist ethics in the modern Slovenian journalism practice where the boundaries between journalism and non-journalism are increasingly blurred. Deriving from the presentations and the rulings of the Journalists' Ethics Council of the Slovenian Association of Journalists and the Union of Slovenian Journalists (hereinafter the "Ethics Council"), the only self-regulatory organization in Slovenia, the author finds that there is often a notable gap between theory and practice. While pursuing the highest ethical ideals put forth by the theory, the Ethics Council also observes the notion that in a particular case an ethical decision may require a deviation from the universal principles. An quick summary of the rulings by the Ethics Council and the Press Complaints Commission (PCC), although lacking a comparison by employing the scientific method, has revealed that there aren't any significant differences between them in terms of contents. The comparison of the work of the Ethics Council and the PCC can lead to the conclusion that transfer, or implementation, of self-regulation models in place abroad per se is not sufficient cause for their success. The author furthermore infers that a more solid agreement is required on the ethics of public communication, since in the absence of such agreement Slovenian journalism is running the risk of facing regulation or co-regulation with regard to maintaining professional and ethical standards.

Keywords: journalism ethics, ethical code, self-regulation

Kazalo vsebine

1 Uvod	6
2 Kratek pregled ključnih humanističnih teorij novinarske etike	8
3 Temeljne definicije	10
3. 1 Postavke novinarske profesije	10
3. 2 Novinarski etični kodeks in samoregulacija.....	11
3. 3 Regulacija in seregulacija	11
3. 4 Tiskovni ali medijski svet	12
4 Zgodovina organizacij slovenskega novinarstva in samoregulacije	13
4. 1 NČR je pridobilo velik moralni kapital.....	14
4. 2 Novi kodeks določa širšo zavezanost javnosti	15
4. 3 Kodeks je živ organizem	17
5 NČR v zadnjih dveh desetletjih	19
5. 1 Novinarji imajo pod enakimi pogoji pravico dostopa do informacij (NČR 1988–1999) .	19
5. 2 NČR ni preiskovalni organ in tudi ne moralni arbiter (NČR 1999–2003).....	20
5. 3 Razsodbe NČR nimajo značaja sodb ali odločb (NČR 2003–2004).....	24
5. 4 Avtonomija NČR je v prid slovenskega novinarstva (NČR 2004–2005)	27
5. 5 Nejasne definicije sovražnega govora in žaljivo izražanje (NČR 2005–2006)	31
5. 6 NČR ne posega v ustavno pravico državljanov do javnega izražanja stališč (NČR 2007–2008).....	35
6 Zamisel o tiskovnem ali medijskem svetu	37
6. 1 Za prenovu medijske politike	41
7 Britanska pritožna komisija za tisk in NČR	41
8 Kodeks novinarjev Slovenije in razsodbe NČR o pritožbah čez novinarstvo	48
8. 1 Kršitev preambule Kodeksa novinarjev Slovenije	48
8. 2 Kršitev 1., 2., 3. in 4. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	50
8. 3 Kršitev 6. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	52
8. 4 Kršitev 7. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	55
8. 5 Kršitev 8. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	59
8. 6 Kršitev 9. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	61

8. 7 Kršitev 10. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	62
8. 8 Kršitev 11. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	64
8. 9 Kršitev 12. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	65
8. 10 Kršitev 13. in 14. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	66
8. 11 Kršitev 15. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	67
8. 12 Kršitev 16. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	68
8. 13 Kršitev 19. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	69
8. 14 Kršitev 20., 21. in 22. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	76
8. 15 Kršitev 23. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	79
8. 16 Kršitev 25. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	79
8. 17 Kršitev 27. člena Kodeksa novinarjev Slovenije	81
9 Izjave in stališča NČR.....	82
9. 1 Izjava NČR DNS in SNS o dostojanstvu človeškega bitja po smrti	82
9. 2 Izjava Novinarskega častnega razsodišča: Psevdonimi v novinarstvu.....	83
10 Zaključek.....	84
11 Literatura.....	87

1 Uvod

Čeprav gre pri novinarski etiki v prvi vrsti za področno etiko stanovskega poklica, morajo novinarji upoštevati tudi temeljno vsečloveško ali civilizacijsko etiko. Vsak stan poleg temeljne splošne etike pozna še svojo aplikativno etiko. Zato se novinarska etika razlikuje od etike odvetnikov, ki morajo varovati diskretnost kriminalca, ki ga branijo, od etike zdravnikov, ki morajo varovati tajnost bolnikovih podatkov, ali od etike policistov, ki morajo skrbeti, da so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine. Ali kot pravi Melita Poler Kovačič: »Novinarska etika je etika novinarjev kot osrednjih oseb medijske realnosti. Je teoretski diskurz o normah, ki so temelj novinarjeve moralne izbire, in o legitimnosti teh norm v dani situaciji. Novinarska morala na drugi strani pomeni konkretno ravnanje novinarjev v določenem času in določenem prostoru in je niz določenih moralnih standardov oz. norm« (Poler 1997, 71). Melita Poler Kovačič še meni: »Ker novinarji delujejo kot predstavniki javnosti imajo poleg etične odgovornosti do sebe tudi etično odgovornost do drugih oziroma do javnosti. Zato je novinarska etika odgovornosti etika dolžnosti« (1997, 101).

Klasična civilizacijska pridobitev je tudi pravno varstvo, vendar pa pravo, četudi ima na voljo številne instrumente, »ne more v celoti zagotoviti varnosti posameznika pred oblastjo in družbe pred posameznikom«, ugotavlja Šime Ivanjko (1997, 1180). Zato si v sodobnih družbah ne prizadevajo zagotavljati le pravnega varstva, temveč poudarjajo tudi potrebo po moralnem varstvu posameznika. Iz tega zornega kota bi novinarstvo še vedno potrebovalo etiko, četudi bi uvedli najstrožje pravne omejitve. Varnost naj bi posamezniku zagotovila varstvo tistih vrednot, ki ga država na področju prava ne more ali pa je zagotavljanje neučinkovito, pa tudi varovanje in spoštovanje tistih pravic in lastnosti človeka, ki jih pravo neposredno ne varuje (Ivanjko 1997, 1180–1181). S tem v zvezi Melita Poler opozarja: »Ko govorimo o moralni varnosti, stopamo na področje etike. Etika je diskurz o normah, ki so temelj moralne izbire, in o legitimnosti teh norm v dani situaciji« (2002a, 91). Njen zaključek je: »Odgovoren novinar sprejema pravne okvire svojega presojanja in ravnanja, obenem pa izhaja iz temeljne etične drže, ki ga v primerih neetičnega, a zakonsko sprejemljivega ravnanja usmerja od prava k prav, od (zgolj) legalnosti k legitimnosti« (2002a, 93).

V slovenskem novinarstvu bedi nad spoštovanjem profesionalnih in etičnih meril Novinarsko častno razsodišče (NČR). V diplomskem delu o novinarski etiki v praksi in NČR se bomo

omejili na analizo spoštovanja novinarske etike, ki se kaže v izdelkih novinarjev, predvsem pa v pritožbah čez novinarstvo, ki jih je obravnavalo NČR, in ne v celotnem novinarskem diskurzu. Ker se zdi, da je danes, ko so novice nemalokrat vredne le toliko, kolikor so senzacionalne ali šokantne, in ko resničnostni šovi praviloma dosegajo najvišjo gledanost, težko govoriti o novinarski etiki, je tudi vse več zahtev po drugačni organiziranosti samoregulacije, ki jo v svetu praviloma urejajo s tiskovnimi sveti. Če zanemarimo prizadevanja politike po obvladovanju medijev, ki poskuša z medijsko diskvalifikacijo odvzeti veljavo novinarstvu, gre v sodobnem novinarskem sporočanju, ki je primarno podrejeno ekonomski sferi, tudi za novinarjevo prizadevanje, da bi zadovoljil predvsem posebne interese lastnika, ne pa obče interese javnosti in profesionalna merila, na račun etike. McManus (1994) ga imenuje tržno naravnano novinarstvo, značilnost novice pa je, da je družbeni in medijski konstrukt ali blago, Encabo pa meni, da sporočanje v tržnem novinarstvu podlega »poplavi popačenih podob, ki se prenašajo na način, ki spominja na divji zahod« (1995, 516).

Četudi je to bolj ali manj res, je treba tehtno premisliti, ali velja spreminjati nekaj, kar deluje dobro. Zato bi radi v diplomskem delu predstavili rabo novinarske etike v praksi na primeru delovanja Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS, ki je edini organ presoje poklicne novinarske etike v Sloveniji. Nadaljnjim raziskovalcem področja bi radi omogočili vpogled v delovanje NČR in novinarske samoregulacije v Sloveniji ter lažje razumevanje prenosa teorije v prakso v slovenskem novinarskem prostoru. V diplomskem delu poskušamo na podlagi prakse NČR odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

- 1) Kako se teorija prenaša v prakso?
- 2) Kako se samoregulacija v Sloveniji razlikuje od samoregulacije v okviru britanske pritožne komisija za tisk (Press Complaints Commission – PCC)?
- 3) Je za slovensko novinarstvo primerna samoregulacija ali regulacija?

V teoretičnem delu bomo z analizo in interpretacijo sekundarnih virov predstavili izkušnje v tujini, nato pa bomo v empiričnem delu naloge najprej z analizo sekundarnih virov, z zgodovinsko analizo, opisno metodo, nato pa še z metodo opazovanja z udeležbo na sejah in javnih obravnavah NČR¹ in na številnih okroglih mizah, strokovnih srečanjih in seminarjih o

---

¹ Na teh sem kot predsednik NČR sam tudi aktivno sodeloval.

novinarski etiki v Sloveniji² in v tujini, 3 poskušali odgovoriti na zastavljena raziskovalna vprašanja.

V empiričnem delu diplomske naloge bomo obenem tudi predstavili delo NČR s pomočjo predstavitve pritožb čez novinarstvo in rzsodb NČR, pri čemer bomo predstavili rzsodbe o domnevnih kršitvah vseh členov Kodeksa novinarjev Slovenije, ki jih je obravnavalo NČR, njegove rzsodbe pa ne bomo interpretirali, temveč jih bomo tudi zaradi aktivne udeležbe pri njihovem sprejemanju opisali nevtrarno.

2 Kratek pregled ključnih humanističnih teorij novinarske etike

Številni avtorji opozarjajo, da je novinarska etika oziroma utemeljeno etično mišljenje temelj kakovostnega novinarstva. Ali kot pravi Melita Poler Kovačič: »Novinarjevo moralno presojanje potrebuje teoretsko etično utemeljitev«. K temu avtorica še dodaja: »Ko novinar moralno presoja, mora utemeljeno misliti, da se odloča prav, utemeljeno misliti pa pomeni misliti na temelju.« (Poler Kovačič 2005, 191–192). Zato je tudi za razumevanje novinarske etike v praksi in dela NČR nujen grob teoretičen okvir diplomskega dela, ki se je za dosego tega cilja v največji meri naslonilo na dela Melite Poler Kovačič.

Novinarsko etiko je najprej treba ločiti tako od novinarske morale kakor tudi od medijske etike in etike javne besede. Nanaša se na vse, ki so vpeti v novinarski diskurz. »Novinarska etika zagotavlja filozofski premislek moralne sodbe, je teoretski diskurz o normah, ki so temelj novinarjeve moralne izbire, in o legitimnosti teh norm v dani situaciji« (Poler Kovačič 2005, 192). Avtorica še poudarja, da ima temeljna drža odgovornosti za izhodišče obličje

---

² Na primer omizje Mediji, samoregulacija in multikulturalizem 2006 (IDC Sveta Evrope 2006), ki je bilo del projekta »Prihodnost večkulturnih družb v Evropi in vloga medijev,« (izvajala sta ga Mirovni inštitut in Britansko veleposlaništvo v Ljubljani) in seminar ob izidu knjige *Medijsko pravo* (ur. Einspieler in Lampe, izd. Planet GV, Ljubljana 2009).

³ Na primer primerjava dela NČR in PCC v pogovorih s člani britanske pritožne komisije za tisk v okviru projekta Prihodnost večkulturnih družb v Evropi in vloga medijev - Dobre politike in prakse iz Združenega kraljestva? (Future of multicultural societies in Europe and the role of the media - Good policy and practice from the UK), ki ga je leta 2005 Mirovni inštitut izvajal s podporo Britanskega veleposlaništva v Ljubljani). V Grčiji in Cipru je potekala 3. in 4. Konferenca novinarjev mediteranske regije v letih 2001 in 2002 v organizaciji grškega in ciprskega novinarskega združenja ter International Federation of Journalists - IFJ, v Srbiji projekt Central European Initiative-CEI Journalists' Forum 2005. Z izkušnjami iz tujine smo se seznanili tudi med strokovnimi obiski vodilnih evropskih in ameriških časnikov v okviru izobraževalnega programa časnika *Delo* ter študijem britanskega tiska in samoregulacije, tako PCC kot tudi britanske pritožne komisije za elektronske medije The Broadcasting Complaints Commission Broadcastig Standard Council (Advanced Journalism Course J80, 1997, v organizaciji The Thomson Foundation in Britanskega veleposlaništva v Ljubljani – Editorial Study Centre, Cardiff).

drugega človeka in da novinar ne more biti odgovoren, če ni svoboden, kot takšen pa mora za svoje presoje in ravnanja prevzeti odgovornost (Poler Kovačič 2005, 196–197).

Kant v *Metafiziki morale* pravi, da je vsak človek upravičen do spoštovanja svojega bližnjega (1967, 268). »Človek je, in kar se zgodi človeku, se zgodi tudi meni,« še piše Kant (1937, 15). Kljub krizi novinarske odgovornosti in svobode, ki odgovornost šele vzpostavlja, za potrebe diplomskega dela zadostuje ugotovitev Melite Poler Kovačič: »Spoštovanje dostojanstva osebe je dolžnost, ki jo ima človek do sebe kot moralnega bitja« (2005, 198). Nujen pa je kratek pregled etičnih teorij, ki jih delimo na pragmatično in humanistično etiko. Zanimarili smo pragmatično etiko, ki se ukvarja z doseganjem ciljev in uspeha, z uresničevanjem načrtovanega (Merrill 1997, 55–59), čeprav je pragmatični novinarski pristop, ki ga imenujemo tudi makiavelizem, v sodobni novinarski praksi pogost. Med pogosto navajanimi teoretiki humanistične etike je tudi Louis Day, ki v svojem delu *Ethics in MediaCommunications: Cases and Controversies* piše o deontološki in teleološki teoriji ter teorijah kreposti ali vrline, ki jih predstavlja Aristotelova zlata sredina (1991, 53).

Deontologi poudarjajo delovanje, ki je skladno z univerzalnimi dolžnostmi, dobrih ali slabih posledic dejanj pa ne upoštevajo. Teleološki ali posledični pristop k moralnemu presojanju je utemeljen na ideji, da je etično pravilna tista odločitev, ki proizvede najboljše posledice. Utilitarizem primarne odgovornosti ne vidi v odnosu do osebe, ampak do čim večje skupine ljudi. Načelo Aristotelove zlate sredine zahteva izogibanje skrajnostim. Nekatera dejanja in strasti so slabe same po sebi. Kot piše Aristotel: »Vrlina je srednja mera, ker teži k sredini kot svojemu smotru« (1994, 85). V *Nikomahovi etiki* govori o tem, da je dobro smoter, h kateremu vse teži, končni smoter vseh dejanj pa je najvišje dobro, in to je srečnost, ki je nekaj popolnega in samozadostnega (Aristotel 1994, 48-58).

Melita Poler Kovačič poleg Dayevega modela moralnega presojanja navaja še druge humanistične etične teorije: omenja na primer načelo tančice nevednosti Johna Rawlsa, ki onemogoča egoistične odločitve in je zagotovilo poštenosti. Gre za načelo splošnega soglasja. Prednost dobijo najbolj ranljivi udeleženci in rezultat je pravična rešitev. Rawls teorijo pravičnosti povezuje s teorijo družbene pogodbe. Zamišlja si izhodiščni položaj, hipotetično situacijo, kjer naj bi prišlo do sprejetja načel pravičnosti. Ista avtorica še navaja, denimo, Potterjev model moralnega presojanja, vendar je za diplomsko delo pomembna predvsem deontelska etika, ki združuje deontološki in teleološki pristop k moralnemu presojanju. V Kantova merila doslednosti in obrnitve vgradi določene pogoje oziroma dopolnitve. Sklepa

kompromis, ohranja temelj Kantove etike in se ne odreka njegovemu humanizmu, a dopušča, da tudi okoliščine in morebitne posledice vplivajo na novinarjevo moralno odločitev. Univerzalnost je ohranjena kot teoretski temelj, v aplikaciji pa upošteva okoliščine in posledice, kar pomeni, da etična odločitev včasih zahteva odmik od univerzalnosti (Poler Kovačič 2005, 211–228).

Kratek pregled nekaterih ključnih humanističnih teorij novinarske etike je potreben za diplomsko delo, ker so bile med drugim osnova za novi Kodeks novinarjev Slovenije, ki je bil sprejet 10. oktobra 2002 v Izoli; medtem ko je NČR v pritožbah čez novinarstvo vsaj v zadnjem desetletju praviloma razsojalo na podlagi deontelske etike, ki se zdi tudi številnim teoretikom še najbolj primerna in uporabna v sodobnem novinarskem diskurzu.

3 Temeljne definicije

Glede na to, da je v svetu samoomejevanje novinarjev zelo različno urejeno, bi natančnejše navajanje ureditev v posameznih državah preseglo cilje diplomskega dela. Zato se bomo zadovoljili z ugotovitvijo, da je na prve kodekse novinarske etike močno vplivala münchenska deklaracija, ki so jo 24. in 25. novembra 1971 sprejeli predstavniki sindikatov in novinarskih federacij v šestih državah tedanje Evropske gospodarske skupnosti. Diplomsko delo pa mora vsebovati nekaj temeljnih definicij, ker ni mogoče izhajati iz predpostavke, da bodo študenti ali nadaljnji raziskovalci poznali ključne teoretske definicije.

3.1 Postavke novinarske profesije

Novinarstvo si prizadeva za profesionalizacijo, ker želi biti, zaradi izjemne vloge, ki jo v družbi ima, več kot obrt ali dejavnost. Če hoče biti profesija, mora težiti k vsem postavkam profesije. Sociološke definicije profesije obsegajo vsaj sedem postavk. V obsežni literaturi ni točno določenih meril, po katerih bi novinarsko dejavnost opredelili kot profesijo, kljub temu pa se kot prvine profesionalizacije večinoma pojavljajo izobraževanje, dejavnost za obče dobro, znanje, etični kodeks, individualna odgovornost, avtonomija in samoorganiziranost. Splošno sprejete opredelitve novinarstva ni. Splichal in Sparks (1994, 19–26) navajata tri pristope: 1. opredelitve, ki jih določajo novinarji sami oziroma njihove organizacije, 2. poskuse definicij političnih strank in držav ter 3. znanstvene definicije. K razpravam o profesionalizaciji novinarstva se v glavnem pristopa na dva načina (Splichal, Sparks 1994, 7–

8): 1. Novinarstvo je daleč od tega, da bi bilo edinstvena in trdna profesija; ne obstaja eno, ampak več »novinarstev«; 2. Zaradi nekaterih splošnih značilnosti, ki jih ne določajo niti nacionalni niti razredni ali politično specifični interesi in naloge, postaja novinarstvo univerzalna profesija.

3. 2 Novinarski etični kodeks in samoregulacija

Ena ključnih postavk za sociološko opredelitev profesije je samoregulacija. Novinarski etični kodeks kot temeljni samoregulacijski dokument zagotavlja norme, po katerih naj bi se novinar ravnal, določa novinarjevo odgovornost. Kodeks pišejo novinarji sami ter pomeni samopremislek njihove lastne stroke in njihovega temeljnega opravila (Splichal 1988, 619). Košir in Poler (1996, 19), denimo, ugotavljata, da je novinarski kodeks kot dokument, ki ga novinarji pišejo sami in jih ne zavezuje pravno, ampak moralno, sredstvo novinarske samoregulacije in pomeni »samopremislek lastne stroke in svojega temeljnega opravila«. Po Bertrandu je samoregulacija element profesionalizacije in pomeni, da si mediji (novinarji) sami naložijo določena pravila in omejitve, medtem ko medijska odgovornost vključuje medijske lastnike, profesijo in javnost. Bertrand definira tudi pojem zunanja regulacija, kjer gre za zakone in trg, in našteva več deset sistemov medijske odgovornosti (media accountability systems) – kodeks pa je eden od njih! (1997, 113).⁴

3. 3 Regulacija in soeregulacija

V državah vzhodnosrednje Evrope so obsežne spremembe medijske zakonodaje zajemale predvsem strukturno in vsebinsko regulacijo, a so bile večinoma neuspešne. Regulacija vsebine (kakšna naj bo vsebina ter kako naj bo izbrana in predstavljena v programu, vključno s kvotami?) ni prispevala k večji kakovosti. Regulacija strukture (medijsko lastništvo, organizacija, financiranje, upravljanje, nadzor, postopki za pridobitev licence, pravila, ki urejajo dostop do informacij javnega značaja itn.) ravno tako ostaja neučinkovita, saj kršitve pogosto niso preganjane bodisi zaradi političnih razlogov in/ali splošnega pomanjkanja osebja ter tehničnih sredstev za izvajanje določenih zakonov (Splichal 1999, 20)

Soregulacija, ki jo njeni zagovorniki vidijo v prostoru med zakonodajo in samoregulacijo, jemlje odločanje o morebitnih profesionalnih napakah iz rok medijskih ljudi oziroma vsaj poskuša vzpostaviti močan tretji predstavniški del, na katerega novinarji in založniki ne bi imeli nobenega vpliva. Samo stvar lobiranja in nadaljnjega razvoja razmišljanja je, kdaj bodo

---

⁴ O novinarskem kodeksu in samoregulaciji pišejo med drugimi tudi: Black, Barney, (1985/86), Day (1991), White (1995), Jigenius, P.-A. (1997), Frost (2000).

zagovorniki so regulacije zahtevali, naj se obe predstavništvi (založniško-novinarsko in predstavništvo javnosti) v so-regulacijskih telesih po moči izenačita, da bi lahko ta delovala kot poseben (zunajsodni) tribunal, ki bi odločitve uveljavljal tudi s kaznimi (Bervar 2002b).

3. 4 Tiskovni ali medijski svet

Po definiciji J. Clementa Jonesa je tiskovni ali medijski svet »nevladno telo, ki deluje kot posrednik med različnimi deli množičnih medijev in javnostjo« (Jones 1980). Sonninen in Laitila navajata še naslednje funkcije tiskovnega sveta: 1. Ščiti pravice javnosti (naslovnikov, virov informacij, predmetov novinarskega upovedovanja) v odnosu do medijev: javnosti omogoča, da se pritoži zaradi neetičnega novinarstva. 2. Ščiti medije same pred državo in vladnimi silami, pa tudi pred javnostjo. Obenem dokazuje, da se mediji zavedajo svojih odgovornosti, zato nadaljnja regulacija ni potrebna. 3. Tretja funkcija je kombinacija zgornjih dveh. Gre za delovanje sveta kot posrednika med mediji in javnostjo. Želja, da bi ostal nepristranski tako glede na javnost kot tudi na medije, pa je težko uresničljiva: dejavnosti večine tiskovnih svetov namreč financira industrija medijev sama. 4. S sodbami, kaj je dobro in kaj slabo novinarstvo, poskuša izboljšati kakovost novinarstva, za uresničitev tega namena pa potrebuje zbirko norm o dobrem oziroma odgovornem novinarstvu, s katero lahko primerja konkretne primere (Sonninen in Laitila 1995, 4–5).

Po Danielu Cornuju so naloge tiskovnega sveta: 1. *Varuje javnost* s tem, da vsakomur, ki se počuti prizadetega ali šokiranega zaradi kakšnega novinarjevega dejanja, omogoči da se pritoži; to je hkrati tudi možnost, da javnost pove, kaj misli o početju medijev. 2. Na drugi strani varuje novinarje in tudi medije nasploh pred morebitnimi pobudami političnih oblasti, sodnih instanc pa tudi pred javnostjo samo, če bi njena dejavnost vodila k nedovoljenemu nadzoru nad medijsko prakso. Svet tudi izraža pripravljenost poklicnih krogov, da zagotovijo samoomejevanje in resno sprejemajo svojo odgovornost v družbi. 3. Je posrednik med mediji in njihovim občinstvom. Tako lahko zadosti zahtevam družbe, omogoči posameznikom, da dobijo zadoščenje, hkrati pa zagotovi, da pot na sodišče, ki je sicer vedno odprta, ni nujno tudi obvezni način iskanja pravice. Vendar je o njem vseeno težko govoriti kot o povsem nevtralnem organu, saj po navadi ostane blizu medijskim poklicnim krogom, ki tudi financirajo njegove dejavnosti. V številnih državah svet nima niti enega predstavnika javnosti. 4. Naloga sveta je tudi tolmačenje poklicnih norm. Za njihovo spoštovanje se dosledno zavzema, po potrebi jih še razvija in dopolnjuje. Svet odloča, kaj je v novinarstvu dobro in kaj ne, podobno kot sodišče razsoja o pravici. Njegova stališča imajo vsebinsko težo razsodb in

mnogi tiskovni sveti (na primer v Švici in Nemčiji) dosledno skrbijo za to, da ima koherentnost njihovih stališč trajnejšo vrednost (Cornu 1997, 26–27).

4 Zgodovina organizacij slovenskega novinarstva in samoregulacije

Novinarsko častno razsodišče (NČR), ki je edini organ presoje poklicne novinarske etike v Sloveniji, je ohranilo avtonomijo, ki je ključni vzvod njegove vloge na slovenski medijski sceni. Četudi se v javnosti občasno problematizira delovanje novinarskega društva in sindikata, ki sta ustanovitelja NČR, ni dobila podpore nobena rešitev, ki bi drugače zastavila civilno varovanje poklicnih standardov v državi. Iz tega zornega kota je Kodeks novinarjev Slovenije, čeprav ni zavezujoč in vsebuje le moralne sankcije, za medije še vedno moralni imperativ. Zato ne preseneča, da se na njegova vsebinska določila sklicuje slovenska medijska in sodna praksa ter celo zakonodaja, ko gre za profesionalne standarde.

Društvo novinarjev Slovenije (DNS) je bilo ustanovljeno leta 1905 na ustanovnem občnem zboru Društva slovenskih književnikov in časnikarjev – oziroma kot Slovensko časnikarsko društvo leta 1944 na ustanovnem občnem zboru v Črnomlju. Branko Maksimovič (2005) je v prispevku *Kratek tečaj zgodovine slovenskega novinarstva in njegove organizacije* ob stoletnici DNS še zapisal, da za zdaj ostaja v veljavi, da je bil začetnik slovenskega časnikarstva Valentin Vodnik, ki je leta 1797 začel urejati Lublanske novice, in da je bil naš prvi dnevnik Slovenski narod, ki je leta 1868 začel izhajati v Mariboru. Čeprav DNS nima ohranjenih pisnih virov iz tega obdobja, je prvi samoregulacijski organ verjetno obstajal že pred prvo ali pa vsaj med obema svetovnjima vojnama, ki pa je sodeč po ustnem izročilu razčiščeval zgolj konflikte med novinarji in pisatelji Društva slovenskih književnikov in časnikarjev. V arhivih DNS je prvič omenjena samoregulacija 22. septembra 1955, ko je bil na širšem članskem sestanku povojnega DNS, ki je bilo vključeno tudi v Zvezo novinarjev Jugoslavije, sprejet novi statut častnega razsodišča, ki se je v spornih zadevah opredeljevalo na podlagi političnih direktiv in ne na podlagi poklicnih standardov in etike. Novinarje so v tem obdobju pojmovali kot aktivne družbenopolitične delavce. NČR je sprva delovalo le v okviru DNS, kot njegov soustanovitelj pa se je 26. maja 1997 v Gozdu Martuljku pridružil tudi Sindikat novinarjev Slovenije, ki je bil kot reprezentativni poklicno-strokovni sindikat ustanovljen leta 1990 v Kopru.

Za vzpostavitev in ohranitev avtonomije NČR je za mnoge mejnik njegova rzsodba iz leta 1984, ki se je nanašala na satirični časopis *Pavliha*, ki ga je od leta 1980 vodil odgovorni urednik Bogdan Novak. Sledil je načelu satire, da puščice letijo v najvišje vrhove, in večkrat objavil stvari, ki jih ne bi smel. Politika je najprej izgubila potrpljenje zaradi karikature s podobo črička, ki lenari in prepeva skladbo *Delam kot zamorc*, okoli njega pa garajo pridne mravljljice. Na risbi so garale samo črne mravljlje, rdeče pa so se zgledovale po čričku. Hudo kri je povzročila objava imen funkcionarjev, ki so v novomeški tovarni avtomobilov kupili avtomobile pod nenavadno ugodnimi pogoji, in napoved časopisa, da bo objavil celoten seznam. Sodu je izbila dno fotografija teritorialca, ki s fračo meri v nebo, s podpisom, da so vojaki s fračami sesuli očala in daljnoglede vojaškim atašejem, razbili okna in žaromete avtomobilov, eno od letal pa zrušili na trdna tla. Objava je Bogdanu Novaku odnesla mesto urednika. (Novak 1991, 222)

Politika je v obračun s *Pavliho* in Bogdanom Novakom vključila DNS, ki je bilo ustanovitelj časnika. Ker upravni odbor DNS ni bil navdušen, so eksekutorji menili, da bi ga lahko zmehčali, če bi prispevke negativno ocenilo NČR. V rzsodbi iz leta 1984 jim NČR ni dalo izgovora za Novakovo odstavitev, pri čemer je še opozorilo, da je satira zvrst, ki nosi v sebi neprizanesljivost in ne more biti oportunistična. NČR, ki ga je vodila Kristina Lovrenčič, se ni oziralo na namige politike in je pokazalo, da je neodvisno tako od politike kot tudi od vodstva DNS, ki je Novaka, čeprav ne brez zadržkov, vendarle odstavilo.

Zato rzsodbo v »primeru *Pavliha*« mnogi štejejo za mejnik, po katerem NČR ni več ideološko ocenjevalo domnevne novinarske kršitve, temveč jih je ocenjevalo s poklicnimi merili. Avtonomijo NČR do oblasti sta utrdili tudi predsednici NČR Mojca Drčar-Murko in Slava Partlič, ki sta priznavali poklicna merila kot edino merilo pri razsojanju. NČR je v boju za svobodo medijev prehitevalo DNS in si nabralo veliko moralnega kapitala, v središču boja za avtonomnost novinarstva pa je bilo tudi po zmagi političnega pluralizma, ko so ga nove politične sile poskušale uporabiti za orodje proti nezaželenim novinarjem. (Bervar 2002a, 55–56)

4.1 NČR je pridobilo velik moralni kapital

NČR je v osemdesetih letih prejšnjega tisočletja pridobilo velik moralni kapital, v novih političnih razmerah po osamosvojitvi Slovenije pa novinarji niso pričakovali, da jih bo NČR branilo le pred zunanjimi pritiski politike, temveč da jih bo branilo za vsako ceno, ne glede na to, kaj so storili (Bervar 2002a, 56). Ne le v nestrokovni, temveč tudi v delu strokovne

javnosti je prevladovalo splošno mnenje, da se je NČR pri razsojanju uklonilo sindikalističnemu pojmovanju njegove vloge, namesto da bi branilo ugled poklica in novinarje pri tem opozarjalo, da ga morajo s profesionalnim delom braniti tudi sami. Čeprav so takšne ocene dela NČR, ki so bile predmet razprave tudi na sejah razsodišča in okroglih mizah, kot, denimo, omizja Mediji, samoregulacija in multikulturalizem 2006, že v tem obdobju le delno ustrezale resnici, zlasti v zadnjih letih pa jih je mogoče zlahka ovreči z razsodbami NČR, so se tudi zaradi njih pojavili razmisleki o drugačni obliki samoomejevanja v slovenskih medijih, kot sta tiskovni ali medijski svet, ki so danes znova aktualni, kar dokazuje tudi pobuda Mirovnega inštituta o ustanovitvi tiskovnega sveta.

4. 2 Novi kodeks določa širšo zavezanost javnosti

V DNS sprva ni bilo pravega nasprotovanja zamisli o ustanovitvi tiskovnega sveta. Kot je pojasnil Gojko Bervar, so se največji problemi pokazali v pogovorih z založniki. Delovna skupina, ki je leta 2001 nastala na pobudo Mirovnega inštituta, je menila, da zamisel nima prihodnosti, če vanjo ne privolijo tri največje založniške hiše Delo, Večer in Dnevnik, medtem ko pogovorov z lastniki in vodstvi elektronskih medijev ni bilo, ker ni nihče razmišljal o ustanovitvi medijskega sveta. Skupina se je na začetku soočila tudi z vprašanjem, kdo so lastniki slovenskih medijev. Za ponazoritev zadostuje takratna lastniška sestava Dela, ki se je v letih po lastninjenju precej spremenila. Delež notranjih lastnikov je s 60 odstotkov upadel za polovico, povečal pa se je delež zunanjih lastnikov, predvsem zaradi koncentracije kapitala pri enem lastniku Krekovi družbi (Bašić Hrvatinić 2001, 19). Podobni lastninski prevrati so se dogajali tudi v drugih velikih časopisnih hišah. Čeprav je bilo mogoče identificirati najmočnejšega lastnika, je ostala lastniška struktura še vedno dovolj razpršena, tako da ni imela ključnega vpliva na uredniško podobo časopisov v teh hišah. Kot ključno se je pokazalo vprašanje, zakaj bi založniki za delovanje telesa, ki jim bo gledalo pod prste, dajali denar. (Bervar 2002a, 66)

Delovna skupina, ki so jo poleg Bervarja sestavljali še Brankica Petković, Matevž Krivic, Simona Zatler, Zoran Medved in predsednik NČR Vili Einspieler, je razpravljala o Kodeksu novinarjev RS in ugotovila, da je obstoječi kodeks DNS dobra podlaga za kodeks tiskovnega (medijskega) sveta, le da bi nekatere formulacije morali pomensko izboljšati, pri čemer se je postavil tudi dvom, ali ni preozek za delokrog tiskovnega sveta. Izražen je bil tudi dvom, ali naj ima tudi tiskovni svet tako kot NČR pravico, da presoja tudi druge udeležence javnega komuniciranja in ne le novinarje. Delovna skupina je sprejela tudi vrsto pripomb na

posamezna določila kodeksa, Simona Zatler pa naj bi pripravila revizijo kodeksa s predlogi izboljšav, ki naj bi vključevali opcije glede na primere kodeksov tiskovnih svetov v drugih državah.

Na tej točki se je zgodba o tiskovnem svetu tudi ustavila, ker se je leta 2001 zamenjalo vodstvo DNS, novi predsednik DNS Gregor Repovž pa je vdor javnosti v polje samoregulacije, denimo, primerjal z delovanjem sveta RTV Slovenija. Po njegovem bi ustanovitev tiskovnega sveta, v katerem bi sodelovali tudi predstavniki založnikov in javnosti, pomenilo odpiranje vrat nekaterim interesom oziroma lobijem, ki jim novinarski ceh doslej ni dal pravice vmešavanja in presojanja. Repovž je opozoril na morebitne zlorabe, kot najhujši primer pa je navedel svet RTV Slovenija. Drugo past je videl v podiranju visokega zidu med upravnim delom tiskanih medijev in njihovimi uredništvi. V tem kontekstu je še opozoril, da se lahko zgodi, da predstavniki javnosti zaradi nepoznavanja problematike in načina dela v novinarstvu ne bodo razsojali tako, kot pričakujejo pobudniki ustanovitve tiskovnega sveta (Repovž 2001).

Kodeks novinarjev Republike Slovenije, ki je bil prva slovenska različica poklicnih in etičnih meril, je DNS sprejelo 29. novembra 1991 v Gozdu Martuljku. Na njegovo vsebino je najbolj vplival kodeks nemškega tiskovnega sveta. Pred tem je NČR razsojalo na podlagi kodeksa, ki ga je sprejela Zveza novinarjev Jugoslavije. Značilnost prvega slovenskega kodeksa je bila, da je zelo široko obravnaval pisma bralcev in pravico do popravka, kar je kasneje uredil zakon o medijih. Slovenski oblastniki so se odločili, da bodo točnost in korektnost medijev zagotavljali s široko definirano pravico do popravka in odgovora, ki naj jo varuje pravosodje. Zato ni bilo več potrebe, da bi pravico do popravka sankcioniral tudi kodeks, kar pa seveda ni bil edini razlog za njegovo spremembo. Prejšnji kodeks, ki je zahteval tudi avtorizacijo intervjuja, ki je novinarje postavljala v podrejen položaj, preprosto ni ponujal dovolj uporabnih in jasnih pravil.

DNS je oblikovalo delovno skupino za pripravo novega kodeksa, ki je skupaj z medijskimi strokovnjaki oblikovalo posodobljena profesionalna in etična merila, ki zavezujejo tako poklicne novinarje kot vse druge avtorje novinarskih prispevkov v medijih. V skupino so bili vključeni novinarji in uredniki številnih medijev, predsednik DNS Gregor Repovž, Sandra Bašić Hrvatina s FDV, pravnica Simona Zatler, predsednik NČR Vili Einspieler in Peter Jančič. Kodeks je bil sprejet 10. oktobra 2002 v Izoli. Pri oblikovanju novega Kodeksa novinarjev Slovenije si delovna skupina etičnih norm ni izmišljala, temveč so bile vključene

določbe po premisleku o rešitvah v kodeksih različnih držav, posebno pozornost pa je posvetila rešitvam kodeksa Mednarodne zveze novinarjev (IFJ) in kodeksa ameriškega Društva profesionalnih novinarjev (SPJ).

Kot je opozoril član delovne skupine za pripravo novega kodeksa Peter Jančič (2002), novi kodeks v nasprotju s prejšnjim pojasnjuje, kakšna je temeljna funkcija novinarstva v družbi, in že s preambulo, ki opisuje poslanstvo profesije, brez katere ni mogoče razumeti obveznosti, določa širšo zavezanost javnosti kakor doslej ter hkrati dopušča in terja pluralnost v medijskem prostoru. Kot pomembno je Jančič poudaril tudi spremembo določbe, da mora novinar, kadar je le mogoče, navesti vir informacij, in da je le izjemoma mogoč dogovor o anonimnosti vira. Dotedanja absolutna zaveza, da morajo novinarji zamolčati vir, če ta to zahteva, je bila preostra. Zato jo novi kodeks poskuša omejiti s pravico javnosti, da mora biti praviloma informirana o tem, od kod je, da bi lahko ocenila verodostojnost. Čeprav je sprememb še več, med pomembnejše spada tudi premik od razmisleka predvsem o tistih, ki informacije dajejo, k razmisleku o pravicah javnosti. Gre za eno od splošnih sprememb v logiki kodeksa. Novi kodeks je tudi v določbah o nedovoljenih načinih zbiranja informacij in neizogibnih konfliktnih interesov, ki bi lahko škodili novinarju ali skupnosti, liberalnejši od do takrat veljavnega, ker ne vsebuje več absolutnih prepovedi. Zahteva pa, da mora novinar, če se odloči prestopiti mejo, o ravnanju in razlogih zanj obvestiti javnost, ko objavi zgodbo ali zapis (Jančič 2002). Samoopredelitev slovenskih novinarjev v etičnih kodeksih je vzela pod drobnogled tudi Melita Poler Kovačič, ki je ugotovila, da je bilo leto 1991 prelomno, ker je kodeks za novinarjevo temeljno obveznost postavil resnično in neponarejeno obveščanje javnosti, medtem ko leta 2002 kodeks že v preambuli določa, da je prvo vodilo dela novinarjev pravica javnosti do čim boljše informiranosti, kar pomeni, da slovenski novinarji s temi besedami izrecno sledijo pojmovanju novinarstva kot dejavnosti za obče dobro (2004: 90). Vsakdanja praksa NČR kakor tudi analize in študije novinarskega sporočanja na Slovenskem po letu 1991 (Košir 2003, Poler Kovačič 1996, 1997, 2000, 2001a, 2002a, 2002b, 2003b idr.) kažejo, da obstaja razlika med tem, kar so novinarji zapisali v svojem kodeksu, in njihovim praktičnim ravnanjem.

4. 3 Kodeks je živ organizem

Kodeks je še vedno v veljavi, ker pa gre za živ organizem, ki poskuša slediti novim izzivom, je na skupščini DNS 20. 11. 2006 doživel prvo spremembo. NČR je predlagalo dopolnitev 23. člena Kodeksa novinarjev Slovenije, in sicer tako, da se 23. člen po novem glasi:

Novinar se mora izogibati rasnim, spolnim, starostnim, verskim, etničnim, geografskim stereotipom ter stereotipom, povezanim s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom in socialnim položajem. Spodbujanje k nasilju in nestrpnosti, diskriminacija na podlagi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni ali narodni skupnosti, žalitev verskih čustev in običajev ter netenje mednacionalnih trenj je nedopustno.

NČR je menilo, da mora Kodeks novinarjev Slovenije sankcionirati tudi spodbujanje k nasilju. Gre za protiustavno ravnanje, ki ga prepovedujejo tudi številne mednarodne konvencije s področja varstva človekovih pravic in zakon medijska zakonodaja (zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o medijih, 2006). NČR je ugotovilo, da postaja verbalno nasilje čedalje pogostejša pojavna oblika diskriminacije, uredništva nekaterih medijev pa ravnajo, kot da so odvezana vsakršne odgovornosti. Gre za izražanje, ki temelji na diskriminatornih predsodkih, ni pa nujno kaznivo, čeprav lahko žrtvam povzroči veliko škode.

NČR je tudi ocenilo, da zaradi nejasnih definicij sovražnega govora ne bi bilo smotno, če bi njegovo omejevanje opredelili s posebnim členom v kodeksu. Zaradi neutemeljenih obtožb, laži, razžalitev in klevet v novinarskih prispevkih je na sejah NČR večkrat prišlo do pobude, da bi kazalo v Kodeks novinarjev Slovenije znova vključiti določila, ki bi neposredno obravnavala vse pogostejše žaljive interpretacije. Glede žaljivega izražanja, ki je manj ostra oblika nestrpnega govora, so bila mnenja članov NČR različna, doslej pa je prevladovalo prepričanje, da mora razsojati na podlagi profesionalne in ne človeške etike, ker rabsodišča nihče ni pooblastil, da bi bilo moralni arbiter. Zagata je tudi v tem, da bi bilo v številnih primerih, tako kot pri sovražnem govoru, težko opredeliti, kaj velja za žaljivo izražanje. Za ponazoritev zadostuje predpostavka, da bi se zaradi domnevne blasfemije »užaljene« počutili verniki katere izmed ver. Nobenega jamstva ni, da ne bi sledile napačne interpretacije ali zlorabe. V tej luči je lahko problematičen že 23. člen Kodeksa novinarjev Slovenije, po katerem je nedopustna žalitev verskih čustev. Čeprav Kodeks novinarjev Slovenije ne sankcionira žaljivega izražanja, je NČR opozorilo, da je žaljivo izražanje, ki ga tudi, denimo, ni mogoče upravičiti z domnevnim interesom javnosti ali ugotavljanjem novinarjevega motiva, etično nesprejemljivo, ker posega v dostojanstvo osebe.

Navsezadnje v kodeksu iz leta 1991, ki je sankcioniral razžalitve, ni bilo nobenih napotil, kaj je žaljivo izražanje, česar najbrž tudi ni mogoče določiti brez strokovne pomoči jezikoslovcev. O tem piše tudi Tomo Korošec (2002). Zato je NČR še posebej pozorno v primerih domnevnih kršitev 2. člena kodeksa, ki od novinarjev zahteva, da morajo pri objavljanju informacij, ki vsebujejo hude obtožbe, poskušati hkrati pridobiti odziv tistih, ki jih

te informacije zadevajo, pri čemer izhaja iz stališča, da norma, ki od novinarjev zahteva, da morajo poskusiti razkriti drugo plat medalje, ni absolutna kategorija. Čeprav so teoretiki mnenja, da bi morali novinarji vedno pridobiti odziv tistih, ki jih informacije zadevajo, ne glede na njihovo subjektivno oceno o teži obtožb (Poler Kovačič 2003b, 218), so snovalci kodeksa in NČR menili, da bi bila takšna zahteva preostra, saj se ljudje pogosto čutijo subjektivno prizadeti zaradi informacij, ki objektivno niso sporne, sprta pa bi bila tudi z naravo novinarske profesije, ki predvideva takojšen odziv medijev na dogajanje v družbi.

5 NČR v zadnjih dveh desetletjih

Za prikaz delovanja NČR smo za potrebe diplomskega dela uporabili analizo dela samoregulacijskega organa DNS in SNS, ki jo je za obdobje 1988–1999 opravila Sandra Bašić-Hrvatín, ter letna poročila in poročila ob zaključku posameznih mandatov NČR, ki jih je na skupščinah DNS in SNS predstavil predsednik NČR Vili Einspieler. Analiza in poročila so dostopna tudi na spletnih straneh DNS in SNS ter v arhivu DNS.

5.1 Novinarji imajo pod enakimi pogoji pravico dostopa do informacij (NČR 1988–1999)

Delo NČR v obdobju od 1988 do 1999 je analizirala Sandra Bašić-Hrvatín (1999), ki je ugotovila, da se je v obdobju 1991–1992 težišče delovanja NČR postopoma preusmerjalo v obravnave pritožb institucij, podjetij in skupin zaradi poročanja, ki »škoduje poslovnemu ugledu« in povzroča tudi »materialno škodo«, medtem ko se je v obdobju 1988–1990 največ vlog nanašalo na negovanje etike javne besede in varovanju človekove osebnosti ter njegove intimne pred neupravičenim in senzacionalističnim razkrivanjem v javnosti. V letih 1993–1994 so glavnino prijav na NČR, kot je ugotovila avtorica analize, sestavljale zahteve posameznikov, ki so se čutili užaljene, oklevetane ali kako drugače prizadete s pisanjem medijev.

Iz obdobja 1995–1997 je Bašić-Hrvatín poudarila ugotovitev NČR, da so bila kršena ravno tista določila kodeksa, ki jih novinarji najbolj poudarjajo kot profesionalno podlago svojega poklica: pisanje na podlagi dejstev ali dokazil znanega porekla, skrbno preverjanje informacij pred objavo, jasno razločevanje med poročilom o dejstvih in komentarjem na njihov rovaš, takojšnja in samoiniciativna poprava objavljenih informacij ali trditev, za katere se pokaže, da

so neresnične, in ne nazadnje varovanje človekove osebnosti in njegove intimne pred senzacionalističnim razkrivanjem v javnosti.

V obdobju 1997–1999 je avtorica analize ugotovila, da je bilo več zadev povezanih z naslavljanjem člankov in tem, da naslovi niso bili ali so bili preohlapno povezani z vsebino. Zato je NČR posebej opozorilo, naj uredništva opremljanju člankov z naslovi in podnaslovi v prihodnje namenijo več skrbi oziroma naj uskladijo delo urednikov in avtorjev v tiskanih medijih. NČR je opozorilo tudi državo, da mora spoštovati zakon o javnih glasilih, ki pravi: »Državni organi, organi lokalnih skupnosti, posamezniki, ki opravljajo javne funkcije... morajo zagotavljati javnost svojega dela z dajanjem pravočasnih, popolnih in resničnih informacij o vprašanih s svojega delovnega področja... Novinarji imajo pod enakimi pogoji pravico dostopa do informacij... V primeru, da se odreče dajanje informacij, je potrebno v osmih dneh pisno obrazložiti razloge za zavrnitev, če novinar to zahteva.«

Sandra Bašić-Hrvatin je tudi ugotovila, da je v obravnavanem obdobju novinar poskušal NČR prepovedati, da bi o njem razpravljalo, in da sta dva časnika zaradi spora svoje vodilne ekipe z DNS popolnoma bojkotirala vse delovanje DNS in tudi NČR, medtem ko je največ prizadetih državljanov zahtevalo angažiranje NČR zaradi pisanja v teh časopisih. Ker so razsodbe NČR javne in so bile večinoma objavljene v množičnih medijih, je v tem obdobju NČR še ugotovilo, da jih ne objavljajo predvsem tista glasila, v katerih se je kršitev zgodila. NČR je zato na občnem zboru DNS ponudilo predlog, naj DNS skupaj s SNS javno pozove vodstva medijskih hiš, da z izrecno ratifikacijo veljavnega kodeksa oblikujejo tretji steber obstoječega sistema samoregulacije. Bašić-Hrvatin v analizi ni ugotovila, da bi NČR, ki je v številnih primerih razsodilo, da so novinarji kršili poklicna in etična merila, delovalo kot sindikalistična trdnjava.

5. 2 NČR ni preiskovalni organ in tudi ne moralni arbiter (NČR 1999–2003)

Kot je razvidno iz Poročila Novinarskega častnega razsodišča 1999–2003 (Einspieler 2003), je bilo NČR v novi sestavi konstituirano 18. julija 1999, Zoran Medved pa je 8. junija 2000 ponudil odstop s funkcije predsednika. Zaradi njegovega predsedovanja v odstopu in kadrovske spremembe v NČR je bilo NČR nekaj mesecev nedejavno. Za novega predsednika je bil imenovan Vili Einspieler. NČR je v obdobju 1999–2001 kljub temu doseglo, da so mediji bolj dosledno kot pred tem objavljali njegove razsodbe, stališča in izjave.

V primeru Mivšek-Bračič proti Pop TV in novinarkama Jani Kobal in Nini Kofler je NČR soglasno sklenilo, da novinarki nista kršili Kodeksa novinarjev RS, vendar pa sta k razsodbi podala ločeni mnenji Nada Ravter in Peter Jančič. Nada Ravter je menila, da opozorilo, ki ga je NČR naslovilo na novinarje, ne zadošča. Po njenem bi v prispevku Jane Kobal o beračenju in izkoriščanju otrok kazalo jasno in nedvoumno poudariti razliko med beračenjem oziroma izkoriščanjem otrok in konkretnim primerom Sama in Marine Bračič, ki ga je novinarka vpletla v prispevek. Ravterjeva je še dodala, da sta bila prispevka pripravljena z absolutno premalo občutka za prizadeta otroka, da so avtorji z njima izkoristili otrokovo zaupanje in da sta v kontekstu celo žaljiva. Zato je še menila, da so avtorji, čeprav niso kršili kodeksa, globoko prizadeli družino Bračič in zlasti otroka, ker so jih prikazali v kontekstu beračenja in izkoriščanja otrok. V nasprotju z Ravterjevo je Peter Jančič menil, da prispevka Pop TV nista bila žaljiva in sta vsebovala dovolj različnih mnenj, ki so poskušali ovrednotiti pomen prikazanega tudi zunaj konteksta prisilnega dela ali beračenja otrok. Po njegovem mnenju se NČR z razsodbo ni vrednostno opredeljevalo (in se tudi ne sme), kakšno naj bo stališče medijev do primerov otrok ali odraslih, ki na javnih krajih skušajo na tako ali drugače spodbuditi dobroto ljudi in socialnih in družbenih razlogov, ki do tega pripeljejo.

Z odločitvami NČR so bili nezadovoljni novinar Teo Lipicer in pritožniki mag. Boris Vezjak, dr. Borut Smrekar in Anej Sam. V zvezi s pritožbo Lipicerja, ki je zagrozil NČR tudi s tožbo, če ne bo spremenilo svojega mnenja, je NČR ugotovilo, da je kljub številnim pozivom prejelo njegovo pojasnilo prepozno. Sporočilo mu je tudi, da ni razsojalo o njegovem ravnanju, temveč je le sprejelo stališče, ki je bilo javno objavljeno. Vezjaka je NČR seznanilo, da po Pravilniku o delu NČR ni potrebna javna obravnava. V primeru Smrekarja, ki je v svojem ugovoru razsodbi pozval NČR, naj znova prouči, ali ni Marjan Zlobec (Delo) kršil tudi drugih točk Kodeksa novinarjev RS in ne le z objavo nepreverjenih informacij o domnevnih odpuščenih delavcev, je NČR ugotovilo, da pritožnik NČR ni posredoval novih dejstev, ki bi upravičevala obnovo postopka.

NČR se je soočilo s pritožbo Aneja Sama, ki je temeljila na domnevi o sumu storitve kaznivega dejanja, ki naj bi ga zagrešila novinarska Suzana Rankov in državni organ. Ker NČR ne presoja o sumu kaznivih dejanj in nima možnosti za preiskavo, je pritožniku predlagalo, da gradivo izroči organom pregona. Kljub pomislekom, ali naj NČR prevzame vlogo preiskovalnega organa in ali lahko sploh kaj stori, če obstaja sum o ponarejenem

obveščanju, pri čemer pa ni bila objavljena laž, temveč naj pridobljeni podatki ne bi bili objavljeni, se je NČR odločilo, da bo pozvalo novinarko, da odgovori na pritožbo.

Iz običajnih okvirov je izstopal tudi primer Jasne Tepina. NČR je obravnavalo njeno vlogo proti uredniku informativnega programa RTV Slovenija Urošu Lipuščku in ugotovilo, da ni pristojno razsojati o uredniških odločitvah. Opozoriti kaže tudi na pritožbo Aleksandra Čolnika, ki ga je prizadel satirični zapis Roka Kajzerja v Večerovi prilogi Toti list. NČR se je soglasno strinjalo, da se s satiričnimi zapisi, razen v res skrajnih primerih, ko satira temelji na popolnih izmišljotinah, brez vsake povezave z dejstvi, ne bo ukvarjalo. NČR se je aktivno vključilo tudi v delovno skupino, ki je pripravljala spremembe Kodeksa novinarjev RS, ki bi bil podlaga za delovanje tiskovnega ali medijskega sveta v Sloveniji. V skupini, kjer je NČR zastopal predsednik, so še bili Zoran Medved, Gojko Bervar, Matevž Krivic, Simona Zatler in Brankica Petković.

V obdobju 2001–2003 si je NČR prizadevalo ovreči očitke, da imajo novinarji moč brez odgovornosti, pri čemer mu je bil v oporo tudi novi kodeks slovenskih novinarjev, ki vsebuje veliko natančnejše opredelitve in zahteve kot stari kodeks. Da bi opogumilo javnost, da predstavi pritožbe na račun medijev, je pripravilo navodila, kako se pritožiti na NČR, javnost pa se je odzvala na dialog o obnašanju novinarjev tudi po zaslugi spletnih strani NČR in množičnih občil, ki so vse pogosteje objavljala njegove razsodbe. Čeprav so bili primeri, ko medijem ali novinarjem ni bilo mar, kako opravljajo svoje delo, z napakami, ki so jih zagrešili, pa se niso upali ali hoteli soočiti, kar je NČR najpogosteje zasledilo pri Slovenskih novicah, je lahko javnost ocenila tako njihovo ravnanje kakor tudi razsodbe NČR.

Kljub številnim pritiskom, katerih cilj je bila ustanovitev tiskovnega sveta, je samoregulacija ostala pod nadzorom novinarskih vrst, NČR pa se ni izogibalo posvetu s strokovnjaki, če je predmet spora presegal možnosti presoje na temelju določil Kodeksa novinarjev Slovenije. Ko je obravnavalo pritožbo Ernesta Blankeja, ki se je na NČR pritožil po svojem zastopniku odvetniku Samu Kolniku iz Maribora proti novinarki Večera Zlatki Rashid, se je med več predlogi odločilo za strokovno pomoč ustavnega sodnika dr. Lojzeta Udeta. V zadevi Štefan Kociper v imenu Vzgojnega zavoda Planina proti Ani Jud (Pop TV), se je NČR pri presojanju o tem, ali je novinarka kršila kodeks slovenskih novinarjev, oprlo na strokovno mnenje dr. Zorana Pavlovića, psihologa in poznavalca področja otrokovih pravic.

Na pogosto izražene pomisleke, češ da NČR nima dovolj zob, da bi lahko grizlo, je NČR poskušalo odgovoriti z močjo argumentov. Ni izhajalo iz stališča, da so razsodniki nezmotljivi in da morajo razsodbe NČR vsi sprejeti, temveč je dopuščalo, da se kdo z njimi ne strinja in to tudi javno pove. Navsezadnje so bili tudi primeri, ko so imeli razsodniki različna mnenja in so ostali vsak na svojem bregu, kar je NČR, ki je pri svojem delu izhajalo iz kodeksa in se sklicevalo na službo javnosti kot edini temelj novinarske profesionalizacije, uspelo preseči.

Čeprav večina norm kodeksa slovenskih novinarjev zahteva le rutinsko usposobljenost novinarja, je bilo prav na tem področju največ spodrsaljajev, pri čemer je šlo novinarjem in medijem še vedno težko z jezika, da so zmotljivi, kot da bi se bali svojih bralcev, poslušalcev in gledalcev. Najbrž so bili še vedno v manjšini tisti, ki se zavedajo, da razkrivanje zmotljivosti novinarjev spodbuja zaupanje. Ker vsi delamo napake, ni nič narobe, če to priznamo. NČR ni branilo novinarjev, temveč si je prizadevalo nepristransko obravnavati pritožbe čez novinarstvo, kar je pomembno tudi zato, ker ima vlogo prizivnega sodišča. NČR ni razpolagalo s podatkom o številu ljudi, ki so se zaradi pritožb čez novinarstvo zatekli na sodišče, kar nekaj pritožnikov pa se je odreklo pravdanju, ker so jih zadovoljile razsodbe NČR. Zato se zdi, da bodo mediji, ki se ne odzivajo na zahteve javnosti, lepega dne to obžalovali.

V zadevi Mile Šetinc in Nikola Damjanič proti Miji Repovž (Delo) je NČR sprejelo izjavo, v kateri je zapisalo, da je Slovenija odprta, strpna in demokratična družba, v kateri je o najvišjih politikih in njihovem ravnanju mogoča najširša razprava. V primeru Gregor Preac proti NeDelu je NČR opozorilo, da je sodelovanje novinarjev v oglasnih in svetovalnih rubrikah, v katerih se priporočajo določeni izdelki in storitve, v nasprotju z določili kodeksa novinarjev Slovenije in nezdružljivo z opravljanjem poklicnega dela novinarjev. Kljub stališču, da bo o satiričnih zapisih razsojalo le v skrajnih primerih, je razsodilo v primeru Društvo ŠKUC proti uredniku glasila Maturant/ka Gorazdu Suhadolniku, ker je menilo, da gre v prispevku anonimnega avtorja Sestre: Samo bolezen za nestrpen in prezirljiv pamflet do istospolno usmerjenih moških in za razširjanje programskih vsebin, ki spodbujajo spolno neenakopravnost.

NČR je redko sklenilo, da bo, kot v primeru Zvonka Tepina proti Jelki Šprogar (Večer), ravnalo v skladu s Pravilnikom o delu NČR, ki daje NČR diskrecijsko pravico, da s kvalificirano večino odloči, da ne bo razsojalo o vlogah, za katere ugotovi, da nimajo vsebinskih razlogov za obravnavo. V skladu s Pravilnikom o delu NČR, ki določa, da NČR

obravnava in presoja očitane kršitve kodeksa slovenskih novinarjev, je NČR razsodilo tudi o zadevi Iztok Šterbenc proti Viktorju Luskovcu (NeDelo), čeprav novinar ni član stanovskih organizacij. Zato je Luskovec NČR zagrozil s tožbo.

Novinarsko delo izhaja iz temeljne človekove pravice, ki zagotavlja svobodo izražanja mnenj in izmenjavo informacij. Na človekovo pravico biti obveščen se sklicuje tudi kodeks slovenskih novinarjev, ki pa ni opredelil sicer pomembnejšo pravico svobodnega objavljanja mnenj; tako se bo moralo NČR o njej vedno znova izreči po lastni presoji.

5. 3 Razsodbe NČR nimajo značaja sodb ali odločb (NČR 2003–2004)

Kot je razvidno iz Poročila Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2003–2004 (Einspieler 2004), je NČR ugotovilo, da so se razbohotili primeri, ko se poskušajo posamezna uredništva izogniti odgovornosti za spoštovanje profesionalnih standardov. Gre za uveljavljanje prakse, ko uredništvo ne prevzame odgovornosti za vsebino oddaj, ki potekajo v živo, ker zanje ne angažira novinarjev. Zato je NČR opozorilo, da jih varčevanje pri zaposlovanju novinarjev uredništva ne odvezuje odgovornosti za spoštovanje profesionalnih standardov.

Ker je spoštovanje norme resničnosti in preverjanja dejstev ključno za delo novinarjev in uredništev, je NČR menilo, da lahko oddaje, v katerih posameznik javno izreka mnenja, stališča ali obtožbe zoper posameznike brez preverjanja, vodijo do popolnoma napačnega obveščanja javnosti. Pridobivanje dodatnih poslušalcev, gledalcev ali bralcev z objavljanjem grobih zmerljivk, ni v skladu s častjo, ki jo od uredništev posameznih medijev in novinarjev zahtevajo etični standardi in javnost. Zato je NČR opozorilo, da se uredništvo medija v takšnih primerih ne more izogniti odgovornosti za izbor in resničnost objavljenih izjav in da je dolžno vsaj poskušati pridobiti in razkriti drugo plat medalje, kadar gre za objavljanje hudih obtožb.

Na drugi strani je NČR menilo, da bi novinarsko svobodo objavljanja različnih mnenj preveč zožili, če bi odgovornosti za vsebino izjav nastopajočih v radijskih in televizijskih oddajah (še posebej v oddajah, ki potekajo v živo) pa tudi v časopisju in drugih medijih pripisalo le novinarju in uredniku. V določenih primerih bi s tem brez tehtnih razlogov spodbudili samocenzurno obnašanje medijske skupnosti, katere prvo vodilo mora biti pravica javnosti do čim širše obveščenosti.

Navsezadnje tudi norma, ki od novinarjev zahteva, da morajo poskusiti razkriti drugo plat medalje, ni absolutna kategorija; zlasti takrat, ko je javnost v preteklosti posamezne obtožbe že slišala in pozna njihov pomen. Kljub temu je NČR opozorilo, da uredništva in novinarji niso odvezani odgovornosti pred ljudmi, če dopustijo, da kdo medij izrabi za sporočila, ki vsebujejo le zmerjanje in poniževanje. Novinarji in uredništva izbirajo sodelujoče oziroma nastopajoče, povezujejo in sintetizirajo vsebino ter z etično držo in pasivno ali dejavno vlogo pri povezovanju oddaj, montiranju izjav in z drugim uredniškim in novinarskim delom v presojo javnosti prepuščajo tudi sami sebe. Novinarji se vedno ne zavedajo, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij in fotografij škodijo posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti, medtem ko pritožniki velikokrat ne ločijo med pravico posameznika do zasebnosti in pravico javnosti do obveščeniosti. Zato se celo dogaja, da se na neupravičen poseg v zasebnost sklicujejo tudi posamezniki, ki so s svojimi dejanji ogrožali skupnost. Pritožniki se sklicujejo tudi na varstvo osebnih podatkov, ki od NČR terja, da pri razsojanju vedno znova tehta nasprotje med pravico posameznika do zasebnosti in pravico javnosti do obveščeniosti (Zakon o varstvu osebnih podatkov: 1999).

Novinarji niso vedno dovolj obzirni, tako da se jim ne uspe izogniti senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju posameznikove zasebnosti v javnosti. NČR je zlasti pozorno na primere, ko je kršena pravica do intimnosti otrok, posledica česar je, da so v okolju prepoznani in stigmatizirani. Kodeks novinarjev Slovenije novinarje še posebej zavezuje k temu, da so zlasti pozorni, ko poročajo o otrocih in mladoletnikih. Zdelo se je, da so opozorila NČR, ki v tem obdobju ni zasledilo teh kršitev, padla na plodna tla. Kljub temu je v podobnih primerih, čeprav ni pritrnilo pritožnikom, novinarje in urednike znova opozorilo na občutljivost tem, v katerih nastopajo otroci, in na tenko črto, ki loči informiranje od senzacionalizma ali celo zlorabe otrok pod krinko objektivnega informiranja. Novinarji morajo vedno presoditi, ali je obravnava v otrokov prid ali vsaj ne zoper, mnenja strokovnjakov pa jim ne smejo služiti le kot ilustracija njihovi vnaprejšnji sodbi.

NČR je prejelo več pritožb, ki so se nanašale na komentarje dela državnih funkcionarjev, v katerih avtor predstavlja osebno mnenje, katerega namen je sprožiti javno razpravo. Čeprav so se razhajala mnenja o tem, ali gre še za pravico, da novinar svobodno pove svoje mnenje ali ne, je prevladalo večinsko stališče, da so lahko mnenja komentatorjev o ravnanju državnih ustanov in tistih, ki jih vodijo, v odprti in tolerantni družbi zelo različna, tako da tudi skrajnih ni modro prepovedovati. V zvezi z osebnimi mnenji avtorjev je NČR tudi opozorilo

pritožnike, ki novinarjem očitajo, da vseh dejstev niso zapisali ali jih pravilno ovrednotili, da morajo pritožbe tehtno utemeljiti, da bi NČR o njih lahko presojalo, ne da bi omejevalo javno razpravo z določanjem, katera interpretacija ali umestitev dogodkov je pravilnejša in kaj vse mora biti povedano.

NČR se je soočilo tudi s pritožbami, ki so se nanašale na polemike, pri čemer je opozorilo, da je v demokratičnih družbah vsako uredništvo avtonomno pri uredniških odločitvah in zanje prevzema tudi vso odgovornost. Pri tem je omejeno izključno z zakonom, moralno pa z merili, ki veljajo v novinarskem poklicu. Ker so v polemiko vabljeni ljudje zunaj novinarskega poklica, zanje veljajo zgolj omejitve, ki jih narekuje zakon, medtem ko za napisano sami prevzemajo odgovornost.

Uredništvo tudi ne more preverjati zgodovinske točnosti posameznih navedb, niti narekovati besedišča, ki mora ostati znotraj pravil civiliziranega komuniciranja. Presoja ob soočanju stališč in dejstev v polemiki je prepuščena bralcu, NČR pa ne more, kot pričakujejo pritožniki, razsojati o zgodovinskih resnicah in o drugih specifičnih dejstvih z različnih strokovnih področij. S tem bi posegalo na polje zunaj lastne dejavnosti, to je utrjevanja poklicnih meril in etike novinarskega poklica, pri čemer bi obravnavalo predvsem delo novinarjev, ne pa priložnostnih piscev, ki jih uredništvo privabi ob določeni temi. Zato je tudi kodeks treba videti predvsem kot okvir poklicnih zapovedi novinarju, ki ima pravico do svojega pogleda, zlasti kadar gre za nedorečene stvari, pri katerih manjka zadostna zgodovinska distanca, ne pa tudi udeležencem v posebni žanrski obliki, kot je polemika.

NČR je pritožnikom pojasnilo, da kot varuh profesionalnih standardov ne more biti arbiter, ki bi določal, koliko prostora in kakšen pomen v poročilih novinarjev pripada posameznim strankam. NČR je tudi opozorilo, da policijski in tožilski arhivi javnosti niso bili in niso odprti in dostopni. Nasprotno, medijem in javnosti je v zadnjem času z odločitvami v policiji že tako zelo omejen dostop do podatkov o ravnanju organov pregona dodatno onemogočen s sklicevanjem na zakon o varovanju osebnih podatkov.

Novinarje in uredništva je NČR opozorilo, da bi se morali izogibati sintagmi »po naših podatkih« ali bolj jasno predstaviti, iz katerih virov so ti podatki. Uredništva in novinarji lahko tudi v razmerah, ko so pravila spremenjena v prid javnosti in novinarjev, še vedno zaščitijo anonimnost virov. Na podlagi posameznih pritožb čez novinarstvo je NČR še ugotovilo, da bi bilo mogoče obsoditi skoraj vsak novinarski izdelek, ker nobeden, zaradi

prostorskih in časovnih omejitev in omejenega dostopa novinarjev do podatkov, ne vsebuje vseh informacij, ki bi za prizadete lahko bile relevantne.

V obravnavanem obdobju se je NČR pri razsojanju znašlo pred grožnjami, po katerih naj bi opustitvi ali uvedi obravnave primerov sledile ustrezne sankcije. Kasneje na to temo ni bilo več resnih pripomb, je pa prvič pritožnik sam umaknil predlog za uvedbo postopka. Z objavo navedb pritožnice je NČR dokazalo, da ne brani novinarjev, čeprav so najbrž še vedno v manjšini tisti, ki se zavedajo, da razkrivanje zmotljivosti novinarjev spodbuja zaupanje. Pritožbe čez novinarstvo si prizadeva obravnavati nepristransko, kar je pomembno tudi zato, ker ima vlogo prizivnega sodišča.

NČR se je še odločilo pojasniti javnosti, zakaj razsoja tudi o avtorjih novinarskih prispevkov, ki niso člani DNS ali SNS, in zakaj namerava takšno prakso ohraniti tudi v prihodnje. Sklicevalo se je na statut DNS, poslovnik NČR, predvsem pa na slovensko ustavo in na upravno sodišče, ki je v sorodnem primeru razsodilo v prid NČR.

Izhajajoč iz 39. člena slovenske ustave, ki zagotavlja svobodo izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja, je mnenje o neki zadevi ustavno zavarovana kategorija. V primeru NČR, ki ga lahko razumemo tudi kot pravico in svoboščino skupine posameznikov, je to mnenje utemeljeno na mednarodno priznanih standardih, ki veljajo v novinarskem poklicu in katerih slovensko različico je sprejelo DNS skupaj s SNS.

Upravno sodišče RS je pritrdilo pooblaščenca mag. Emilu Zakonjšku, da rzsodbe NČR ni mogoče uvrstiti pod nobeno izmed določb zakona o upravnem sporu, ki določajo, kateri akti se lahko v njem izpodbijajo. DNS, SNS in NČR niso nosilci javnih pooblastil, ker nanje z zakonom ni bila prenesena nobena funkcija uprave. Zato ne morejo biti stranke v postopku upravnega spora. Rzsodbe NČR tudi ni mogoče šteti za dejanje, zaradi katerega bi lahko tožnik sprožil upravni spor zaradi domnevnega posega v njegove ustavne pravice. Prav tako je treba poudariti, da je po svoji vsebini rzsodba NČR le mnenje tega organa in nima značaja sodb ali odločb, s katerimi se v nekem uradnem postopku izrekajo sankcije ali se odloča o posameznikovih pravicah.

5. 4 Avtonomija NČR je v prid slovenskega novinarstva (NČR 2004–2005)

S vprašanjem učinkovitosti samoregulacijskih organov se ne ukvarjajo le v tranzicijskih državah, temveč je vseskozi na dnevnem redu tudi v državah z dolgo demokratično tradicijo.

Novinarji držav, kjer šele uvajajo demokratična pravila igre, so praviloma prepričani, da samoregulacijski organi ne morejo delovati kot učinkoviti varuhi etičnih in profesionalnih standardov (Central European Initiative – CEI, Journalists' Forum 2005 v Beogradu). Ker pri njih ne deluje pravna država, ki bi sankcionirala, denimo, novinarske prispevke v medijih, ki brez vseh zadržkov netijo mednacionalno sovraštvo, se jim zdi, da ni zdravila zoper brezobzirno, neetično in neprofesionalno novinarstvo; zlasti v luči visokih naklad in dobička, ki ga dosegajo rumeni mediji. Zato bi jih najraje kar čez noč administrativno prepovedali, namesto da bi si bolj prizadevali, da bi tudi rumeni mediji sprejeli odgovornost do bralcev, poslušalcev in gledalcev.

Sodeč po Poročilu Novinarskega častnega razsodišča 2004–2005 (Einspieler 2005a) tudi ni pravo vprašanje rumeni mediji da ali ne. Zmotno je tudi prepričanje, da v rumenih medijih preprosto ni novinarjev, ki si prizadevajo za lastno verodostojnost, ker naj jim ne bi bilo mar, da je kredibilnost njihov največji kapital. Res je, da zoper novinarstvo, ki si ga je v obravnavanem obdobju na slovenskem medijskem trgu, denimo, občasno privoščil novi dnevnik Direkt, pritožbe na samoregulacijski organ niso zadosten ukrep. Zato prizadeti ne bi smeli zamahniti z roko, češ, saj gre za rumene medije, ki jih ozaveščen del javnosti jemlje z veliko rezerve in jim vsega ne verjame. Sprijazniti bi se morali tudi z dejstvom, da se bo njihova zgodba znova in znova pogrevala, tudi če gre za očitne neresnice in žaljive obdolžitve, dokler sodni mlini ne končajo s postopki. Če rumeni mediji prisegajo le na dobiček, jih je treba tako udariti po žepu, da se jim neprofesionalnost in neetičnost ne bosta več izšli. Res pa je, da je odškodninska zakonodaja še vedno toga, tako da prizadetim zaradi dolgih postopkov in nizkih odškodnin ne zagotavlja temeljnih človekovih pravic.

Z ustanovitvijo NČR in sprejetjem Kodeksa novinarjev Slovenije sta DNS in SNS vzpostavila mehanizme, ki omogočajo racionalno etično odločitev o pritožbah zoper novinarstvo. Na razvpitem primeru Izvršilni odbor aktiva novinarjev Dela proti novinarjema Bojanu Požarju in Mitji Lomovšku ter odgovornemu uredniku Slovenskih novic Marjanu Bauerju se je nazorno pokazalo, da je avtonomija NČR ključni vzvod njegove vloge na slovenski medijski sceni. Avtonomija NČR se začne z načinom imenovanja, s položajem znotraj njegovih ustanoviteljic, pristojnostmi in financami ter se konča s postopkom za odpoklic. Ker so se v primeru poslanca Aurelia Jurija lomili tudi politični interesi, bi bilo iluzorno pričakovati, da NČR ne bo tarča pritiskov. Zato tudi niso presenetile pobude po izrednem sklicu skupščine

DNS, ki naj bi zagotovila novo sestavo in vodstvo NČR. V prid slovenskega novinarstva je, da je prevladala zdrava presoja, ki je ohranila avtonomijo NČR.

Zgodba poslanca Aurelia Jurija je tudi znova pokazala, da mediji v prvi vrsti prodajajo novice, kar pomeni, da vsaka rzsodba NČR, čeprav si z vsako prizadeva za boljše novinarstvo, po svoji vsebini ni zanimiva tudi za širšo javnost. Ko pritožbe na NČR zahtevajo obravnavo primerov, ki so že sami po sebi deležni velike pozornosti v javnosti, ni nobene bojazni, da mediji ne bi objavili rzsodb NČR. Kaj je pošteno in verodostojno, si novinarji razlagajo po svoje, bralci, poslušalci in gledalci pa po svoje. Zato je zelo pomembno, da NČR nevtralnno rzsolja o pritožbah čez novinarstvo, ker lahko le tako pridobi zaupanje novinarjev in javnosti. Sodeč po številu in tehtnosti pritožb se je zaupanje v NČR okrepilo. Kljub temu je NČR na pobudo Upravnega odbora DNS sklenilo, da bo v primeru odmevnejših rzsodb sklicalo tiskovne konference, kar naj bi dodatno prispevalo k boljši obveščenosti javnosti o njegovem delu.

V primeru Izvršilni odbor aktiva novinarjev Dela proti novinarjema Bojanu Požarju in Mitji Lomovšku ter odgovornemu uredniku Slovenskih novic Marjanu Bauerju NČR tudi ni poskušalo potegniti ločnice med pravico javnosti do obveščenosti in pravico posameznika do zasebnosti, ker meje med pravicama ni mogoče zakoličiti enkrat za vselej. Čeprav je šlo za gledanje pod rjuhe, se je NČR izognilo tudi nepotrebnemu moraliziranju. Izhajalo je iz kodeksa slovenskih novinarjev, ki temelji na načelu, da morajo novinarji, ki zahtevajo pošteno in moralno ravnanje od drugih, enako ravnati tudi sami, sicer krnijo lastni ugled in ugled profesionalne skupnosti. Zato je rzsodilo, da sta avtorja kršila kodeks, ker sta pri pridobivanju podatkov za zgodbo o poslancu Aureliu Juriju uporabila praviloma nedovoljene metode, kot sta napeljevanje in pridobivanje podatkov s pomočjo lažnega predstavljanja.

Zahteven je bil tudi primer Kreša Puhariča, ki se je v paketu pritožil zoper novinarje Uroša Slaka in Petro Krčmar (Pop TV), Sašo Mrak, Milana Slano in Vlada Miheljaka (Dnevnik), Viktorja Luskovca (NeDelo) in odgovornega urednika Pop TV Tomaža Peroviča. Mediji so poročali o znani osebnosti, pomembnem pravniku, ki je bil celo kandidat za ustavnega sodnika, predvsem pa o javnem dogajanju, ki je bilo nesporno v interesu javnosti. V zvezi s tem primerom velja znova opozoriti, da morajo pritožniki, ki novinarjem ne očitajo kršitve kodeksa za zapisano, ampak to, da vseh dejstev niso zapisali ali jih pravilno ovrednotili, pritožbe tehtno utemeljiti, da bi NČR o njih lahko presojalo ali omejevalo javno razpravo z

določanjem, katera interpretacija ali umestitev dogodkov je pravilnejša in kaj vse mora biti povedano.

Čeprav objavljanje priporočil za nakup izdelkov in storitev v medijih ni sporno, je NČR opozorilo, da je nedopustno, če taka priporočila pripravljajo novinarji in če mediji bralcev, poslušalcev in gledalcev ne opozorijo, da gre za oglasna sporočila, ne glede na to, ali so plačana, kompenzirana ali pa je razlog za njihovo objavo kakšen drugačen dogovor. Ker je prikritega oglaševanja vse več, le redke kršitve pa v obliki pritožbe najdejo pot na NČR, je NČR pozvalo uredništva, ki se določilom kodeksa še niso prilagodila, da to storijo. Novinarje, ki v okviru svojega dela na lastno pobudo ali na pobudo uredništev pripravljajo (tudi) oglasne prispevke, pa je opozorilo, da s tem – ne glede na to, ali so za to svoje delo plačani ali kako drugače materialno ali nematerialno stimulirani – kršijo kodeks slovenskih novinarjev. Čeprav se NČR zaveda pritiskov na novinarske hiše v razmerah majhnega medijskega trga, je menilo, da morajo zagotoviti minimum opozoril, v katerih je bralcem, poslušalcem in gledalcem nedvoumno jasno, da za določenim prispevkom stojijo tudi interesi plačnikov tega izdelka.

Kljub obilici dela se je NČR odločilo, da bo poskušalo razpisati čim več javnih obravnav, zlasti v primerih, ki se bodo nagibali k obsodilni razsodbi, čeprav bi lahko razsodilo že na podlagi pridobljenega gradiva. Na ta način bo najbrž manj očitkov novinarjev, da se niso imeli priložnosti braniti. Čeprav je v demokratičnih družbah vsako uredništvo avtonomno pri uredniških odločitvah in zanje prevzema tudi vso odgovornost, je NČR še opozorilo, da se bo, glede na spore uredništev z upravami medijev, prej ali slej soočilo tudi s pritožbami, ki se bodo nanašale na neobjavljene novinarske prispevke. Zaradi neutemeljenih obtožb, laži, razžalitev in klevet v novinarskih prispevkih je že večkrat prišlo do pobude, da bi kazalo v kodeks novinarjev Slovenije znova vključiti določila, ki bi neposredno obravnavala vse pogostejše žaljive interpretacije. O tem so se mnenja NČR razhajala, doslej pa je prevladovalo prepričanje, da mora razsojati na podlagi profesionalne in ne človeške etike, ker razsodišča nihče ni pooblastil, da bi bilo moralni arbiter.

NČR gleda na poklicne standarde kot strokovnjak, ki pozna medijske posebnosti, predvsem pa novinarstvo in njegove širše etične zahteve. NČR skrbi tudi za to, da bralci, poslušalci in gledalci razumejo, katerim etičnim in poklicnim merilom so zavezani novinarji in uredniki. Svoje mnenje utemeljuje na mednarodno priznanih standardih, ki veljajo v novinarskem poklicu. NČR ni sodnik in ne odreja kazni, temveč le opozarja, stvar uredništev pa je, ali bodo

posvarjenega kaznovala ali ne. NČR še opozarja na poročanje in ustvarjanje programskih vsebin, ki informacijske in komunikacijske potrebe državljanov spreminjajo v blago, katerega ceno določajo in finančno podpirajo oglaševalci. Z odgovornim ravnanjem lahko uredništva in njihovi lastniki javnosti dokažejo, da jih zahteve, kot so svoboda izražanja, kakovost programskih vsebin in delovanje v javnem interesu, ne zanimajo zgolj takrat, ko je v njih mogoče prepoznati dobiček.

5. 5 Nejasne definicije sovražnega govora in žaljivo izražanje (NČR 2005–2006)

Raven spoštovanja etičnih in profesionalnih standardov, ki jih opredeljuje Kodeks novinarjev Slovenije, se je v obdobju, ki ga obravnava Poročilo novinarskega častnega razsodišča 2005–2006 (Einspieler 2006), še vedno zniževala, zlasti zaradi konkurenčnega boja med elektronskimi mediji, ki so po tujih zgledih uvajali tudi vse več populističnih oddaj in jih prepustili neizkušenim voditeljem, in zaradi brezobzirne tekme na tabloidnem trgu. Na koncu tega obdobja je NČR opazilo, da se je, sodeč po pritožbah, ustavil negativni trend nespoštovanja etičnih in profesionalnih standardov. Če ne gre le za muho enodnevnico, gre verjetno prej za zaslugo regulacije kot samoregulacije, ker se rumenim medijem neprofesionalnost in neetičnost očitno finančno ne bosta več izšli. Kljub temu NČR ni oklevalo pri obsodbi ravnanja, ki ni v skladu s kodeksom, kar so dokazale obsodilne razsodbe, ki jih ni bilo malo.

Čeprav avtorjem novinarskih besedil in prispevkov ni bilo vseeno, kako bo NČR razsodilo, se v večini uredništev niso odločili za objavo razsodb, če so njihov medij postavile v negativno luč. Še več, so tudi založniki, ki so zavestno privolili v kršenje etičnih in profesionalnih norm, saj v tem vidijo primerjalno prednost, ki jim zagotavlja višjo naklado, večjo gledanost ali poslušanost in zlasti dobiček. Gre za prakso, ki neposredno škodi ugledu slovenskega novinarstva.

Čeprav NČR ne zaposluje profesionalcev, se razmeroma hitro odziva na pritožbe na račun novinarstva, ne organizira pa srečanj, okroglih miz in seminarjev, na katerih bi tudi širšo javnost lahko osveščalo o pomenu spoštovanja etičnih in profesionalnih standardov. Širši javnosti je tako NČR le s sprejetjem izjav in stališč pojasnjevalo, katerim etičnim in poklicnim merilom so zavezani novinarji in uredniki. Pri tem je izhajalo iz pojavov v novinarskih praksah in ponujalo trajnejša merila in postopke, ki naj zagotovijo spoštovanje etike javne besede. NČR se je tudi odločilo, da pri odmevnejših razsodbah ne bo več

sklicevalo tiskovnih konferenc, ker niso občutneje prispevale k boljši obveščenosti javnosti o njegovem delu.

NČR je sprejelo izjavo v povezavi s primeroma Gracijela Baša proti Juretu Vestu (Slovenske novice), Romana Špende proti novinarju V. Z. (Slovenske novice) in uredništvu Slovenskih novic ter vlogo izvršilnega odbora Aktiva novinarjev Dnevnika proti Gordani Stojilković in Bojanu Požarju (Direkt), ki jo je v skladu s pravilnikom zamrznilo zaradi postopka pred sodišči. S to izjavo je NČR opozorilo, da je objavo fotografij in posnetkov trupel, posmrtnih ostankov in obdukcijских zapisnikov, ki je neetična, moč upravičiti le v izjemnih primerih. NČR je še ugotovilo, da pri tem ne gre za sistematične kršitve, temveč za objestno ignoranco temeljne medčloveške etike, kjer bi profesionalni urednik moral najti pravo in človekovemu dostojanstvu primerno mero.

Glede primerov Stane Zidar proti Cirilu Brajerju (Nedeljski dnevnik) in Zdenko Mali proti novinarju Andreju Štreklju in uredniku Bojanu Budji (oba Slovenske novice) je NČR sprejelo tudi izjavo, s katero opozarja na prakso, ki jo novinarji v lovu za informacijami pogosto spregledajo, in sicer – da jih hočejo informatorji uporabiti predvsem kot orodje za osebne interese ali za medsebojne obračune v gospodarstvu, politiki ali na drugih področjih. Novinar bi moral v takšnih primerih vselej presoјati, ali ne gre za poskuse, da bi ga uporabili zgolj za prenašalca sporočil, in upoštevati poklicne in etične standarde, ki zahtevajo temeljito preverjanje – ko je to precej oteženo, pa vsaj pridobiti stališče napadene strani.

NČR je poskušalo postopke končati tudi s poravnavo med pritožniki in avtorji besedil ali uredništvu medijev, a so takšni primeri prej izjema kot pravilo. Na eni strani zato, ker pritožniki vztrajajo pri razsodbi, na drugi pa zato, ker tako NČR kot avtorji spornih besedil od medijev ne morejo zahtevati, da se javno opravičijo pritožniku ali da objavijo nov članek, ki bo vseboval prej neznan ali zanemarjena dejstva. Zato so se postopki pred NČR večinoma končali z razsodbo, kar pa ima tudi prednost, saj tako ni kravjih kupčij ali pometanja kršitev etičnih in profesionalnih standardov pod preprogo.

S poravnavo se je tako končal le primer Petre Tomc Šavora, ki je Smilji Brus v prispevku z naslovom Glasno branje staršev - model dobrega branja (objavljen je bil v Večeru) očitala, da je dobesedno in delno prepisala stavke in celotne odstavke iz člankov pritožnice, ne da bi ob tem navedla avtorja in vir, iz katerega je prepisovala. Novinarka je v Večeru objavila

opravičilo, ki ga je pritožnica sprejela, čeprav je ob tem pripomnila, da »iz opravičila – vsaj po mojem mnenju – ni zaznati, da se avtorici zdi, da je naredila kakršenkoli prekršek«.

Kodeks novinarjev Slovenije v poglavju Pravice novinarjev in razmerja do javnosti tudi določa, da brez soglasja novinarja nihče ne sme pomensko spremeniti ali predelati njegovega izdelka. Novinar ima tudi pravico podpisovati prispevke. Zato ga ni mogoče podpisovati brez njegove vednosti ali proti njegovi volji. Gre za pravico do ugovora, ki je slovenski novinarji, kot ugotavlja NČR pri obravnavi številnih pritožb, velikokrat žal ne uporabijo, čeprav gre za priznan primer dobre prakse. Za takšno ravnanje pogosto obstajajo objektivni vzroki, včasih pa se poskušajo novinarji tako izogniti odgovornosti. V primeru Darko Njavro proti Toniju Periću (Dnevnik) je NČR tako razsodilo, da je novinar, ki ni nasprotoval takšni praksi in uveljavil pravice do ugovora, prevzel odgovornost tudi za napoved članka, pod katero je bil podpisan, čeprav naj bi bila delo centralne redakcije. NČR je šele na koncu tega obdobja prejelo prvo pritožbo novinarja, ki se je na ta način uprl očitno že ustaljeni praksi v večini medijev.

NČR je prejelo tudi pritožbo državne funkcionarke in predstojnice VURS Vide Čadonič Špelič, v kateri je novinarki Dela Marjeti Šoštarich v prispevku z naslovom Portret tedna – Vida Čadonič Špelič, objavljenem v Sobotni prilogi Dela, očitala kršitev vrste členov Kodeksa novinarjev Slovenije. Pritožnica je NČR pozneje poslala umik predloga za uvedbo postopka, pri čemer je navedla, da »je zaradi rzsodbe NČR med istima strankama zaradi članka z naslovom Popravna naloga za nadzor krme izgubila zaupanje v Novinarsko častno rzsodišče«. NČR je tako postopek v primeru Vida Čadonič Špelič proti Marjeti Šoštarich, na izrecno željo pritožnice, končalo. Ker je šlo za prvi primer, da je pritožnik sam umaknil predlog za uvedbo postopka, so nekateri to potezo razumeli kot nezaupnico delu NČR. Zato so se pojavili predlogi, naj NČR to preprosto zamolči, a niso padli na plodna tla. Z objavo navedb pritožnice je NČR dokazalo, da ne meni, da so rzsodniki nezmotljivi in da morajo rzsodbe NČR vsi sprejeti, temveč dopušča, da se z njimi kdo ne strinja in to tudi javno pove.

Ko mediji prestopijo meje dopustnega ravnanja, ne da bi pri tem formalno kršili profesionalna in etična pravila, opredeljena v Kodeksu novinarjev Slovenije, se NČR pogosto sooča tudi z dilemo, ali naj prevzame vlogo splošnega varuha družbene etike. Čeprav je res, da NČR ni sodišče, temveč rzsodišče, in da njegove rzsodbe po svoji vsebini nimajo statusa sodb ali odločb, s katerimi se v nekem uradnem postopku izrekajo sankcije ali odloča o posameznikovih pravicah, se na dolgi rok najbrž ne bi obrestovalo, če bi določila kodeksa

interpretiralo po lastni presoji – pri čemer bi bila njegova interpretacija odvisna zgolj od razmerja sil v vsakokratni sestavi NČR. V javnosti si bo zagotovilo večjo verodostojnost, če bo vodilo postopke dosledno v skladu s Pravilnikom o delu NČR in razsojalo na podlagi določil Kodeksa novinarjev Slovenije.

Iz tega obdobja je treba opozoriti še na izjavo v primeru varuha človekovih pravic proti TV Paprika, ki je v javnosti botrovala komentarjem, da se je NČR opredelilo do skrajnih političnih pogledov voditeljice oddaje in prvaka nacionalistov Zmaga Jelinčiča. Gre za interpretacijo izjave, ki se je osredotočila na njene morebitne posledice in ne na vzroke, saj je NČR na podlagi več podobnih primerov ugotovilo, da postaja verbalno nasilje vse pogostejša pojavna oblika diskriminacije, uredništva nekaterih medijev pa ravnajo, kot da so odvezana vsakršne odgovornosti. Z izjavo je NČR tako le sledilo jasnemu profesionalnemu načelu, da je nesprejemljivo, če se novinar in medij vsaj ne distancirata od ravnanj, ki spodbujajo k nasilju in nestrpnosti. Ker je kodeks živ organizem, ki ga je mogoče spremeniti in dopolniti, če njegova določila ne sledijo več vsakdanji praksi, je NČR predlagalo dopolnitev njegovega 23. člena, ki sta jo sprejela DNS in SNS, tako da po novem kodeks sankcionira tudi spodbujanje k nasilju.

Zaradi ugotovitve pravnikov, da v postopkih pred sodišči po svoje razlagajo določila kodeksa, ne da bi pritegnili medijske strokovnjake, je NČR v razmislek ponudilo tudi pobudo za spremembo 8. člena Kodeksa novinarjev Slovenije. Ta določa, da ko se je zoper enega izmed udeležencev v postopku pred NČR začel ali poteka postopek pred rednimi sodišči, NČR odloči, da ne začne postopka ali ga prekine in dokončno razsodi po končanem rednem sodnem postopku. Skupščina DNS se ni odločila za spremembo 8. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Čeprav je bilo v širši javnosti še vedno mogoče slišati očitke, da bi bile razsodbe NČR bolj verodostojne, če o pritožbah na račun novinarstva ne bi odločali le novinarji in uredniki, je šlo praviloma za posplošena mnenja in ocene, ki ne izhajajo iz resne analize dejanskega dela samoregulacijskega organa DNS in SNS. Kljub temu bo moralo slovensko novinarstvo, kot je še menilo NČR, nameniti veliko večjo pozornost samoregulaciji, če noče, da se mu bo na področju varovanja profesionalnih in etičnih standardov zgodila regulacija. Čeprav zgolj po zaslugi manjšine v medijih, ki prestopajo meje novinarske poklicne etike, in kljub zakonski prepovedi razširjanja tovrstnih programskih vsebin, denimo, preveč lahkotno sprejemajo ali celo odobravajo širjenje nestrpnosti in ksenofobije.

Ker je tudi v preteklem mandatu NČR nekaj njegovih članov poklicno napredovalo, so se pojavili pomisleki, ali naj v njem ostanejo tudi uredniki in odgovorni uredniki ali pa naj izstopijo v skladu z dosedanjo prakso. NČR se njihov izstop ni zdel potreben, enako pa je menila tudi skupščina novinarskega sindikata. Za NČR bi bil več vreden razmislek o različnih postopkih, ki jih imata novinarsko društvo in sindikat za izbiranje njegovih članov, ker predstavnike DNS na demokratičnih volitvah izbira skupščina, predstavnike SNS pa njegov izvršilni organ. Čeprav predstavnikom sindikata ni še nihče oporekal verodostojnosti, bi bilo postope smiselno poenotiti.⁵

5. 6 NČR ne posega v ustavno pravico državljanov do javnega izražanja stališč (NČR 2007–2008)

Kot je razvidno iz Poročila Novinarskega častnega razsodišča 2007–2008 (Einspieler 2008), ko je bilo slovensko novinarstvo tarča stopnjevanih političnih in kapitalskih pritiskov, se NČR tudi v letih 2007–2008 ni soočalo s tem problemom. Nihče tudi ni poskušal posegati v njegovo avtonomijo. Na delo samoregulacijskega organa DNS in SNS tudi ni bilo resnih pripomb. NČR je tako še vedno edini organ presoje poklicne etike v Sloveniji. NČR deluje najbolje, kot zna. Z drugačno organizacijo samoregulacije bi lahko utišalo sicer neutemeljene očitke, da vrana vrani ne izkljuje oči, pa s pripustitvijo javnosti k odločanju o pritožbah čez novinarstvo najbrž vsebinsko ne bi ničesar pridobilo. Glede na to, da je DNS dobilo alternativo v novem Združenju novinarjev in publicistov, ni izključen podoben scenarij na področju samoregulacije.

NČR je znova ugotovilo, da se razmere poslabšujejo, ko gre za raven spoštovanja etičnih in profesionalnih standardov, ki jih opredeljuje Kodeks novinarjev Slovenije. Z ukinitvijo Direkta in ustanovitvijo Indirekta so se znova znašle v ospredju Slovenske novice, ki se na kršitve etičnih in profesionalnih standardov, z izjemo posameznih novinarjev, ne odzivajo.

V preteklem letu je NČR znova obravnavalo vrsto primerov, ko je bila kršena pravica do intimnosti otrok, zaradi česar so bili v okolju prepoznani in stigmatizirani. Čeprav je kazalo, da so opozorila NČR, da morajo novinarji vedno presoditi, ali je obravnava v otrokovo korist ali vsaj ne zoper, mnenja strokovnjakov pa jim ne smejo služiti le kot ilustracija njihovi vnaprejšnji sodbi, padla na plodna tla, novinarji še vedno nemalokrat padejo na izpitu, ko je

---

⁵ Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2006–2007 je zajeto v Poročilu Novinarskega častnega razsodišča 2003–2007 ob zaključku mandata NČR, ki ga nismo posebej navajali, ugotovitve pa so zajete v ostalih poročilih iz obravnavanega obdobja.

treba opraviti škodnostni test, kadar gre za občutljive intimne podatke otrok in pravico javnosti do obveščenosti.

V tej zvezi je bila najbolj odmevna pritožba namestnika varuhinje človekovih pravic Toneta Dolčiča zoper ravnanje več novinarjev in odgovornih urednikov. NČR je razsodilo, da so v medijskih prispevkih v nasprotju z novinarskim kodeksom pri poročanju o družini Strojan ravnali Jaroslav Jankovič in Marjan Bauer (Slovenske novice), Vesna Vujinovič (Radio Center), Bojan Rajšek, Petra Bezjak in Peter Jančič (Delo) ter Eva Kobe, Mojca Širok in Rajko Gerič (RTV Slovenija). V razsodbah je še posebej poudarilo, da bi moralo biti dejstvo, da je šlo za družino Strojan, ki je bila v medijih že objekt nestrpnosti, dodaten argument za presojo, da poročanje o življenjski ogroženosti mladoletne hčerke ni v javnem interesu, ne pa za presojo, da mora biti zaradi »afere Strojan« življenje družine pod drobnogledom.

NČR v novi sestavi je iz prejšnjega mandata podedovalo tudi odmevni primer predsednika SNS Iztoka Jurančiča proti nekdanjemu odgovornemu uredniku Dela Petru Jančiču. Čeprav so bila mnenja razsodnikov deljena, je NČR z večino glasov razsodilo, da je novinar kršil Kodeks novinarjev Slovenije. Ključni očitek zoper razsodbo je bil, da v tem primeru NČR, ki je vse doslej v prizadevanju, da ne bi omejevalo javne razprave, v komentarjih dopuščalo tudi skrajna mnenja, ni bilo najbolj dosledno.

Na koncu preteklega mandata je NČR prejelo tudi prvo pritožbo, ko se je novinar skliceval na pravico do ugovora in se tako uprl očitno že ustaljeni praksi v večini medijev. Pritrdilo je Mirku Mundi, da je Slavko Vizovišek kršil 25. člen Kodeksa novinarjev Slovenije. V tem kontekstu se je na NČR pritožil še novinar Večera Blaž Zgaga proti odgovornemu uredniku časnika Tomažu Rancu, kršitev kodeksa pa je zakrivila tudi urednica deska Sonja Ploj Ratajc, ki se je identificirala kot avtorica popravka novinarjevega komentarja o nakupu oklepnikov Patria. NČR je poudarilo, da stoji trdno na stališču, da je vsakršna taka praksa nedopustna. Ker je šlo povrh vsega še za komentar, je po mnenju NČR poseg v besedilo, ki izraža avtorjevo mnenje, še toliko manj umesten oziroma za uredniško prakso tudi nevaren.

Za nadaljnje delo NČR je bil pomemben tudi primer Borut Godec (Finance) proti Zdenku Lorberju (Budnik). Zdenko Lorber je na pritožbo odgovoril prek odvetnika Martina Berganta, ki je menil, da niso izpolnjeni pogoji za uvedbo postopka, ker glasila Budnik ni mogoče šteti za množični medij. Ministrstvo za kulturo je na poizvedbo NČR pojasnilo, da je ne glede na

to, da glasilo Budnik ni vpisano v razvid medijev, izdajatelj dolžan spoštovati Ustavo RS ter etične in profesionalne standarde, ki veljajo na področju novinarstva.

Direktor Radia Slovenije Vinko Vasle se je na NČR obrnil z zahtevo, naj obravnava trditev novinarja Blaža Zgaga v TV Dnevniku RTV Slovenija, da so podpisniki novinarske peticije na Radiu Slovenija izgubili mesečno stimulacijo. Po mnenju Vinka Vasleta je Blaž Zgaga s tem kršil Kodeks novinarjev Slovenije, ker gre za neresnično izjavo, saj da se vodstvo Radia Slovenija s podpisniki peticije nikoli ni ukvarjalo in njihovih podpisov nikoli ni komentiralo. Pobudo za začetek postopka je NČR zavrglo.

NČR je pojasnilo, da ne razsoja o izjavah, ki so jih novinarji dajali na javnih mestih, v medijih, na javnih tribunah ali kje drugje kot državljani, ampak presoja le profesionalno etiko njihovih izdelkov. NČR ni pristojno za ugotavljanje etičnosti, resničnosti ali utemeljenosti izjav ljudi, ki nastopajo v novinarskih prispevkih, saj vsak, ki je dal izjavo, zanjo odgovarja pred javnostjo. NČR ne posega v ustavno pravico državljanov do javnega izražanja stališč, ker tudi vsi samoregulacijski modeli omejujejo izražanje novinarjev izključno na razmere, ko novinar ta poklic tudi opravlja in mu je dostop do javnega izražanja mnenja omogočen zaradi opravljanja specifičnega poklica. NČR ne odloča o njegovih ravnanjih takrat, ko novinar to počne kot zasebnik, saj bi se v tem primeru spremenilo v disciplinski organ, kar pa vsaj v obdobju demokratičnih razmer v družbi nikoli ni bilo.

Na NČR so pritožniki začeli naslavljeni tudi prve pritožbe zoper brezplačnike, kot je, denimo, Slovenski tednik, ki pogosto ne spoštuje niti najbolj osnovnih profesionalnih in etičnih standardov. Novinarji se skrivajo za psevdonimi, uredništvo pa jih noče razkriti. Z odkritjem njihove identitete imajo težave tudi sodišča. Ko gre za psevdonime avtorjev, katerih prave identitete uredništvo ne razkrije, NČR razsoja, da je za njihova besedila odgovoren odgovorni urednik.

6 Zamisel o tiskovnem ali medijskem svetu

Razmislek o konceptualnih in organizacijskih spremembah NČR (Izjava DNS in SNS: *Za prenovno medijske politike* 2008, Mediji, samoregulacija in multikulturalizem, 2006) je še vedno aktualen predvsem zato, ker bi mnogi radi dosegli, da bi razsodbe NČR bolj odmevale v širši javnosti, da bi jih mediji objavljali tudi v manj odmevnih primerih in da bi Kodeks

novinarjev Slovenije poleg novinarjev in urednikov za svojega vzele tudi uprave medijskih hiš oziroma lastniki. Vse več jih je tudi, ki menijo, da ne le slovenski, temveč tudi evropski medijski prostor potrebuje vnovični premislek o tem, ali naj samoregulacija vztraja na temeljnih premisah, postavljenih že pred desetletji, ali naj počasi sledi vse bolj ohlapnim poklicnim merilom, ki jih v dirki za dobičkom rahljajo mediji sami. Ustanavljanje teles za zagotavljanje in nadzor spoštovanja poklicne etike priporoča v resoluciji 1003 tudi parlamentarna skupščina sveta Evrope. V komentarju k resoluciji Encabo piše, da je logično, da terjamo tudi ustrezen mehanizem za nadzorovanje uresničevanja etičnih načel, vendar ne nadzorne mehanizme oblasti. Uveljaviti je treba mehanizme za zagotavljanje samoregulacije ali samoomejevanja. Nekatera od prizadevanj za samoregulacijo – v obliki tiskovnih svetov ali pritožbenih komisij – pričajo, da je prostora za izboljšave še veliko (Encabo 1996, 77–78) Zagovorniki tiskovnega sveta poudarjajo (Bervar 2002b), da samoomejevanje pravzaprav izbija državi možnosti, da bi o stvareh, ki so okostje novinarskega poklica, odločala arbitrarno in z zakonom, v katerem bi sama določala pravila. V svetu to vlogo večinoma opravljajo tiskovni sveti, ki jih večidel sestavljajo ljudje iz civilne družbe, predstavniki poklica in založnikov.

Krovni organizaciji sta Evropska zveza neodvisnih tiskovnih svetov (Alliance of Independent Press Councils of Europe) in Svetovna zveza tiskovnih svetov (World Association of Press Councils - WAPC). Prva je zelo ohlapna, druga pa trdnejša, vendar vse prej kot neodvisna. Kot ugotavlja tudi Lord Wakehan, Svetova zveza tiskovnih svetov ni prav veliko storila za promocijo samoregulacije po svetu. Wakeham je tudi proti globalnemu kodeksu,⁶ a ne le zato, ker je WAPC zašel v slepo ulico, temveč tudi zaradi nevarnosti, da bi avtoritarni režimi z lahkoto zlorabljali njegova določila za zatiranje svobode izražanja. (Wakehan 2000)

Najstarejši tiskovni svet v Evropi in na svetu ima Švedska, kjer so ga ustanovili leta 1916, od leta 1969 pa ga sestavljajo predstavniki tiska in splošne javnosti. V Italiji kršitve poklicne etike obravnava rabsodišče nacionalne novinarske zbornice, ki lahko za hude primere človeka tudi dosmrtno izključi iz novinarskega poklica. Bervar je podrobneje proučeval nemški tiskovni svet, ki so ga leta 1956 ustanovili novinarji in založniki, v njem pa ni predstavnikov javnosti. Nemški tiskovni svet je vsaj v eni točki povezan z zakonodajno oblastjo: del denarja za njegovo delovanje po posebnem zakonu prispeva tudi država. Gojko Bervar je na primeru nemškega tiskovnega sveta postregel z nekaj nauki, ki so po njegovem primerni za slovenske

---

⁶ Glej tudi: Herrscher (2002), Perkins (2002), Strentz (2002), Callahan (2003), Poler Kovačič (2008)

razmere: »Čeprav nemški tiskovni svet morda ne deluje v najpogostejši – torej tristranski strukturi, v drugih državah zahodne demokracije namreč ob predstavnikih novinarjev in založnikov delujejo tudi predstavniki javnosti –, precej nazorno kaže, zakaj je dobro, da se ljudje v medijih sporazumejo o skupnem samoomejevalnem telesu.« Bervar še meni, da so tako kot v Nemčiji, kjer je država hotela prevzeti pobudo pri ustanavljanju rabsodnika poklicne etike v medijih, težnje oblasti, da bi na tem področju prevzela pobudo, zlasti v tranzicijskih državah, navzoče tudi danes. Kot je poudaril, oblast v razmerah neutrjene demokracije v to polje poseže precej laže, pa tudi precej manj pregledno. Bervar je tudi opozoril, da obstoječi slovenski medijski zakon tako že ureja nekatere stvari, ki bi jih novinarji in založniki lahko uredili z medsebojnim dogovorom, brez vpletanja oblasti. Po njegovem bo z razvojem digitalne tehnologije, posebej pa še po septembrskem terorističnem napadu v New Yorku, na svetu vse več zamisli o omejevanju medijev, ki bo vse bolj v rokah oblasti. Kar nekaj dogajanj kaže, da se v Združenih državah, ki so slovele po odprtosti medijske demokracije in kjer je edino samoomejevanje diktirala tržna logika, zdaj širi razmišljanje o večjem državnem nadzoru na področju klasičnih človekovih pravic in svoboščin. Bervar sklene: »Ironija je, da bodo na takšne pritiske najbolj odporni mediji v tistih državah, v katerih so sprejeli samoomejevalne mehanizme, omejevanje medijske svobode pa bodo državi izpulili iz rok prav zato, ker so se sami zavezali spoštovanju poklicnih meril in tudi ukrepanju pri nespoštovanju poklicne etike.« (Bervar 2002a, 62 - 63)

Na Danskem je bil tiskovni svet, ki je sprva deloval le za tiskane medije, v sedanji podobi ustanovljen leta 1991 na podlagi zakona. Sestavljajo ga predstavniki novinarjev, založnikov in javnosti. V Luksemburgu so novinarji in izdajatelji tiskovni svet prvič ustanovili leta 1979, vendar je bilo leta 2004 njegovo delovanje predpisano in prenovljeno tudi z zakonom o medijih. Na Norveškem je bil prvi tiskovni svet, ki vključuje založnike, urednike in novinarje ter predstavnike javnosti, ustanovljen leta 1936, od začetka devetdesetih pa vključuje tudi elektronske medije, tako javne kot zasebne. Na Nizozemskem so leta 1960 tiskovni svet ustanovili novinarski sindikat, združenje odgovornih urednikov, nacionalna tiskovna agencija, združenje časopisnih založnikov, združenje potrošniških revij, združenje lokalnih časopisov, dve organizaciji javnih radiotelevizij (nacionalna in regionalna), dve komercialni televiziji RTL in SBS in internetni portal Planet Internet. V Belgiji je bil leta 2002 ustanovljen tiskovni svet za flamsko jezikovno področje. Ustanovljen je kot nevladna organizacija, ki jo sestavljajo novinarji in predstavniki izdajateljev tiskanih in elektronskih medijev. (Petković 2005)

Denar za delovanje tiskovnega sveta načeloma zagotavljajo podpisniki sporazuma, najpogosteje sploh založniki sami. Nemci, ki so v petdesetih letih svoj tiskovni svet ustanovili prav zato, da jim ga ne bi ustanovila država, so dosegli sprejetje zakona, po katerem država sofinancira delo sveta, ne da bi ji njen denarni delež zagotavljal kakršno koli možnost vpliva. Temeljna skupna funkcija vseh tiskovnih svetov je tako kot pri NČR, da kot pritožni organi obravnavajo kršitve etike javnega obveščanja – le da tarča pritožbe ni novinar, ampak medij, ki je članek objavil. Tiskovni svet potemtakem ne ureja razmerja med novinarjem in bralcem, temveč med medijem in bralcem pritožnikom (Bervar 2002a, 71).

Praksa tiskovnih svetov, ki jih je še več, je zelo različna. Gore, denimo ugotavlja, da je v Evropi že več dobro delujočih tiskovnih svetov. Po njegovem so pri svojem delovanju najbolj uspešni tisti, ki so sposobni večino deležnikov v medijih, ki sodijo pod njihovo pristojnost, prepričati v polno sodelovanje s sistemom. Sveti, ki jim je uspeli doseči ta cilj, še piše Gore, so največkrat tisti, ki ravnajo v skladu s kodeksi, ki so nastali znotraj medijske industrije same. Poleg tega so pogosto najuspešnejši tisti sveti, ki, medtem ko ohranjajo svojo neodvisnost in nepristranskost, poudarja Gore, ohranjajo tudi tesen stik s tistimi znotraj medijev. Stike ohranjajo bodisi po neformalnih poteh pa tudi v obliki formalnih srečanj. Zanj je stik med predpisovalcem in tistimi, za katere predpisi veljajo, ključen za uspešno delovanje tiskovnega sveta (Gore 2009). Po definiciji so nevladne ustanove tiste, ki bi morale biti posrednice med mediji in javnostjo. Ustanovitelji tiskovnega sveta so praviloma novinarji oziroma njihova združenja, založniki in predstavniki javnosti. Po dosedanji praksi v Evropi novinarji in založniki tudi sami imenujejo predstavnike javnosti. Sporazum o ustanovitvi tiskovnega sveta je prostovoljno dejanje podpisnikov, hkrati pa tudi zaveza, da bodo razsodbe objavljene (Bervar 2001). Medijski ali tiskovni svet – v nasprotju z NČR – od lastnikov oziroma založnikov zahteva, da prostovoljno sprejmejo trdno zavezo, da bodo spoštovali določila skupnih pravil poklica in etike. Ključno pri nastajanju tiskovnega sveta kot samoregulacijskega telesa je soglasje. Gore razmišljanje sklene s komentarjem ideje o skupnem evropskem tiskovnem svetu in skupnem kodeksu za evropske medije:

Močno sem prepričan, da se je potrebno zoperstaviti ideji o skupnem evropskem tiskovnem svetu in skupnemu kodeksu za evropske medije. Sistemi za prevzemanje odgovornosti medijev ne obstajajo zaradi visokoletečih etičnih razlogov. Obstajajo zato, ker omogočajo hitro in učinkovito popraviljanje krivic, ki jih (pogosto po pomoti) ljudem povzročijo mediji. Podobno tudi kodeksi ne obstajajo v vakuumu. So namreč praktična orodja, ki – na podlagi družbenih norm in skupnih pričakovanj – v jeziku ki je vsem razumljiv, določajo smernice, v skladu s katerimi bi morali novinarji opravljati svoj poklic (Gore 2009).

6. 1 Za prenovu medijske politike

Iz izjave, ki so jo podpisali Sandra Bašić Hrvatini, predsednik SNS Iztok Jurančič, Brankica Petković, predsednik DNS Grega Repovž, Jernej Rovšek, Špela Stare, Matej Šurc in Blaž Zgaga, DNS in SNS pa sta jo 23. 6. 2008 predstavila javnosti in objavila na spletnih straneh, je razvidno, da so po mnenju DNS in SNS razmere v medijih in na medijskem trgu v Sloveniji slabe.⁷ To se izraža v večjem številu konfliktov v medijih, med lastniki in uredništvi in v razmerju do oblasti. DNS in SNS tudi ugotavljata, da ministrstvo za kulturo, kljub svojim formalnim pristojnostim na področju oblikovanja medijske politike, do danes ni oblikovalo strateških dokumentov razvoja medijskega sektorja, ampak je svojo politiko izvajalo predvsem skozi prepogoste posege v medijsko zakonodajo. Kot še menijo v obeh stanovskih organizacijah, vsaka sprememba zakona o medijih prinese več členov, zapovedi in prepovedi, ki pa se v praksi ne uresničujejo dosledno.

Zato sta se DNS in SNS zavzela tudi za uvedbo mehanizmov družbene odgovornosti medijev; v medijih gre v tem smislu predvsem za prostovoljno uvajanje institutov medijske samoregulacije, kot so reader's editor, medijski ombudsman, interne pritožne komisije, izdajatelji naj ustanovijo svoja združenja in oblikujejo kodeks izdajateljev medijev. V DNS in SNS še menijo, da bi morali akterji medijske industrije novinarske organizacije in združenja izdajateljev (med njimi pa v prvi vrsti največji in najvplivnejši izdajatelji medijev) nujno začeti razpravo in sprejemanje prostovoljne odločitve o tem, ali bi lahko po zgledu številnih evropskih držav ustanovili skupno samoregulacijsko telo, ki bi delovalo na ravni celotnega medijskega sektorja in bi na osnovi kodeksa obravnavalo pritožbe državljanek in državljanov glede etičnega ravnanja medijev pri objavi vsebin in delovanju ter glede na zavezo izdajateljev in novinarjev zagotavljalo široko sprejemanje in spoštovanje odločitev. Pri tem bi se v razpravi moralo razjasniti, so opozorili v DNS in SNS, ali bi lahko v sestavo tega telesa njegovi ustanovitelji povabili tudi predstavnike javnosti.

7 Britanska pritožna komisija za tisk in NČR

Za primerjavo s slovenskimi razmerami je najbolj primerna britanska pritožna komisija za tisk (Press Complaints Commission), ki je poleg nemškega tiskovnega sveta med najbolj

---

⁷ O razmerah v medijih in na medijskem trgu glej na primer tudi Bašić Hrvatini in Milosavljević (2001) in Košir (2003).

uglednimi in učinkovitimi tovrstnimi organizacijami v Evropi (Bervar 2001; glej tudi Projekt Prihodnost večkulturnih družb v Evropi in vloga medijev – Dobre politike in prakse iz Združenega kraljestva 2005). Nasledila je tiskovni svet, ki je do 1991 dokaj neučinkovito deloval v okviru novinarskega sindikata. Angleži so zaradi nesoglasij in očitnega prodora politike v tiskovni svet tega ukinili in ga nadomestili s (PCC) Komisijo za pritožbe nad tiskom (Shannon 2001). Vprašanje pa je, koliko so britanske dobre medijske prakse lahko prenosljive v slovenski medijski prostor. Po Sandri Bašić Hrvatini (2003,73) samoregulacijskih modelov ni mogoče prenesti iz ene v drugo državo in pričakovati, da bodo delovali uspešno, ker se razvijajo v specifičnem okolju in delujejo glede na njegove specifične potrebe in povpraševanje.

Prvo telo novinarske samoregulacije – Tiskovni svet (Press Council) – so v Veliki Britaniji ustanovili leta 1953. V osemdesetih letih, ko so britanski trg preplavili tabloidi, med katerimi so nekateri dnevno kršili pravila etičnega novinarstva, se je v vladnih strukturah okrepilo prepričanje, da tiskovni svet ni dovolj učinkovit organ in da bi morda kazalo razmisliti o ostrejši zakonski regulativi. Leta 1990 je posebna komisija vseeno predlagala ustanovitev novega nevladnega telesa, ki »naj bi v 18 mesecih dokazalo, da se lahko dovolj učinkovito postavi po robu neetičnemu pisanju« (Shannon 2001), ki so ga označevali zlasti grobi posegi v zasebnost. Leta 1991 so ustanovili nevladno pritožbeno komisijo za tisk in prvič napisali tudi kodeks.

Britanska komisija za pritožbe nad tiskom je tako nastala šele takrat, ko je začel parlament razmišljati, kako bi omejil ekscese v tisku. Calcuttov odbor za zasebnost je zaradi vse bolj agresivnega poseganja rumenega tiska v človekovo zasebnost zapisal: »Naše prvo priporočilo je, da je treba dati tisku še zadnjo priložnost, da dokaže, da je sposoben stvari spraviti v red.« Calcutt je dajal prednost ostri zakonodaji za varstvo zasebnosti (Shannon 2001, 28). PCC sestavlja šestnajst članov. Devet članov s predsednikom vred je neodvisnih. Ostali člani so starejši uredniki iz časopisne in revijalne založniške industrije. Pritožno komisijo za tisk financira časopisna industrija, ki odmerja prispevke vsakega časopisa ali revije glede na naklado.

NČR se v Sloveniji srečuje s podobnimi kršitvami profesionalnih in etičnih standardov kot PCC v Veliki Britaniji. Če primerjamo učinkovitost samoregulacije, nima NČR prav nobenih razlogov za slabo vest. V najširši javnosti je sicer mogoče slišati očitke (Mediji, samoregulacija in multikulturalizem, 2006), da bi bile rzsodbe NČR bolj verodostojne, če o

pritožbah čez novinarstvo ne bi odločali le novinarji, vendar gre za posplošena mnenja in ocene, ki ne izhajajo iz resne analize dejanskega dela samoregulacijskega organa DNS in SNS. Čeprav rzsodb NČR in PCC nismo primerjali z znanstveno metodo, že grob pregled pokaže, da ni pomembnejših vsebinskih razlik. Za ponazoritev našega mnenja zadostuje, če pod drobnogled vzamemo vdor v zasebnost. PCC je tako, denimo, obravnaval pritožbo lady Diane zaradi vdora v njeno zasebnost in rzsodil, da se morajo tisti, ki bi radi spobujali pozornost, sprijazniti tudi s tem, da je v njihovem primeru pravica javnosti do obveščnosti širša in da ne morejo pričakovati, da bodo na očeh javnosti le takrat, ko bo to njim po volji. (PCC 1997). Na drugi strani Kodeks novinarjev Slovenije v 20. členu med drugim določa, da je pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki hočejo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, pravica javnosti do obveščnosti širša. Čeprav ne gre za povsem primerljiv primer, je na primer NČR, ko sta se Mile Šetinc in Nikola Damjanič v imenu Antona Ropa pritožila zoper novinarko Dela Mijo Repovž, sprejelo izjavo, da je šlo za vrhunskega politika, ki ima kot eden najvišjih funkcionarjev v državi široke možnosti, da javnost seznanja s svojimi pogledi in da poskrbi za svojo javno podobo ter da je o najvišjih politikih in njihovem ravnanju mogoča najširša razprava (NČR 2002). V Veliki Britaniji nasploh najbolj odmevajo pritožbe znanih osebnosti, denimo, Paula McCartneya, Allegre Versace ali bivše žene Eltona Johna, ki so se pritožili zaradi domnevno neupravičenega vdora v zasebnost. Zaradi domnevno nedovoljenih posegov v zasebnost se je leta 2004 na PCC pritožila dobra desetina pritožnikov. Skupna ugotovitev bi lahko bila, da ni mogoče enkrat za vselej določiti meje med pravico posameznika do zasebnosti in pravico javnosti do obveščnosti.

Kodeks etike, ki ga je spisal PCC, vsebuje 16 določil, ki zadevajo točnost in natančnost objavljenega, zasebnost, metode zbiranja informacij in posebno pozornost do bolj ranljivih družbenih skupin. Britanski kodeks posebno varuje otroke (podobno tudi slovenski), nedolžne svojce ali prijatelje obsojenih za kazniva dejanja (omenjeni so lahko le, če je nujno potrebno za zgodbo), žrtve spolnih napadov (do pravnomočne obsodbe morajo novinarji zamolčati tudi okoliščine, zaradi katerih bi te ljudi kdo utegnil prepoznati, imen žrtev ali prič, mlajših od 16 let, pa sploh ni dovoljeno objaviti) in bolnike (Ivelja 2005).

Uredniki in lastniki so se zavezali, da bodo v svojih časopisnih hišah kodeks spoštovali. Zagotavljajo tudi finančna sredstva za delovanje PCC, ki je leta 2004 za svoje delo porabila 1,7 milijona funtov (PCC 2004). Zadostna finančna sredstva komisiji omogočajo zaposlitev profesionalcev – pravnikov in drugega osebja –, hitro odzivanje in realne možnosti, da o

pomenu spoštovanja kodeksa široke skupine ljudi ozaveščajo tudi »na terenu«. Kodeks je preveden tudi v bengalščino, urdu, somalščino, kitajščino in v jezik za slepe, pritožbo pa lahko napišejo prizadeti bralci sami ali s pomočjo zaposlenih v komisiji.

Vodstvo PCC poudarja (PCC 2005), da je komisija neodvisna tako od vlade kot od izdajateljev (lastnikov) časopisov. V 16-članskem telesu, v katerem sedijo ugledni predstavniki javnosti, večinoma univerzitetni profesorji, tisk oziroma novinarstvo zastopa le sedem ljudi; vsi so izključno uredniki (v NČR sedijo izključno novinarji in uredniki). Lastniki britanskih časopisnih hiš sicer prispevajo finančna sredstva, a to je tudi vse, drugih pravic menda nimajo. Če komisija ugotovi, da je določen časopis kršil kodeks, razsodbo kršitelj objavi v celoti. Po zagotovilih vodstva PCC se ne zgodi, da kakšen medij ne bi hotel objaviti razsodbe, pa čeprav so te razmeroma dolge in lahko zahtevajo tudi celotno časopisno stran. (Da so razsodbe predolge, je eden od »argumentov« slovenskih časopisov /Ivelja 2005/, s katerimi zavračajo objavo razsodb.)

Pot od pritožbe, potem ko jo komisija oceni kot upravičeno, do morebitne obsodilne razsodbe je drugačna kot pri nas. NČR začne postopek na podlagi pisnega predloga posameznikov, pravnih oseb, uredništev, novinarskih aktivov, novinarskih sindikatov, sekcij DNS, upravnega odbora DNS ali izvršilnega odbora SNS. Postopek lahko začne tudi na lastno pobudo oziroma na pobudo enega izmed svojih članov. Predlog za začetek postopka pred NČR mora biti vložen najpozneje 45 dni po dogodku, za katerega predlagatelj meni, da sodi med primere neetičnega ravnanja novinarja, drugega avtorja prispevka v množičnih medijih, vira informacij ali drugega udeleženca v dogodku. NČR mora odločiti, ali bo začelo postopek najpozneje 30 dni po prejemu popolnega predloga. V predhodnem postopku NČR prouči predlog za začetek postopka, ugotovi, ali je predlog popoln, in ugotovi, ali je pristojno za obravnavo posamičnega predloga. Novinarja, ki mu je očitana kršitev kodeksa, NČR pozove, da v osmih dneh pisno odgovori na predlog za uvedbo postopka. Za vsak posamični predlog NČR določi razsodnika – poročevalca, ki do naslednje seje ali do razumnega roka, ki ga določi NČR, obravnava navedbe v predlogu in oblikuje predlog za nadaljevanje ali prekinitev postopka, sklic obravnave ali predlog dokončnega sklepa, ki ga sprejme NČR (Pravilnik o delu NČR, 11. in 12. člen).

Pravilnik o delu NČR (1999) določa v 3. členu

Postopek pred NČR se lahko sklene:

- 1) s poravnavo med udeleženci v postopku,
- 2) z razsodbo ali sprejetjem stališča NČR o ugotovljeni kršitvi,
- 3) z ugotovitveno razsodbo ali stališčem NČR, iz katerih izhaja, da očitane kršitve ni bilo,
- 4) s sprejetjem izjave NČR.

Ker je NČR edini samoregulacijski organ v Sloveniji, ki razsoja o pritožbah čez novinarstvo, ima pa tudi vlogo pritožne instance, je pomemben tudi 25. člen Pravilnika o delu NČR, ki določa:

Postopek, ki je bil zaključen, in sta bila po njem izdana razsodba ali stališče NČR, se lahko obnovi na temelju predloga kateregakoli udeleženca v postopku. Udeleženec v postopku lahko zahteva obnovo postopka najpozneje eno leto od dne, ko je izvedel za nova dejstva in dokaze, ki lahko vplivajo na spremembo prvotno izrečene razsodbe ali stališča. O predlogu za obnovo postopka odloča NČR, ki mora ugotoviti, ali obstajajo utemeljeni razlogi za obnovo postopka. Ponovni postopek prav tako vodi NČR.

V PCC veliko več storijo za to, da pride do dogovora med časopisom in pritožnikom. Ko je časopis seznanjen s pritožbo, ima na voljo več možnosti ukrepanja oziroma poprave škode. Pritožniku se lahko javno opraviči, lahko objavi popravek, novinar lahko napiše še en članek, v katerem navede prej neznan ali zanemarjena dejstva oziroma osvetli drugo plat zadeve, ali pa zgolj pojasni, zakaj se s pritožbo ne strinjajo. Če se pritožnik s tem pojasnilom ali predlaganim odzivom strinja, je pritožba rešena. Če obe strani vztrajata pri svojih argumentih, komisija obravnava pritožbo in sprejme razsodbo. Pri soočanju argumentov obeh strani v pisni in osebni komunikaciji sodelujeta pooblaščen koordinatorski uradnik za stike s komisijo na časopisu in osebje komisije. Če je potrebno, zaposleni pri komisiji raziščejo ozadje zgodbe, ki jo obravnava prispevek. Praviloma obravnavajo le pritožbe, ki pritožnike zadevajo neposredno, občasno pa dopustijo izjeme – če gre za zadevo, ki je v širšem javnem interesu (Gore 2005).

Leta 2004 je komisija dobila 3618 pritožb. Približno polovico so bili primeri, v katerih je bila kršitev kodeksa verjetna. Kar v 98 odstotkih teh primerov končna razsodba komisije ni bila potrebna, ker sta se pritožnik in časopis s pomočjo osebja komisije prej pogodila, kar je tudi glavni cilj PCC. Predsedujoči komisiji sir Christopher Meyer (PCC Annual Review 2004) je v letnem poročilu za leto 2004 poudaril dejstvo, da v tako velikem odstotku pride do dogovora,

kot poseben dosežek. »Komisija je v letu 2004 za 333 pritožb ocenila, da so upravičene. Pet zaposlenih uradnikov je v pogajanjih s časopisi doseglo dogovor v 327 primerih. Komisija je na koncu razsodila le v šestih primerih. Te številke so jasen odgovor tistim, ki trdijo, da bi morali pravico do popravka zavarovati in urediti z zakonom,« je poudaril Meyer. Pritožbe so v 92 odstotkih napisali »navadni« ljudje, kar 60 odstotkov vseh pritožb pa se je nanašalo na točnost zapisanega oziroma na pravico do popravka.

Britansko pritožno komisijo za tisk (PCC), kot navaja Sandra Bašić Hrvatinić (2000), financira časopisna industrija, ki odmerja prispevke vsakega časopisa ali revije glede na naklado. Od ustanovitve komisije in sprejemanja novinarskega kodeksa leta 1991 je PCC obravnavala več kot 25.000 pritožb. V prvem četrtletju leta 2000 je PCC obravnavala 566 primerov. V 148 je ugotovila, da se pritožbe nanašajo na zadeve, ki ne sodijo na področje njenega odločanja (recimo oglaševanje, kršitve pogodb ali vprašanja okusa). V 220 primerih je ugotovila, da gre za pritožbe, ki se nanašajo na kršitve posameznih členov kodeksa. V 118 primerih so bile pritožbe uspešno rešene sporazumno med pritožnikom in medijem. Komisija je v dvajsetih primerih dejansko odločala in sprejela razsodbe: 12 jih je rešila v prid pritožnikov, v osmih pa je menila, da ne gre za kršitev kodeksa, in jih je zavrgla. Med uspešno rešenimi primeri je največ pritožb o kršitvi prvega člena kodeksa (natančnost), zasebnosti, varstva otrok, vdora v zasebnost ljudi pri žalovanju in poročanja o žrtvah spolnih napadov. V večini primerov je časopis oziroma urednik objavil odgovor ali popravek pritožnika in uredniško opravičilo. V nekaj primerih so se uredniki tudi zasebno opravičili prizadetim. V primerih, ko je komisija sprejela razsodbe, se večina kršitev nanaša na zasebnost (upravičeno pričakovanje posameznika, da bo znotraj tega področja spoštovana njegova zasebnost), varstvo otrok in izkrivljanje informacij (Bašić Hrvatinić 2000).

Kodeks novinarjev Slovenije v poglavju Pravice novinarjev in razmerja do javnosti tudi določa, da brez soglasja novinarja ne sme nihče pomensko spremeniti ali predelati njegovega izdelka. Gre za primer dobre prakse, ki ga, denimo, britanski kodeks etike ne pozna. V PCC pravijo, da je to cena (Gore 2005), ki so jo plačali na račun sestave njihovega samoregulacijskega organa, ker so vanj pripustili le urednike in ugledne predstavnike širše javnosti. Iz drugega zornega kota je velik dosežek PCC, da njihove razsodbe v celoti objavljajo tudi rumeni tiskani mediji (Gore 2005). NČR ima še dovolj avtoritete, kar dokazuje tudi odziv novinarjev in urednikov tako imenovanih resnih medijev na pritožbe in razsodbe, ki jih praviloma vzamejo resno in odgovorno. Čeprav gre za odzive, ki ostanejo za zaprtimi

vrti posameznih novinarskih hiš, je iz tega mogoče sklepati, da razsodbe NČR štejejo. Res pa je, da se uredniki le s težavo odločijo za objavo razsodbe, ki v negativno luč postavlja njihov medij. Razsodbe NČR so praviloma objavljene le na spletnih straneh NČR in DNS, kršilcem kodeksa, ki jim lastna verodostojnost pomeni zelo malo ali nič, kar v prvi vrsti velja za tako imenovane rumene medije, pa si zaradi njih ni treba razbijati glave, ker so jih mediji zavezani objavljati le moralno.

V Veliki Britaniji so stopili na rep brezobzirnemu, neprofesionalnemu in neetičnemu novinarstvu v rumenih medijih pod prisilo države, ki se zdi vse bolj realna tudi v Sloveniji. Gre za scenarij, ki lahko škodi slovenskemu novinarstvu že zato, ker ne bi bilo prvič, da bi država sprejela regulativo, ne da bi upoštevala strokovno medijsko javnost. Navsezadnje se nekritično prenašanje tujih modelov zaradi različnosti družbenih razmer praviloma ne obnese (Bašić Hrvatinić: 2003, 73). Z odgovornim ravnanjem, kar velja tudi za rumeno obarvane resne medije, ga lahko preprečijo le uredništva in njihovi lastniki.

Če potegnemo črto pod primerjavo med NČR in PCC, je ključno vprašanje učinkovitosti samoregulacijskih organov. Navsezadnje tudi s PCC niso vsi zadovoljni, čez njihovo delo pa se pritožujejo tako novinarji kot tudi organizirana civilna družba (Gore 2005). Zgovoren je že podatek, da v velikem odstotku pride do dogovora, kar v PCC štejejo kot poseben dosežek, čeprav lahko to tudi pomeni, da so probleme preprosto uspešno pometli pod preprogo. Zato se mnogim zdi (Nahtigal 2006), da je PCC namenjena predvsem »trgovanju z grehi«. Kritiki PCC tudi menijo (Nahtigal 2006), da so v sedanjih sestavi zastopani predvsem interesi posameznih izdajateljev. Zato predlagajo, naj se sestava spremeni, tako da bodo v PCC zgolj novinarji in predstavniki javnosti. Zavzemajo se tudi za ustanovitev institucije medijskega ombudsmana, na katerega bi se lahko obrnili državljani, nezadovoljni z odločitvijo PCC. V PCC so tudi proti temu, da bi jih uvrstili med organe, ki so podrejeni zakonu o dostopu do informacij javnega značaja, tako da bi imeli pritožniki možnost vpogleda v vso dokumentacijo in korespondenco, povezano z njihovimi primeri. Res pa je, da zadostna finančna sredstva, ki jih zagotavljajo ustanovitelji, PCC omogoča zaposlitev profesionalcev (pravnikov in drugega osebja), hitro odzivanje in možnost, da ozaveščajo o pomenu spoštovanja poklicnih in etičnih meril široke skupine ljudi na raznih srečanjih, okroglih mizah in seminarjih po vsej državi (Gore 2005).

8 Kodeks novinarjev Slovenije in rzsodbe NČR o pritožbah čez novinarstvo

V diplomskem delu bi radi s primeri pritožb čez novinarstvo, ki jih je obravnavalo NČR, prikazati, kako je samoregulacijski organ DNS in SNS razsojal v posameznih primerih. Za izhodišče smo vzeli domnevne kršitve posameznih členov Kodeksa novinarjev Slovenije, pri čemer smo ugotovili, da v obdobju od konca leta 2002, ko je bil sprejet novi kodeks, do konca leta 2008 ni bilo pritožb, ki bi se nanašale na domnevne kršitve 5., 17., 18., 24. in 26. člena kodeksa. V obdobju 2001–2008 je NČR sprejelo 148 rzsodb, med katerimi je le za vzorec zavržb posameznih primerov in zahtevkov za obnovo postopka. Največ pritožb in tudi kršitev se je nanašalo na določila kodeksa, ki opredeljujejo novinarsko delo in na splošne etične norme. Ker večina pritožnikov novinarjem praviloma očita kršitev več členov Kodeksa novinarjev Slovenije, smo zaradi ohranitve celovitosti obravnavanih primerov uporabili za ponazoritev neokrnjene rzsodbe NČR. Za njihovo celovito predstavitev smo se odločili tudi zaradi aktivne udeležbe v postopku sprejemanja rzsodb, tako da jih nismo interpretirali, temveč nevtrarno predstavili.

Preambula

Prvo vodilo dela novinarjev je pravica javnosti do čim boljše informiranosti. Obveščenosť javnosti je temelj delovanja sodobnih družb in je pogoj za delovanje demokratičnega sistema. Da bi zagotovili pravico javnosti do obveščenosť, morajo novinarji vedno braniti načela svobode zbiranja in objavljanja informacij in pravico do izražanja mnenj. Novinarji so dolžni predstavljati celovito sliko dogodkov in svoje delo, ob spoštovanju pravic drugih, opravljati natančno in vestno. Takšno delo je temelj verodostojnosti novinarjev. Kodeks velja za besedilo, fotografijo, sliko in zvok.

8. 1 Kršitev preambule Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: V imenu Odbora lastnikov stanovanj Celovška 181 Ljubljana je predsednik odbora Zoran Ban na Novinarsko častno rzsodišče naslovil pobudo za začetek postopka kršitve Kodeksa novinarjev Slovenije zoper novinarja Iztoka Klemenčiča v članku z naslovom Bariera sredi Šiške v tedniku Mladina, ki je izšel 15. 12. 2003. Pritožniki pozivajo Novinarsko častno rzsodišče, naj »zavzame stališče« do novinarjevega pisanja, in trdijo, da je avtor z namigovanjem in netočnimi navedbami oblatil stanovalce bloka, jih zmerjal z neprimernimi izrazi, žalil in omalovaževal. Pritožniki pa so še posebej ogorčeni nad novinarjevim »odobravanjem« napovedi

mladcev, da bodo začeli teroristično akcijo zoper stanovalce. Ti so z namestitvijo vrat zaprli prehod med bloki, namenjen širšemu krogu uporabnikov, ker so se ponoči tam zbirali mladi in drugi obiskovalci bližnje trgovine ter opravljali malo in veliko potrebo, kar je tako motilo stanovalce, da so se odločili za zaprtje prehoda. Tudi po pozivu, naj natančno navedejo, kateri člen Kodeksa novinarjev Slovenije naj bi novinar kršil, pritožniki tega niso znali opredeliti. Navedli so le, da je pisanje v nasprotju s preambulo kodeksa in v nasprotju s temeljnimi načeli vedenja v demokratični družbi.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče je zavrglo pobudo za začetek postopka zaradi kršitve Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Novinarsko častno razsodišče je pri svojem delu zavezano načelom Kodeksa novinarjev Slovenije in praviloma ne presoja brez opiranja na vsebino posameznih členov. Razsodniki pri presoji pobude pritožnikov za začetek postopka zoper novinarja Iztoka Klemenčiča niso našli argumentov za obravnavo, saj v članku ni očitnih kršitev kodeksa. Novinarsko častno razsodišče je zato zavrglo pobudo pritožnikov Odbora lastnikov stanovanj Celovška 181 Ljubljana, zanj predsednik Zoran Ban. Razsodišče še ugotavlja, da pritožniki sami tudi po dopolnitvi vloge ne navajajo posameznih členov, ki naj bi jih kršil novinar. Pritožniki tako sami ugotavljajo, da v kodeksu ne najdejo členov, ki naj bi jih pri pisanju članka kršil novinar. Razsodišče prav tako ne pritrjuje pritožniku, da je novinar kršil preambulo kodeksa, saj ni našlo argumentov za takšno stališče. O kršitvi preambule kodeksa NČR tudi sicer razsoja le izjemoma in predvsem v smiselni povezavi s kršitvijo katerega od členov kodeksa.

Novinarsko delo

1. Novinar mora preverjati točnost zbranih informacij in paziti, da se izogne napakam. Svoje napake – čeprav nenamerne – mora priznati in popraviti.
2. Pri objavljanju informacij, ki vsebujejo hude obtožbe, mora novinar poskušati hkrati pridobiti odziv tistih, ki jih informacije zadevajo.
3. Ko novinar objavlja nepotrjene informacije ali ugibanja, mora na to opozoriti.

4. Kadar je le mogoče, mora novinar navesti vir informacije. Javnost ima pravico poznati vir informacije, da bi lahko ovrednotila njen pomen in verodostojnost. Če sicer ni mogoče pridobiti informacije, se novinar lahko dogovori o anonimnosti vira.

8. 2 Kršitev 1., 2., 3. in 4. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Bogdan Biščak v pritožbi navaja, da je Slovenski tednik v članku, pod katerega je podpisan Vid Videc, zapisal vrsto netočnih trditev in hudih neresničnih obtožb in s tem pisanjem prekršil 1., 2., 3., 4. in 8. člen Kodeksa novinarjev Slovenije. Kot neresnično označuje trditev, da je veljal za nedotakljivega in da je pred letom dni izstopil iz LDS ter bil med soustanovitelji stranke Zares. Biščak trdi, da je iz Liberalne demokracije Slovenije izstopil pred dvema letoma, ni pa ga bilo med ustanovitelji stranke Zares, ki jo je ustanovilo šest poslancev državnega zbora. S tem je novinar kršil 1. člen kodeksa. Trditev, da je bil vpleten v eno večjih afer na Postojnskem (»obilico masla na glavi naj bi imel tudi Bogdan Biščak«) v povezavi s podjetjem Optimizem holding, označuje pritožnik za neresnično in bi jo avtor članka lahko preveril pri njem, česar pa ni storil, s čimer je kršil 2. člen kodeksa. Ker ni opozoril, da objavlja nepotrjene informacije, saj je uporabljeni pogojnik »naj bi« treba videti tudi v povezavi s trditvijo, da »je bil vpleten tudi v eno največjih afer...«, je avtor kršil tudi 3. člen kodeksa. Neresnična je tudi trditev, da je bil pritožnik osumljen zlorabe položaja zaradi prodaje kulturnega doma in porabe stanovanjskega denarja, kar je huda obtožba. Tudi tega avtor ni preveril in je s tem ob kršitvi 1. člena kršil tudi 2. člen Kodeksa novinarjev Slovenije, 4. člen pa, ker ni navedel vira informacije za neresnične trditve. Netočni sta navedbi, da je leta 2002 postal v.d. generalnega sekretarja LDS (tedaj je postal izvršni direktor) in da se je potegoval za mesto generalnega sekretarja parlamenta in da ga je pri tem gladko premagala Jožica Velišček, saj je bil na to mesto izvoljen leta 1992 na predlog Hermana Rigelnika, Jožica Velišček pa štiri leta kasneje. Biščak tudi pravi, da ni poklicni lobist, kot je zapisno v naslovu prispevka, saj je njegovo podjetje registrirano za več dejavnosti. Z lobiranjem pa se ne ukvarja več od leta 2002, kar bi novinar lahko preveril pri oblasteh, saj lobiranja brez stikov z oblastjo ni, s čimer je avtor ob 1. kršil tudi 8. člen kodeksa. Bogdan Biščak je Slovenskemu tedniku poslal zahtevo za popravek, vendar ga ta ni hotel objaviti. NČR je Vida Vidca pozvalo, naj odgovori na pritožbo, vendar se ta ni odzval. Odzvalo se je Uredništvo Slovenskega tednika s pojasnilom, da avtor z imenom Vid Videc ni več član uredništva. Na nadaljnji poziv rabsodišča, naslovljen na odgovornega urednika, naj

posreduje naslov bivšega člana uredništva, pa ni odgovoril. Prav tako odgovorni urednik ni odgovoril na vsebinski del pritožbe, ki mu je bil poslan kot osebni odgovorni za celotno vsebino časopisa. Preverjanje v telefonskem imeniku in v centralnem registru prebivalstva, kjer tovrstnih podatkov sicer ne dajejo zaradi zaščite osebnih podatkov, ni odgovorilo na vprašanje, ali Vid Videc v resnici obstaja. Podobne težave je imelo sodišče, ki pri pritožbi Aleša Musarja proti odgovornemu uredniku Andreju Lasbaherju ni moglo ugotoviti identitete avtorja članka Vida Vidca.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče je ugotovilo, da je avtor, ki piše pod psevdonimom Vid Videc, kršil 1., 2., 3. in 4. člen Kodeksa novinarjev Slovenije, ni pa kršil 8. člena. Ker identitete avtorja ni mogoče ugotoviti, je za kršitve odgovoren odgovorni urednik Slovenskega tednika Andrej Lasbaher.

Obrazložitev: Podatki, ki so zapisani v obrazložitvi primera, navajajo NČR k sklepu, da gre v primeru Vida Vidca za psevdonim, zato je odgovor Slovenskega tednika, da ta avtor ni več član uredništva, sprenevedanje. Ne glede na to je, ko gre za psevdonime avtorjev, katerih prave identitete uredništvo ne razkrije, za njihova besedila odgovoren odgovorni urednik – v tem primeru torej Andrej Lasbaher. NČR ugotavlja vrsto netočnosti v članku, objavljenem v Slovenskem tedniku. Dobršen del teh sicer po mnenju razsodišča ne pomeni hudih obtožb, so pa znak zelo površno, pa naj gre za namerno površnost ali ne, opravljenega dela in pomanjkanja preverjanja točnosti zbranih informacij. Novinar je zato prekršil 1. člen kodeksa. Obtožba o vpletenosti v afero na Postojnskem in trditev, da je bil Biščak osumljen zlorabe položaja, od avtorja zahtevata vsaj navajanje vira za takšne trditve ali najmanj pridobitev odziva na te hude obtožbe pri obtoženemu, torej Bogdanu Biščku. Avtor ni storil nič od omenjenega, zato je po mnenju NČR prekršil 2. in 4. člen kodeksa, 3. člen pa, ker je kljub delno uporabljenemu pogojniku, obtožbe, ki jih ni z ničemer utemeljil, zapisal tudi v trdilni obliki. Ob tem ni opozoril, da gre za ugibanja.

Čeprav Bogdan Biščak, kot je zatrdil, v zadnjem času ne deluje kot poklicni lobist, NČR ni pritrdilo pritožniku, da je Slovenski tednik prekršil tudi 8. člen kodeksa, saj je pritožnikovo podjetje med drugim registrirano tudi za lobiranje.

5. Novinar sme zavrniti pričanje in razkritje vira informacij.

6. Novinar se mora izogibati plačevanju informacij in biti previden pri tistih, ki v zameno za informacije pričakujejo denar ali ugodnosti.

8. 3 Kršitev 6. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Pritožnik Milenko Škrinjar v pritožbi poziva NČR, naj presodi o domnevnih kršitvah, ki naj bi jih pisec Bojko Jerman v članku z naslovom Gazele, konji in hijene, objavljenem v Dnevnikovi prilogi Denar in Svet nepremičnih 16. januarja 2008. Pritožnik avtorju članka očita kršitve 2., 4., 6., 11., 12., 15., 17., 19., 20. in 21. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Drugi, četrti in šesti člen kodeksa naj bi Jerman kršil z navedbo v naslednjem besedilu: »Nekateri novodobni turbopovzpelniki se zdijo sami sebi tako pomembni in bogati, da ne plačujejo niti naročenega blaga in storitev in so ob tem še nesramni. Denimo Mihael Karner, ki je najprej za več milijonov evrov kupil kičasto vilo Lumina v Rožni dolini od znanega nepremičničarja Danila Slivnika, naročil poseben sesalec za prah, si ga pustil vgraditi in ni plačal niti centa. Naročil je še najkakovostnejše toplozračno ogrevanje in tudi ni plačal niti centa, izvajalca pa nagnal kot kakšnega klateža in mu zagrozil z odvetnikom, kot da bi odvetniki varovali neplačnike pred pravico. Skoraj vsak dan čisti stanovanje in najdražje avtomobile z naročenim in neplačanim (banalno bi kdo temu rekel ukradenim) sesalnikom za prah in se za neprebojnim steklom počuti kot zmagovalec. Le zakaj bi se nekdo, ki je pošteno zaslužil, skrival za neprebojnim steklom? Morda zato, ker je veliko osebno bogastvo pridobljeno na podoben način kot sesalec za prah?«

Pritožnik trdi, da je pisec članka z navedenimi stavki na račun M. Karnerja izrekel dve hudi obtožbi, ga blatil, poskušal prek medija nanj vplivati, naj poravna dolg, hkrati pa obtoženemu ni omogočil, da predstavi svoje stališče. Hkrati je z zapisom skušal pridobiti »denarno korist« za svoje podjetje.

Enajsti člen naj bi kršil s tem, ko ni jasno ločil informacij od komentarja.

Dvanajsti člen naj bi kršil, ker bralcem ni sporočil, da je v »zgodbo« osebno vpleten.

Petnajsti člen kodeksa naj bi kršil, ker je, tako trdi pritožnik, lastnik podjetja E-NET, ki izvaja omenjene storitve, in je s tem v konfliktu interesov med objektivnostjo in osebno prizadetostjo.

Sedemnajsti člen kodeksa naj bi obtoženi kršil z javno navedbo informacij, ki jih je pridobil kot zasebni izvajalec storitev in jih v članku uporabil zoper M. Karnerja.

S tem, ko avtor članka bralcev ni obvestil o lastništvu podjetja, ki naj mu M. Karner ne bi poravnal storitev, je Jerman kršil 19. člen. Dvajseti in 21. člen naj bi kršil z nespoštovanjem pravice do zasebnosti in s tem, ko je domnevni dolg M. Karnerja predstavil kot senzacionalističen in ga označil kot javni interes. Pritožnik Milenko Škrinjar še navaja, da je imel z Bojkom Jermanom v vlogi direktorja podjetja E-NET neprijetno osebno izkušnjo, ko je naročil storitve pri tem podjetju, ki pa po Škrinjarjevem prepričanju niso bile profesionalno opravljene, zato tudi sam ni plačal celotne kupnine. Pisec Bojko Jerman v članku Gazele, konji in hijene v osebni slogu razmišlja o nagradah, ki jih Gospodarska zbornica Slovenije podeljuje uspešnim slovenskim podjetjem – podjetnikom – slovenskim gazelam. V članku govori o »pravih gazelah«, podjetnikih, ki si ta naziv zaslužijo, o navideznih gazelah, ki pridobijo naziv zaradi vplivnih prijateljev, o gazelah – konjih, ki trdo delajo, in nazadnje o gazelah – hijenah, novodobnih turbopovzpetnikih, ki ne plačujejo naročenega blaga in storitev, in pri tem navaja informacije v zvezi z M. Karnerjem.

Na poziv NČR, naj pojasni očitane kršitve kodeksa, se je odzval avtor članka Bojko Jerman in med drugim zapisal, da je pritožba zoper njega oziroma poziv NČR po njegovem mnenju »brezpredmeten«, saj ni novinar in je članek napisal kot fizična oseba, hkrati pa dodal, da je počaščen, da ga NČR obravnava kot novinarja. Sporoča še, da so navedbe v članku preverjene in da je pritožnik Milenko Škrinjar, ki v članku sploh ni omenjen, eden od naročnikov teh storitev, ki pa jih ni plačal, in je proti njemu uveden sodni postopek.

Urednik Dnevnikove priloge Denar in Svet nepremičnine Miran Kump je na poziv NČR pojasnil, da je B. Jerman zunanji sodelavec, ki zapisane trditve v svoji kolumni vedno argumentira.

NČR pa še dodaja, da je navedbe pritožnika Milenka Škrinjarja o domnevnem lastništvu Bojka Jermana podjetja E-NET, d. o. o., preveril v Poslovnem registru Slovenije in ugotovil, da je B. Jerman res družbenik v omenjenem podjetju, česar pa v članku ne navaja, prav tako Jerman ne navaja imena podjetja.

Sklep: NČR ugotavlja, da je Bojko Jerman kršil 4., 12., 15., 17., 19. in 20. člen kodeksa, ni pa kršil 2., 6., 11. in 21. člena kodeksa.

Obrazložitev: NČR ugotavlja, da avtor članka Bojko Jerman ni kršil 2. člena kodeksa. Res je, da je avtor obtožil M. Karnerja, da je dolžnik določenemu podjetju, ne da bi od njega pridobil odziv in da mu ni omogočil predstavitve njegovega stališča, vendar se M. Karner na NČR ni pritožil sam, tako da NČR ni moglo presojudati o tem, ali gre za hude obtožbe ali ne.

NČR meni, da je pisec kršil 4. člen kodeksa s tem, ko ni zapisal, da gre za podjetje, katerega družbenik je avtor prispevka. Četrty člen govori o tem, da mora novinar navesti vir informacij, da lahko javnost ovrednoti njen pomen in verodostojnost, česar pa avtor ni zapisal.

NČR meni, da pisec ni kršil 6. člena, ki govori o tem, da se mora novinar izogibati plačevanju informacij in biti previden pri tistih, ki v zameno za informacije pričakujejo denar ali ugodnosti. NČR meni, da je pritožnik napačno razumel 6. člen kodeksa.

NČR ugotavlja, da pisec ni kršil 11. člena, ker naj ne bi jasno ločil informacij od komentarja. Iz teksta je namreč razvidno, da gre za kolumno, torej za osebna razmišljanja avtorja.

Glede kršitve 12. člena kodeksa, ki pravi, da mora novinar, če je vpleten v dogodke, o katerih poroča, to razkriti javnosti, je NČR po informacijah, ki jih je imelo na voljo, ugotovilo, da je Bojko Jerman družbenik podjetja E-NET, kar dokazuje izpis iz Poslovnega registra Slovenije. Zato je NČR razsodilo, da je kršil 12. člen kodeksa, ker bralcem ni razkril, da je družbenik podjetja, ki ga sicer z imenom ne navaja, pojasnjuje pa, da je M. Karner dolžnik podjetju.

Iz istega razloga NČR še meni, da je pisec kršil 15., 17. in 19. člen kodeksa, ki pravijo, da se mora novinar izogibati okoliščinam, ki bi lahko privedle do konflikta interesov,

da novinar ne sme zlorabljeni informacij o finančnih dogodkih, ki jih je dobil pri svojem profesionalnem delu, za osebne interese in da mora neizogibne konflikte interesov razkriti javnosti. Avtor bi moral bralcem pojasniti, da je družbenik v podjetju, ki mu M. Karner domnevno dolguje denar, ni se izognil konfliktu interesov, s čimer je kompromitiral osebno, predvsem pa novinarsko skupnost, zlorabil informacije, ki jih je pridobil kot zasebnik, in jih javno objavil.

NČR prav tako ugotavlja, da je pisec kršil 20. člen kodeksa, ki pravi, da novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti, če za to ne obstaja javni interes. NČR meni, da je pisec neupravičeno zapisal ime in priimek Mihaela Karnerja, ki naj bi dolgoval neimenovanemu podjetju, češ da gre za javni interes.

NČR meni, da pisec ni kršil 21. člena, ki pravi, da novinar, ko poroča s področja pravosodja, upošteva, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen, saj Bojko Jerman ni poročal o predkazenskem ali sodnem postopku.

7. Novinar ne sme zamolčati pomembnih informacij, ki jih je zbral, ali ponarejati dokumentov.

8. 4 Kršitev 7. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Drago Kos se je na NČR pritožil, ker naj bi Boštjan Lajovic in Nina Mrzlikar v prispevku Dvojna morala prekršila 1., 4. in 7. člen Kodeksa slovenskih novinarjev. V prispevku naj bi ga neupravičeno obdolžila, da je službeno stanovanje, v katerem sta živeli njegovi hčerki (sam naj bi živel z novo družino v drugem stanovanju), uporabljal v nasprotju s predpisi in etičnimi načeli. Pri tem naj bi zagrešila vrsto netočnosti, nekorektnosti in neresnic. Kos navaja, da ga je Boštjan Lajovic v napovedi prispevka predstavil kot namestnika direktorja Urada za preprečevanje korupcije in s tem kot javnega funkcionarja namesto s pravo funkcijo – kot državnega podsekretarja v tem uradu oziroma javnega uslužbenca. Po mnenju Draga Kosa je razlika v pravnem statusu zelo pomembna: v prvem primeru veljajo politična, v drugem pa le strokovna merila odgovornosti. Lajovic naj bi s tem kršil 1. člen kodeksa.

Mrzlikarjeva naj bi kršila 7. člen kodeksa, in sicer s tem, da je namerno zamolčala informacijo, s katero je razpolagala – da službeno stanovanje, ki ga je zasedal Kos, ni bilo več namenjeno uporabi policije, saj je bilo na seznamu stanovanj MNZ, ki so bila predvidena za prenos v sklad Stanovanjske komisije Vlade RS. Če bi gledalcem to pojasnila, prispevka – tako Kos – ne bi mogla končati s komentarjem oziroma z vprašanjem, »kako bi občasno bivanje v službenem stanovanju predstavnik Urada za preprečevanje korupcije pojasnil nekaj deset policistom, ki imajo prav tako družine in še vedno čakajo na službeno stanovanje«. Lajovicu in Mrzlikarjevi očita tudi kršitev 4. člena kodeksa, po katerem mora novinar, če je le mogoče, navesti vir informacije, da bi lahko javnost ovrednotila njen pomen in verodostojnost. Po mnenju Kosa sta Mrzlikarjeva in Lajovic obrekljive informacije anonimnega vira skrila za sintagmo »po naših podatkih... (z družino živi v drugem lastniškem stanovanju)«, čeprav sta razpolagala z dopisom MNZ – servisa skupnih služb, v katerem je pisalo, da Kos in njegovi hčerki stanovanje uporabljajo »v skladu z veljavno najemno pogodbo in aneksom...«.

Boštjan Lajovic je v odgovoru na pritožbo priznal, da je napačno navedel funkcijo Draga Kosa, in pojasnil, da so napako v Dnevniku popravili, vztraja pa pri stališču, da je vsaj moralno sporno, če javni uslužbenec v službeno stanovanje namesti svoji hčerki, sam pa živi drugje. Nina Mrzlikar je v svojem odgovoru potrdila, da je razpolagala s tem dopisom MNZ – servisa skupnih služb, zama pa si je prizadevala pridobiti uradni odgovor od MNZ ali generalne policijske uprave. Po njenem naj sklepni komentar ne bi bil neupravičen ali zlonameren, saj je bilo stanovanje v času priprave prispevka še vedno v upravljanju MNZ (tako so ji sporočili iz servisa skupnih služb vlade). Mrzlikarjeva se v svojem odgovoru sklicuje na »številna dejstva« in na »anonimne priče«, ki so namigovali na to, da Drago Kos tega stanovanja ne uporablja več. Vztraja pri tem, da je bilo njegovo ravnanje tako v nasprotju s predpisi kot z etičnimi načeli.

Sklep: Novinar Boštjan Lajovic ni kršil Kodeksa slovenskih novinarjev. Nina Mrzlikar je kršila 7. člen kodeksa.

Obrazložitev: *Novinarsko častno razsodišče je o primeru razpravljalo na več sejah v prejšnjem in tem mandatu. Sklicalo je tudi javno obravnavo in naknadno zaprosilo MNZ za dodatna pojasnila. Ugotovilo je naslednje: Iz dopisa razsodišču, ki ga je*

podpisal direktor skupnih služb na MNZ Stanislav Ficko, je razvidno, da bi se moral Kos, ko mu je prenehala funkcija v policiji, izseliti iz stanovanja. Leta 1999 so ga k temu pozvali z dvema dopisoma, vendar se Kos ni odzval do septembra 2001. Kos je svoje ravnanje pojasnil s tem, da bi odpoved, kot jo določa najemna pogodba, stopila v veljavo šele po prenehanju dela pri MNZ. NČR je ob tem ugotovilo, da vsebuje najemna pogodba nasprotujoča si določila: določilo, da je pogodba sklenjena za čas opravljanja del in nalog vodje sektorja za organizirani kriminal – svetovalca ministra, in obenem določilo, da se mora najemnik izseliti v 30 dneh po prenehanju delovnega razmerja na MNZ. Ugotavlja tudi, da bi Drago Kos moral novinarki ta ozadja razjasniti; to bi bilo korektno in moralno. Ker tega ni storil, je tudi sam prispeval k zavajanju gledalcev. Ne glede na povedano pa NČR soglaša s pritožnikom, da je novinarka pristransko zamolčala tiste informacije (s katerimi je razpolagala med pripravo prispevka), ki so dokazovale, da Kos službenega stanovanja takrat ni uporabljal v nasprotju s predpisi, in navedla le tiste, ki so gledalce utrdile v prepričanju, da službeno stanovanje uporablja moralno neupravičeno in v neskladju s predpisi. S tem je kršila 7. člen.

Po mnenju NČR Boštjan Lajovic in Nina Mrzlikar nista kršila 1. člena kodeksa. Napačno predstavitev Draga Kosa so v Dnevniku (28. 10. 2003) priznali in popravili. NČR ob tem poudarja, da se z mnenjem pritožnika, da za javne uslužbence veljajo manj stroga merila kot za javne funkcionarje, ne strinja. Ko gre za državno oziroma javno lastnino, so oboji, tudi javni uslužbenci, zavezani k spoštovanju visokih moralnih standardov. V prispevku TV Slovenija so na to upravičeno opozorili. Nina Mrzlikar je med pripravo prispevka poskušala pridobiti uradno stališče MNZ ali generalne policijske uprave, zato ji ni mogoče očitati, da si ni prizadevala preveriti točnosti zbranih informacij.

Častno razsodišče pa je pritožniku pritrdilo v oceni, da bi se morali novinarji izogniti sintagmi »po naših podatkih« ali vsaj bolj jasno predstaviti, iz katerih virov so. Uredništvo bi tudi tako lahko še vedno zaščitilo anonimnost virov. Ker gre pri 4. členu kodeksa za novost, se je razsodišče odločilo, da tokrat ne bo vztrajalo, da je bil kodeks kršen, in izreka le opozorilo, da so pravila spremenjena v prid javnosti in novinarjev.

L

očeno mnenje:

Ker mislim, da je prav, da novinarji razkrivajo nepravilnosti, k čemer sodi tudi vladno nespoštovanje lastnih pravilnikov, nasprotujem temu, da je novinarka kršila 7. člen kodeksa novinarske etike.

Iz dokumentacije, ki jo je imela novinarka in je dostopna tudi častnemu razsodišču, je razvidno, da bi se moral Drago Kos po iz stanovanja, ki mu je bilo dodeljeno za čas opravljanja funkcije, izseliti v 30 dneh po prenehanju funkcije. Da se funkcionar iz stanovanja ni izselil še po več letih in tudi po tem, ko se je zaposlil v vladnem uradu (in ni bil več zaposlen niti na ministrstvu,) kaže, da vladne službe ne spoštujejo predpisov, ki določajo njihovo delo. Aneks k najemni pogodbi, ki ni bila v skladu s pravilnikom, a bi ga po mnenju večine razsodnikov novinarka morala navesti, ne bi nujno spremenil poante zgodbe, tudi če bi ga novinarka z vsem ozadjem eksplicitno navedla.

Vloga medijev je, da javnost obveščajo, stvar vlade pa, da ali spoštuje pravno ureditev ali pa jo, če presodi, da jo je napak ali nepraktično določila, popravi. Vmesna pot poljubnega ravnanja z državnim premoženjem (funkcionarskim stanovanjem), ki ga kaže novinarska zgodba, v normalno urejeni državi ni običajna.

Z večino soglašam, da je vprašanje sklenitve aneksa za bivanje hčera z uslužbencem, ki bi se po pravilih, ko ni več funkcionar, moral iz stanovanja izseliti, vredno javne pozornosti. Ni pa to profesionalna napaka novinarke, ki je zgodbo o funkcionarskem stanovanju, ki nenadoma ni bilo več funkcionarsko, razkrila javnosti. Po standardu, ki ga v tem primeru uveljavlja večina v častnem razsodišču, bi bilo mogoče obsoditi skoraj vsak novinarski izdelek, ker nobeden, zaradi prostorskih in časovnih omejitev, pa tudi omejenega dostopa novinarjev do podatkov, ne vsebuje vseh informacij, ki bi za prizadete lahko bile relevantne.

8. Montaža, napovedi, naslovi in podnapisi ne smejo ponarejati vsebine. Primerno mora biti označena tudi simbolna ali arhivska slika.

8. 5 Kršitev 8. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Društvo Kralji ulice se je pritožilo zaradi odgovorne urednice informativnega programa Pop TV Darje Zgonc in novinark Katarini Stojanovič. V pritožbi člani Društva Kralji ulice, brezdomci, navajajo, da so bili v oddaji Preverjeno, dne 5. 12. 2006, objavljeni na Pop TV, predstavljeni nekorektno in zavajajoče, pri čemer so bile grobo kršene pravice in interesi že tako diskriminirane populacije in hkrati kolegov novinarjev časopisa Kralji ulice. Pritožniki trdijo, da so bili v prispevku avtorice Katarine Stojanovič predstavljeni v drugačnem kontekstu, kot jim ga je pred snemanjem prispevka pojasnjevala novinarka. K sodelovanju naj bi jih povabila, da bi pokazala na morebitno diskriminacijskost vlade pri oddajanju svojih prostorov zunanjim najemnikom, in z obljubo, da bodo v vladnih prostorih zanje pripravili kratek izobraževalni seminar o novinarstvu. Sejno dvorano v vladnih prostorih je najel Pop TV, po prvotnih načrtih pa naj bi jo menda najeli člani Društva Kralji ulice. Brezdomci so v spremstvu novinarske ekipe vstopili v stavbo, pri čemer jih nihče ni povprašal po osebnih podatkih. V vladni dvorani so se z novinarko pogovarjali o nastajanju časopisa Kralji ulice, ki ga pripravljajo sami. Pritožniki še navajajo, da so po objavi prispevka ugotovili, da je novinarka v prispevku brez njihovega dovoljenja preoblikovala predstavljeno temo o diskriminacijski vlogi vlade pri oddaji prostorov brezdomcem, v problem varnosti vladnih prostorov, pri čemer so bili člani Društva Kralji ulice, brezdomci, zavedeni in prikazani v drugačnem kontekstu, »celo v poniževalni, negativni luči«. Pritožniki trdijo, da je bil v prispevku kršen 8. člen kodeksa. Pritožniki še trdijo, da gre tudi za kršitev 23. člena kodeksa, saj naj bi jih novinarka in s tem Pop TV izrabila v senzacionalistične namene, z objavo prispevka pa naj bi spodbujali negativne stereotipe o brezdomcih.

Člani Društva Kralji ulice so na Pop TV poslali zahtevo o popravku, ki ga je voditeljica ob koncu naslednje oddaje Preverjeno posredovala v preoblikovani obliki in povedala le, da so s prispevkom hoteli preveriti varnost v vladnih prostorih in ob tem predstaviti še časopis Kralji ulice, ki ga pripravljajo brezdomci.

Na poziv NČR sta se odzvali odgovorna urednica informativnega programa Pop TV Darja Zgonc in novinarka Katarina Stojanovič, ki sta očitane kršitve v celoti zavrnil.

Novinarka pojasnjuje, da je članom Društva Kralji ulice pojasnila morebitne težave pri oblikovanju prispevka z vnaprej zastavljeno temo, in še, da so se pogovarjali o možnih različicah prispevka, saj se pri novinarskem delu na terenu oziroma »akcijskih zgodbah«, kot piše novinarka, to pogosto dogaja. Trdi še, da jim je pojasnila, da takšnih »zgodb« oziroma prispevkov ne moreš predvideti vnaprej in da se novinar pač odziva na trenutno dogajanje na terenu, kar se je zgodilo tudi pri snemanju njenega prispevka. Novinarko je zbudilo dejstvo, da jih ob vstopu v vladne prostore, kjer se dogajajo pomembna srečanja, čeprav jih je bilo »vsaj ducat«, nihče ni vprašal, kdo so, ali si zapisal njihovih osebnih podatkov. Ob takšnem ravnanju varnostnikov v vladnih prostorih v času, ko se svet srečuje z vse večjim pojavom terorizma in ko ista vlada po njenem mnenju podpisuje represivne zakone v zvezi s terorizmom ter panično opozarja, da se tudi pri nas lahko zgodi »Madrid, London ali celo New York«, je morala reagirati tako, kot je, je zapisala novinarka. Poudarila je še, da je bila s prispevkom zadovoljna, da so bili odzivi na zgodbo pozitivni in da nihče ni omenjal »izkoriščanja brezdomcev«, razen Društva Kralji ulice.

Novinarka še trdi, da s prispevkom ni kršila 8. in 23. člena kodeksa, da članov Društva Kralji ulice ni prikazala v negativni luči in da ni širila negativnih stereotipov o brezdomcih. Meni celo nasprotno, da je po človeški plati predstavila življenje brezdomcev in pri tem opozorila na njihov časopis Kralji ulice, ki ga sami pripravljajo in prodajajo.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče ugotavlja, da odgovorna urednica informativnega program Pop TV Darja Zgonc in novinarka oddaje Preverjeno Katarina Stojanovič nista kršili 8. in 23. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Člani Novinarskega častnega razsodišča so si ogledali prispevek Katarine Stojanovič o problemu varnosti pri vstopu in najemu vladnih prostorov in ugotovili, da urednica in novinarka nista kršili 8. in 23. člena kodeksa. NČR še meni, da člani Društva Kralji ulice, brezdomci, v prispevku niso bili predstavljeni v negativni, poniževalni luči, prav tako pa ni mogoče govoriti o zlorabi članov društva v senzacionalistične namene in o spodbujanju negativnih stereotipov o brezdomcih. Po mnenju NČR so brezdomci v prispevku o problematiki varnosti v vladnih prostorih skozi življenjske zgodbe posameznikov in v pogovoru o oblikovanju njihovega časopisa predstavljeni korektno, v človeški, osebni luči in ni mogoče govoriti o

zavajanju ter kršitvah pravic in interesa po mnenju pritožnikov že tako diskriminirane populacije in ustvarjalcev časopisa.

NČR pa meni, da bi morala novinarka, čeprav ta trdi, da je to storila, pred snemanjem na terenu člane Društva Kralji ulice, brezdomce, še podrobneje obvestiti o morebitnih drugačnih izidih zgodbe, ki se v takšnih primerih dokončno oblikuje na terenu, pri samem nastajanju. Predvsem bi jih morala opozoriti na morebitno drugačno vsebino od načrtane oziroma na morebiten drugačen poudarek zgodbe v prispevku, da bi se lahko sami odločili, ali še želijo sodelovati ali ne. To je posebej pomembno, ker gre za občutljivo, ogroženo skupino ljudi, ki živi na robu družbe in jo javnost tako tudi občuti in vidi, kar so brezdomci s svojimi zgodbami in življenjskimi izkušnjami v prispevku tudi sami povedali.

9. Plagiaty so nedopustni.

8. 6 Kršitev 9. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Poravnava v primeru Petra Tomc Šavora proti Smilji Brus (Večer)

Petra Tomc Šavora je Smilji Brus v prispevku z naslovom Glasno branje staršev – model dobrega branja, ki je bil 24. aprila 2006 objavljen v Večeru, očitala kršenje 9. člena Kodeksa novinarjev Slovenije. Deveti člen kodeksa pravi, da so plagiaty nedopustni, pritožnica pa novinarki očita, da je dobesedno in delno prepisala stavke in celotne odstavke iz člankov pritožnice, ne da bi navedla avtorja in vir, iz katerega je prepisovala.

Primer se je končal s poravnavo, saj je novinarka v Večeru 24. julija 2006 objavila opravičilo, ki ga je pritožnica sprejela, čeprav je ob tem pripomnila, da »iz opravičila – vsaj po mojem mnenju – ni zaznati, da se avtorici zdi, da je naredila kakršen koli prekršek«.

Opravičilo: Kot zunanja sodelavka dnevnika Večer sem 24. aprila 2006 objavila članek z naslovom Glasno branje staršev – model dobrega branja. Ker nisem logopedinja, delam pa z otroki s posebnimi potrebami in se srečujem tudi s težavami pri govoru otrok in izgovorjavi, je moj članek zapisan poljudno, povezano z mojimi

dosedanjimi izkušnjami. Del članka sem navajala logopedinjo Petro Tomc Šavora in si pomagala z njenimi članki. Žal nisem bila seznanjena, da samo navedba avtorice (ime in priimek) ni dovolj za povzemanje besed drugih avtorjev. Če sem jo s tem kakor koli prizadela, se opravičujem, vendar do napake ni prišlo namerno.

10. Novinar se mora izogibati nedovoljenim načinom zbiranja podatkov. Če informacij, ki so za javnost izrednega pomena, ni mogoče pridobiti drugače, mora svoje ravnanje in razloge zanj predstaviti javnosti.

8. 7 Kršitev 10. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Izvršilni odbor aktiva Dela je vložil pritožbo proti novinarjema Bojanu Požarju in Mitji Lomovšku ter odgovornemu uredniku Slovenskih novic. Izvršilni odbor aktiva novinarjev Dela meni, da je bila v primeru Aurelio Juri v članku Au, vau Aurelio kršena meja med pravico do zasebnosti na eni in javnim interesom na drugi strani. Po mnenju IO aktiva je bil primarni cilj diskreditacija osebnosti, ne pa razkritje za javnost pomembnih dejstev. Deseti člen kodeksa je bil kršen, saj je novinar uporabil lažno ime in identiteto, kar je sicer po kodeksu dopustno le v izredno skrajnih in redkih primerih, ko gre za varnost ljudi oziroma za razkrivanje hudih nepravilnosti in nezakonnosti. Novinar je objavil tudi zasebna pisma (poslana kot sms), ki niso bila namenjena javni objavi, iz članka pa je razvidno, da so uporabili tudi skrivno snemanje, ki je sicer v skladu z zakonom dovoljeno le z dovoljenjem prizadetega. V tem primeru pa je šlo za razkritje intime javne osebe, zasebnega ravnanja in zasebne prakse, ki ni nedovoljena po nobenem slovenskem zakonu in ni nikogar ogrožala ali prisiljevala. Uporaba nedovoljenih načinov je torej nesorazmerna z zadanim ciljem.

Dvajseti člen naj bi novinarja Slovenskih novic in časnik sam kršili zaradi posega v zasebnost, pri čemer ravnanje prizadetega ni sodilo med takšna, ki bi predstavljala hude kršitve zakonodaje ali bila v nasprotju z javno zastopanimi stališči (prizadeti ni v javnosti nastopal zoper tovrstno življenjsko prakso), niti ni šlo za dejanja, ki bi lahko ogrozila varnost in življenje javnosti. Poleg tega pa ima tudi javna osebnost pravico do dostojanstva, zasebnosti in intime. Po mnenju IO aktiva novinarjev Dela javnega interesa ni mogoče enačiti z radovednostjo. Ob tem članek neposredno posega tudi v življenje družinskih članov Aurelia Jurija, ki niso javne osebe.

V tem primeru je prišlo do kolizije dveh pravic, še menijo predlagatelji – pravice do obveščenosti (o uporabi službenega telefona in računalnika) in pravice do zasebnosti. Tehtanje med obema bi pomagalo najti pravo ravnovesje, ki pa je v tem članku porušeno, oziroma razlog, ki naj bi odtehtal poseg v zasebnost ni bil ne naveden ne prikazan.

Na poziv NČR se je odzval samo novinar Mitja Lomovšek, ki je predlagal, naj razsodišče predlog IO aktiva novinarjev Dela zavrne, saj da ne navaja, kateri od obeh novinarjev je avtor posameznega dela besedila in na katerega so naslovljeni očitki. IO aktiva novinarjev Dela vse tri – odgovornega urednika in oba novinarja – obravnava skupaj, po njegovem bi tako lahko nepravilno obdolžili tistega, ki sploh ni avtor morebitnega spornega besedila, kar da je podobno okoliščinam, v katerih bi bila za prometno nesrečo obsojena tako voznik kot sovoznik.

Sklep: Novinarsko razsodišče je ugotovilo, da so Bojan Požar, Mitja Lomovšek in Marjan Bauer kršili 10. in 20. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: *Kodeks etike temelji na načelu, da morajo novinarji, ki zahtevajo pošteno in moralno ravnanje od drugih, enako ravnati tudi sami, sicer krnijo lastni ugled in ugled profesionalne skupnosti. Pri pridobivanju podatkov za zgodbo o poslancu Aureliu Juriju sta avtorja uporabila praviloma nedovoljene metode, kot sta napeljevanje in pridobivanje podatkov s pomočjo lažnega predstavljanja, ki so po 10. členu kodeksa izjemoma dopustne le, če do informacij ni mogoče priti na drug način in če so pridobljene informacije izjemnega pomena za javnost. Časopis navaja tri razloge za uporabo takšne metode pridobivanja informacij in objavo zelo osebnih podatkov, ki so bili pridobljeni na sporen način: dokazali bi naj, da je poslanec v zasebne namene uporabljal službeni dostop do interneta, da je v zasebne namene uporabljal mobilni telefon in da naj bi varal ženo. Častno razsodišče je presodilo, da gre za očiten primer kršitve 10. člena kodeksa novinarske etike, saj bi bilo mogoče zgodbo o zlorabi službenega telefona in dostopa do interneta v zasebne namene z lahkoto dokazati tudi brez lažnega predstavljanja in objave podatkov zelo osebne narave, ki so jih pridobili na ta način. Povrh pa je kršitev s finančnega vidika, ko gre za internet in rabo službenega prenosnega telefona, kjer država zasebne pogovore s službenih telefonov obračuna kot boniteto, tako obrobne vrste, da je pri tem sklicevanje na javni interes mogoče razumeti zgolj kot izgovor.*

Ker je članek temeljil na osebnih podatkih, ki so bili pridobljeni na nepošten način, je častno razsodišče presodilo, da je bil povsem očitno kršen tudi 20. člen kodeksa novinarske etike. Razkrivanje zasebnosti poslanca je povzročilo njemu in njegovi družini neprimerno večjo škodo od koristi, ki jo je imela javnost z objavo informacij.

Ugovora Mitje Lomovška, da bi moralo razsodišče najprej ugotoviti, kdo od dveh podpisanih avtorjev je odgovoren za kateri del besedila, je častno razsodišče zavrnilo kot nebitven. Pod članek sta se podpisala oba avtorja in s tem pred javnostjo oba prevzela odgovornost zanj.

11. Novinar mora ločiti informacije od komentarjev. Razlika med poročilom o dejstvih in komentarjem mora biti jasno razvidna.

8. 8 Kršitev 11. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Sekretarka poslanske skupine SNS Barbara Žgajner Tavš je sprožila postopek proti novinarju Dela Jožetu Poglajnu, ker naj bi pri poročanju iz parlamenta izpušchal informacije o nacionalni stranki, s čimer naj bi kršil 7. člen kodeksa. Poročila naj bi vsebovala osebna mnenja novinarja, s čimer naj bi Poglajen kršil 11. člen kodeksa. Žgajnarjeva še dodaja, da je Poglajen s tem ravnal v nasprotju z določbo preambule kodeksa. Ta določa, da je obveščenost javnosti temelj za delovanje sodobnih družb in pogoj za delovanje demokratičnega sistema.

Sklep: Častno razsodišče je zavrglo pobudo za začetek postopka zaradi kršitve 7. in 11. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Nacionalna stranka kršitve novinarskega kodeksa, ki naj bi jih zagrešil novinar, ko v poročila po mnenju pritožnikov ni vključil dovolj informacij o stranki, pojasnjuje s pomočjo vrednostnih ocen. Te so v demokratični družbi lahko zelo raznolike in temu ustrezno različne tudi uredniške politike in novinarske prakse pri obveščanju javnosti o dogajanju v politiki. Častno razsodišče kot varuh profesionalnih standardov ne more biti arbiter, ki bi določal, koliko prostora in kakšen pomen v poročilih novinarjev pripada posameznim strankam. Posreduje lahko le pri očitnih kršitvah profesionalnih standardov. Pritožbe, ki novinarju ne očitajo kršitve kodeksa za zapisano, ampak to, da vseh dejstev ni zapisal ali jih dovolj ovrednotil, morajo biti

tehtno utemeljene, da bi razsodišče o njih lahko presojalo. Ključni kriterij za presojo razsodišča je, da je bila javnost z zamolčanjem informacije napačno informirana ali zavedena o dogajanju. Iz gradiva, ki ga je pritožbi priložila nacionalna stranka, častno razsodišče ni razbralo, da bi se pritožba vsaj približala kriteriju, ki bi omogočal presojo.

Če častno razsodišče pritožbe kljub pomanjkanju tehtne utemeljitve ne bi zavrglo in bi le na podlagi političnih nazorov članov razsodišča presojalo, kdo si zasluži več in kdo manj pozornosti v medijih, bi se s tem iz varuha spoštovanja profesionalnih standardov prelevilo v institucijo, ki zagotavlja več ali manj prostora tej ali oni politični stranki ali nazorski usmeritvi v času pred volitvami. To bi bilo v nasprotju s poslanstvom novinarstva v modernih družbah.

12. Če je novinar vpleten v dogodke, o katerih poroča, mora to razkriti oziroma se kot novinar izločiti.

8. 9 Kršitev 12. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Tone Murgelj proti novinarki Svetlani Vasović Mekina

Ravnatelj Osnovne šole Bežigrad Tone Murgelj se je pritožil na NČR, ker je po njegovem v besedilu Za prvinske pravice otrok gre, gospod minister, objavljenem v prilogi ONA, Svetlana Vasović Mekina kar nekajkrat grobo kršila kodeks. NČR je večino očitkov zavrnilo kot neutemeljene, pritrnilo pa je pritožniku, da je novinarska kršila 12. člen Kodeksa novinarjev Slovenije. Po mnenju pritožnika bi morala novinarka, ki je hkrati mati enega od učencev in je bila v dogajanja izjemno vpletena, to jasno razkriti oziroma se kot novinarka izločiti.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče je ugotovilo, da je Svetlana Vasović Mekina kršila 12. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Čeprav 12. člen kodeksa določa, da mora novinar, ki je vpleten v dogodke, svojo vpletenost javnosti v prispevku razkriti oziroma se kot novinar izločiti, to ne pomeni, da se mora izločiti v vsakem primeru, saj bi to pomenilo, da bi novinarska odkritja, ki včasih nastanejo prav zaradi tega, ker je novinar v dogodek vpleten, morala javnosti zamolčati. To kajpada ni vsebinski pomen tega člena, pač pa

NČR ugotavlja, da bi bil članek Svetlane Vasović Mekina precej bolj verodostojen, če bi opozorila, da je zaradi svojega otroka, ki obiskuje to šolo, v zgodbo tudi osebno vpletena. Bralci bi s tem imeli pošteno možnost presoje. Zato NČR ugotavlja, da je Svetlana Vasović Mekina kršila 12. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Konflikti interesov

13. Prepletanje ali združevanje novinarskih in oglaševalskih besedil ter opravil ni dopustno.

14. Oglasna sporočila, plačane objave in oglasi morajo biti razpoznavno in nedvoumno ločeni od novinarskih besedil. Če bi utegnil obstajati kakršen koli dvom, mora biti nedvoumno označeno, da gre za oglas. Hibridi med oglaševalskimi in novinarskimi vsebinami so nedopustni.

8. 10 Kršitev 13. in 14. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Časnik Finance je v svoji prilogi Finance – Nepremičninski informator dne 7. februarja 2005 in na svojih spletnih straneh objavil prispevek z naslovom Zemljišče na Letališki čaka na investitorja. Po mnenju pritožnika Roberta Smerduja gre za prispevek, za katerega ni mogoče ugotoviti avtorja, in sklepa, da gre za »uredniško objavo« ali za pripravljen oglas naročnika, ki ni označen v skladu s Priporočili Listine o nedopustnosti prikritega oglaševanja in zlorabe novinarskega prostora. Časnik je tako, meni pritožnik, kršil določila listine, 13. in 14. člen novinarskega kodeksa ter 46. in 47. člen zakona o medijih. Označbe na vrhu izdaje priloge in znaki v obliki okroglih šampiljk s podobno vsebino po njegovem niso dovolj za izpolnitev zahtev listine. Poleg tega so v prilogi, ugotavlja pritožnik, objavljeni korektni novinarski prispevki, tako da celotne priloge ni moč šteti za oglaševalsko.

Podobno velja za internetno objavo istega prispevka, meni Robert Smerdu. Odgovorni urednik Financ Peter Frankl očitke Smerduja zavrača in trdi, da si časnik prizadeva za jasno ločevanje novinarskih in oglasnih vsebin. V prilogah objavlja tudi neplačane vsebine, »prilagojene željam in potrebam oglaševalcev«, dodaja odgovorni urednik. Zato so celotne priloge označene kot oglasne. Vse vsebine iz oglasnih prilog so pripravljene izključno v oglasnem oddelku, novinarji pa pri tem ne sodelujejo,

izrecno trdi Peter Frankl. Tako imenovani »korektni« novinarski prispevki dodatno informirajo bralce, vendar jih ne pripravljajo novinarji, ampak pisci v oglasnem uredništvu, v odgovoru NČR še pojasnjuje Frankl.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče je ugotovilo, da je časnik Finance kršil 13. in 14. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: V 13. členu kodeksa je zapisano, da prepletanje in združevanje novinarskih in oglaševalskih besedil ter opravil ni dopustno. V primeru priloge Finance je pagina priloge res označena kot oglasna, vendar je na strani objavljen tudi novinarski prispevek, ki ga je podpisala novinarka, za katero je razsodišču znano, da je celo članica Društva novinarjev Slovenije. Tu gre torej za očitno prepletanje in združevanje oglaševalskih in novinarskih besedil. Na to očitno kaže prav primerjava nepodpisanega prispevka Zemljišče na Letališki čaka na investitorja, ki ga omenja pritožnik Robert Smerdu, in članka Dragice Heric.

Štirinajsti člen kodeksa je časnik Finance posledično kršil v smislu, da oglaševalsko sporočilo ni nedvoumno ločeno od novinarskega. NČR je pri razsodbi upoštevalo tudi določila Listine o nedopustnosti prikritega oglaševanja in zlorabe novinarskega prostora. Vloga novinarke Dragice Heric, članice DNS, ki se s sicer novinarsko korektnim prispevkom pojavlja na sporni strani, ni predmet Smerdujeve pritožbe in je NČR ni obravnavalo, saj mu konkretne okoliščine niso bile pojasnjene.

15. Novinar se mora izogibati okoliščinam, ki bi lahko privedle do konflikta interesov, dejanskega ali navideznega, s katerim bi lahko kompromitiral svoje dobro ime oziroma novinarsko skupnost.

8. 11 Kršitev 15. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Krešo Puharič se je na častno razsodišče pritožil, ker naj bi odgovorni urednik Pop TV Tomaž Perovič med drugim kršil 15. člen kodeksa novinarske etike, ki določa, da se mora novinar »izogibati situacijam, ki bi lahko privedle do konflikta interesov, dejanskega ali navideznega, s katerim bi lahko kompromitiral svoje dobro ime oziroma novinarsko skupnost«. Puharič navaja, da naj bi imel Perovič otroke v vrtcu Pingvin in zato stike z učiteljico, lastnico in direktorico Gomolj Ambrož in naj bi temu vrtcu

naklonjena televizija v oddaji Trenja povzemala sosedske spore. Puharič v pritožbi pravi, da to ni naključje.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče je zavrglo pobudo za začetek postopka zaradi kršitve 15. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Pritožbo je častno razsodišče zavrglo, ker ne vsebuje temeljnih elementov, da bi lahko opravili presojo ravnanja novinarja ali urednika. Pritožnik ne navaja razlage, s kakšnim ravnanjem naj bi urednik kompromitiral sebe ali skupnost.

16. Da bi se novinar izognil dejanskim ali navideznim konfliktom interesov, se mora odreči darilom, uslugam ali nagradam in se izogibati brezplačnim potovanjem in drugim ugodnostim, dodatnim zaposlitvam, delu v politiki, državnih uradih ali drugih javnih institucijah, če bi to lahko zmanjšalo njegovo verodostojnost ali verodostojnost novinarske skupnosti.

8. 12 Kršitev 16. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Mirko Justin očita Jožetu Strniši, da je v Rogaških novicah (RN) 16. 1. 2004 na naslovni strani objavil njegovo sliko z naslovom Mirko Justin dobil dva meseca zapora, v napovedi vsebine na tretji strani naslov Dva meseca zapora za Mirka Justina in z enakim naslovom na sedmi strani še prispevek. Z enakimi vsebinami so se RN ves teden oglaševale na radiu Štajerski val.

Mirko Justin v svoji pritožbi na NČR navaja, da informacije, zapisane v teh naslovih, niso točne, saj je bil le pogojno obsojen na dva meseca zapora s preizkusno dobo enega leta, sodba pa takrat ni bila pravnomočna. Jože Strniša je bil s tem seznanjen, saj so o zadevi poročali tudi drugi mediji, z vsebino sodbe in da ni pravnomočna pa ga je seznanil še sam Mirko Justin. Tako je po mnenju Mirka Justina Jože Strniša kršil 1., 8., 16. in 21. člen Kodeksa novinarjev Slovenije. Jože Strniša je na poziv NČR, naj odgovori na pritožbo, sporočil, da tega ne namerava storiti.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče razsoja, da je Jože Strniša kršil 1. in 8. člen, ne pa 16. in 21. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Jože Strniša je v naslovu k fotografiji na prvi strani in z napovednim naslovom na tretji strani zamolčal pomembno dejstvo, da je bila obsodba pogojna. Za bralca, ki ne bo bral nadaljevanja zgodbe, je to zavajajoče. Strniša je vedel, da je obsodba pogojna, kar sicer navaja v prispevku na sedmi strani RN. To je bila glavna novinarjeva napaka, ki jo še poudarja to, da jo ponavlja kar na dveh mestih. Netočnosti svoje informacije bralcem potem, ko mu je to predlagal pritožnik, ni hotel popraviti. S tem je kršil 1. člen kodeksa.

Naslov na 1. in napoved na 3. strani tako ponarejata pravo vsebino, s čemer je kršen 8. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Strniša v naslovu in napovedi ne omenja, da sodba ni pravnomočna. V novinarski praksi je zgolj v naslovih in napovedih pogosto nemogoče povedati vse in poročevalec to običajno zapiše v tekstu. Strniša je to storil v poročilu na 7. strani. Tako ni kršil 21. člena.

Prav tako ni kršil 16. člena, ki govori o konfliktu interesov, saj ni moč najti neposredne povezave med njegovo polovično zaposlitvijo na občini Rogaška Slatina in vsebino poročanja o primeru Mirko Justin v RN.

17. Novinar ne sme zlorabljeni informacij o finančnih dogodkih, ki jih dobi pri svojem profesionalnem delu, za osebne interese. Če trguje z vrednostnimi papirji, o katerih poroča, mora to razkriti javnosti.

18. Novinar je dolžan zavrniti ugodnosti, ki jih ponujajo oglaševalci ali interesne skupine, in se upreti poskusom, da bi vplivali na njegovo poročanje.

19. Morebitne neizogibne konflikte interesov mora razkriti javnosti ali se kot novinar iz poročanja in komentiranja izločiti.

8. 13 Kršitev 19. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Iztok Jurančič, predsednik Sindikata novinarjev Slovenije, je na NČR vložil pritožbo zoper Petra Jančiča, odgovornega urednika Dela, ki mu očita, da je v

komentarju Bedna tekma, objavljenem na 5. strani Dela 18. novembra 2006, kršil 1., 3., 11., 12. in 19. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Prvi člen naj bi bil Jančič prekršil z neresnično trditvijo, da »poskušajo nekateri na vrhu društva in sindikata novinarjev javnost prepričati, da so uredniki, ki so v zadnjem letu prevzeli pomembne položaje v tisku, nazorsko desni, da je to velik problem in da so zato neverodostojni mediji, ki jih vodijo«. Jurančič pravi, da Jančič svoje trditve ni preveril, saj se vrh sindikata ali katerikoli član »vrha« ni nikoli in kakor koli opredeljeval do nazorske oziroma politične usmeritve urednikov ali novinarjev.

Tretji člen naj bi bil Jančič prekršil z isto trditvijo, saj bi bil moral opozoriti, da gre za domnevo ali ugibanje.

Po mnenju pritožnika naj bi Jančič 1. člen kršil tudi s trditvijo, da je Iztok Jurančič govoril o »posegih v tekste brez soglasja avtorjev, domnevnem političnem šikaniranju in podobnem«. Jurančič trdi, da v Ankaranu ni govoril o posegih v tekste brez soglasja avtorjev, da so torej Jančičeve trditve nepreverjene, in kot take torej napačne, nepopolne ali v celoti izmišljene. Jurančič našteje primere petih Delovih novinarjev, ki so prosili za zaščito Sindikata novinarjev Slovenije, pri vseh je šlo za postopke zaradi izražanja mnenj in stališč, v vse pa je bil neposredno vpleten odgovorni urednik Jančič. Zato Jurančič navaja, da je Jančič prekršil tudi 12. člen kodeksa, po katerem mora novinar razkriti, če je vpleten v dogodke, o katerih poroča. S temi trditvami naj bi bil Jančič po Jurančičevem prepričanju prekršil tudi 19. člen kodeksa, po katerem mora novinar morebitne neizogibne konflikte interesov razkriti javnosti ali se iz poročanja in komentiranja izločiti.

Prvi in 3. člen naj bi bil Jančič kršil tudi s trditvami, da je »zagata, če iz časopisa tekst in novinarja izloči nižji urednik mimo volje višjega s čisto politično argumentacijo, šef sindikata pa opozarja novinarje na gonjo, ki da se jim dogaja, in – oprostite – zagovarja točno to cenzuriranje novinarja«.

Ker je imel Jančič pri pisanju komentarja v mislih dogajanje v Sobotni prilogi in novinarja Ivana Puca, Jurančič v svoji vlogi pojasnjuje, da ni govoril o tem primeru, saj Puc sindikata ni zaprosil za pravno pomoč. Iz tega izpeljuje kršitve, saj, kot pravi, iz dejstev, na katera se v komentarju sklicuje Jančič, ni mogoče sklepati, da šef

sindikata zagovarja prav to cenzuro, dejstev, ki bi informacijo o zagovarjanju podkrepila, pa ni preverjal. Ob isti trditvi Jurančič očita Jančiču tudi kršitev 11. člena, ker ni vidne meje med poročilom in komentarjem, in kršitev 12. in 19. člena, ker ni razkril vpletenosti v dogodke in ker ni razkril konflikta interesov, ki izhajajo iz njegove vloge odgovornega urednika.

NČR je Jančiča pozvalo, naj odgovori na očitke. Vse očitane kršitve zavrača skupno že v prvem stavku svojega odgovora, na očitane kršitve 1., 3. in 11. člena posebej ne odgovori, trdi pa, da ni kršil 12. in 19. člena, saj da so bili v komentarju bralci jasno opozorjeni, v kakšni vlogi je v dogajanju in da večina tudi brez tega ve, kakšna je vloga odgovornega urednika, ki piše kolumno. Ko zavrne očitane kršitve, hkrati opozori, da gre v komentarju Bedna tekma prav za nasprotno: za poziv k spoštovanju profesionalnih pravil in institucij ter za protest proti ravnanju predsednika DNS Repovža in nekaj manj Iztoka Jurančiča. Tudi v odgovoru Jurančiču očita diskreditacijo medija (Dela), hkrati pa po svoje priznava, da iz Jurančičevega prispevka v Ankaranu ni mogel natančno ugotoviti, katere primere ima v mislih, zato je odgovarjal na to, kaj bi Jurančič lahko mislil. V nadaljevanju tudi pravi: »Če v sklopu nepravilnosti (...) ni imel v mislih nastajanja omenjene Sobotne priloge, se mu opravičujem.«

NČR je zaradi podrobnejših razjasnitev izvedlo javno obravnavo, ki sta se je udeležila oba udeleženca v sporu. V razpravi sta vztrajala vsak pri svojem, na poravnavo Iztok Jurančič ni pristal.

Sklep: NČR ugotavlja, da je Peter Jančič prekršil 1. in 3. člen Kodeksa novinarjev Slovenije, ni pa kršil 11., 12. in 19. člena kodeksa.

Obrazložitev: NČR je pritrdilo Iztoku Jurančiču (v nadaljevanju pritožniku), da je Peter Jančič (v nadaljevanju novinar) kršil 1. člen kodeksa, ko je zapisal, da »poskušajo nekateri na vrhu društva in sindikata novinarjev javnost prepričati, da so uredniki, ki so v zadnjem letu prevzeli pomembne položaje v tisku, nazorsko desni, da je to velik problem in da so zato neverodostojni mediji, ki jih vodijo«. Novinar ni ne v svojem odgovoru ne na javni obravnavi podal prepričljivih dokazov, na podlagi katerih je zapisal svojo trditev. Njegov zagovor, da je »upravni odbor društva novinarjev v alarmantni izjavi za javnost ob 3. maju izrecno opozoril pred politično nastavljenimi

upravami in uredniki nekaterih medijev in zamenjavami urednikov iz političnih razlogov«, se nanaša na društvo novinarjev in ne na njihov sindikat. NČR nima razlogov, da ne bi verjelo pritožniku, da se nihče iz vodstva sindikata ni nikoli in kakor koli opredeljeval do nazorske oziroma politične usmeritve urednikov ali novinarjev. Ker je novinar zgolj domneval, da se je vodstvo sindikata strinjalo z društvom novinarjem, bi moral v skladu s 3. členom kodeksa bralce na to opozoriti ali pa domnevo preveriti pri pritožniku.

NČR ni pritrdilo mnenju pritožnika, da je novinar kršil 1. člen s trditvijo, da je pritožnik na okrogli mizi v Ankaranu govoril o »posegih v tekste brez soglasja avtorjev, domnevnem političnem šikaniranju in podobnem«. Pritožnik je v uvodu svojega nastopa napovedal, da se bo v referatu omejil na primere, ki zadevajo delovnopravno zakonodajo in se osredotočil na tisto, kar je v pristojnosti sindikata na relaciji posamezni urednik – odgovorni urednik – uprava. To je tudi storil, vendar pa je uvodoma, ko je omenil 1. primer, primer Sobotne priloge, dejal tudi naslednje: »...konkretno gre za dva primera: za umik objave besedila s strani odgovornega urednika, za nepooblaščne posege uprave v uredništvo, za neavtorizirano spreminjanje besedil in v enem primeru za umik priprave napovedanega besedila«. Pritožnik je torej neavtorizirano spreminjanje besedil ali – kar vsebinsko pomeni isto – poseganje v tekste brez soglasja avtorjev omenil. To pa je po mnenju NČR zadostna podlaga za novinarjevo ugotovitev, da je pritožnik v Ankaranu govoril tudi o tem. Sintagme politično šikaniranje pritožnik ni uporabil, vendar pa je bilo že iz pritožnikovega opisa primerov kršitve delovnopravne zakonodaje mogoče sklepati, da je šlo za sankcije zaradi politično neprimernih stališč novinarjev. Na primer: iz opisa primera Grah sledi, da je po pritožnikovih informacijah odgovorni urednik odpoklical dopisnika zaradi objave članka »o manjšinski problematiki in izvajanju avstrijske in slovenske politike v razmerju do avstrijske državne pogodbe«. Ker morebitnih profesionalnih napak ali drugih vzrokov pritožnik ni omenjal, je upravičena (novinarjeva) domneva, da je odpoklic povezoval s politično neprimernostjo članka oziroma novinarja. Tudi na javni obravnavi in v dopisu NČR je pritožnik izražal stališče, da so postopke proti novinarjem na Delu sprožili zaradi izražanja mnenj in stališč.

NČR meni, da novinar ni kršil 12. in 19. člena kodeksa, ki novinarje zavezujeta, da morajo v svojem prispevku razkriti, če so vpleteni v dogajanja, o katerih poročajo, in neizogibne konflikte interesov razkriti javnosti. Iz spornega komentarja bralci sicer niso mogli jasno razbrati, da je njegov avtor odgovorni urednik časnika in da je bil v tej vlogi soudeležen v obravnavanih primerih kršitve delovnopravne zakonodaje, na katere se je, kot rečeno, v svojem nastopu osredotočil pritožnik. Toda novinar je po mnenju NČR vseeno lahko upravičeno menil, da bralci to vedo, saj gre za izpostavljeno javno osebo. O dogajanju na Delu se je v medijih že pisalo, poleg tega je v uvodu posredno omenil svoj položaj in s tem vpletenost, ko je zapisal, da so ga v Ankaranu »nameravali speči in z menoj vred časopis, ki ga berete«. V tem kontekstu je omenil odgovorna urednika dveh drugih časnikov Tomaža Ranca in Tina Mamiča, »urednike, ki so v zadnjem letu prevzeli pomembne položaje v medijih«. Po mnenju NČR bi bilo ravnanje novinarja glede na njegovo trojno vlogo (avtorja komentarja, udeleženca okrogle mize in podpisnika sklepov, o katerih je tekla razprava) bolj dosledno (v duhu kodeksa), če bi se iz komentiranja izvzel ali pa svojo vlogo bralcem predstavil bolj jasno.

Zakaj je napisal, da je »zagata, če iz časopisa tekst in novinarja izloči nižji urednik mimo volje višjega s čisto politično argumentacijo, šef sindikata pa opozarja na gonjo, ki da se jim dogaja, in – oprostite – zagovarja točno to cenzuriranje novinarja«, je novinar pojasnil. V mislih je imel primer Puc, ko izvršna urednica Sobotne priloge (po novinarjevem zatrdilu brez uredniških pooblastil) v nasprotju z odločitvijo odgovornega urednika ni hotela objaviti Pucovega teksta zaradi domnevne politične neprimernosti. Toda novinar je izhajal iz domneve, da je imel pritožnik, ko je govoril o kršitvah na Delu, v mislih ta primer in da je ravnanje izvršne urednice odobral. Kot se je pokazalo tudi na javni obravnavi, je novinar tudi v tem primeru zgolj ugibal oziroma te svoje trditve ni preveril pri pritožniku, ki o primeru Puc v Ankaranu ni govoril, na javni obravnavi pa je zanikal, da bi takšno ravnanje urednice odobral. NČR ugotavlja, da je tudi s tem kršil 1. in 3. člen.

Brez podlage je tudi novinarjeva trditev, da je »cenzuro novinarja zagrešila politično njegova (pritožnikova) stran«, saj politične opredelitve pritožnika novinar ni preverjal. Da je o njej zgolj ugibal, je novinar priznal in se za to pritožniku na javni obravnavi opravičil. Tudi s to trditvijo je novinar kršil 1. in 3. člen.

Enajsti člena kodeksa novinar ni kršil, saj je jasno, da je šlo v tem primeru za komentar.

Ločeno mnenje (Davorin Koron)

Sicer se strinjam z večjim delom pogledov NČR na način komentiranja Petra Jančiča v prispevku, na katerega se je odzval Iztok Jurančič, ne pa z razsodbo, da je kršil 1. in 3. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Dejstvo je, da je prispevek dovolj jasno opredeljen kot komentar, torej kot novinarska zvrst, za katero novinarji moramo vedeti, kaj lahko prenese. Seveda ne laži, podtikanj, žaljivih obdolžitev in podobnega. Novinarju se je komentar očitno porodil iz Jurančičevega (pritožnikovega) nastopa na novinarskih dnevih v Ankaranu, kjer omenja primere kršitve novinarske avtonomije na Delu. Jurančič v pritožbi navaja, da o tem ni govoril, po ugotovitvi NČR, da je o tem vendarle govoril, pa je »pojasnil«, da je primere omenil: »Konkretno gre za dva primera: umik objave besedila s strani odgovornega urednika, za nepooblaščen poseg uprave v uredništvo, za neavtorizirano spreminjanje besedil in v enem primeru za umik priprave napovedanega besedila.«

Če je imel Jurančič podlago za takšne očitke, so to primeri kršenja novinarskega kodeksa, ki bi jih glede na svoj položaj skoraj moral nasloviti na NČR. Odločil pa se je za tisti del zgodbe, ki se nanaša nanj osebno in deloma na sindikat, ki ga vodi. Kot predsednik SNS je vendarle funkcionar in javna osebnost in kot takšen mora biti pripravljen na vsakršne odzive v javnosti na svoje besede in dajanja.

Kot odgovorni urednik uglednega časnika je javna osebnost tudi Peter Jančič, in torej ni ravnal primerno, ko se je »nesporazuma« z Jurančičem lotil s komentarjem. Njun odnos zato dojemam kot medsebojno obračunavanje dveh javnih osebnosti, v katero naj ne bi vpleтали NČR. Jančič mora računati na odzive v javnosti zaradi obče znanih dogajanj na Delu (takšen odziv je bil tudi Jurančičev nastop v Ankaranu), predsednik sindikata pa na javno oceno svojega funkcionarskega dela – tudi na to, da mu kdo prisodi pripadnost neki politični strani ali da zagovarja nek pojav (v obravnavanem primeru cenzuro, ki pa mu ni bila pripisana kot konkretno dejanje).

Glede na to, da gre za komentar (kakršen koli že je), se z razsodbo odpira vprašanje, ali NČR postavlja komentarju kot novinarski zvrsti meje. V podobnih primerih je NČR razsojalo, da tudi skrajnih mnenj ni smotrno prepovedovati, saj bi sicer omejevalo javno razpravo.

Pritrdilno ločeno mnenje (Gojko Bervar)

Čeprav se osebno strinjam z razsodbo o primeru Jurančič proti Jančiču, se je v razpravi o tem primeru odprlo nekaj vprašanj, ki bi utegnila spodbujati dvome v razsodbo. Ključni problem v tej zgodbi je vprašanje, kako omejen je pisec komentarja s siceršnjimi določili Kodeksa novinarjev Slovenije. Novinarsko častno razsodišče se je s takim in podobnimi problemi že ukvarjalo in po mojem mnenju v vseh dosedanjih pravilno razsodilo, da je svoboda interpretacij dejstev ključna ob vprašanju novinarske svobode. Novinar ima pri lastni razlagi dejstev pravico, da jih razume po svoje – tudi napačno – tudi zato, ker je pri delu odvisen od časa: njegov odziv mora biti hiter in sproten, medtem, ko si mora, denimo, pravosodje, ki izreka zadnjo razsodbo, vzeti več časa.

Prav taka odvisnost od časovnega okvira daje novinarju alibi, da nekatera dogajanja komentira tudi v času, ko v rokah še nima vseh relevantnih informacij – zato nepopolnost črpanih virov ne more biti podlaga za končno sodbo – ne o dogajanjih ne o njegovem ali njenem videnju. Z novimi informacijami bo dober novinar (ali novinarka) zgodbo, skupaj s komentarjem, dopolnjeval in jo sčasoma zajel bolj celovito. S temi predpostavkami je NČR že razsodilo v enem primeru, v katerega je bil vpleten isti avtor – v primeru Drago Kos proti Petru Jančiču, kjer je Jančiču priznalo pravico do drugačnega videnja dejstev. A v tem primeru je Jančič dejstva tudi vestno in dosledno naštel in šele potem razložil, kako jih vidi.

Ena omejitev pa vseeno obstaja: ko se novinar loti komentiranja, mora imeti v rokah vsaj nekaj dejstev – z njimi lahko ravna, kakor mu dopušča njegova logika – to, kar ni dopustno, pa je, da o dejstvih ugiba ali si jih celo izmisli. Avstralski tiskovni svet v svojih smernicah to vprašanje rešuje tako, da daje časopisu proste roke pri komentiranju, a šele potem, ko je javnost pošteno seznanil z vsemi dejstvi. Časopis ima proste roke pri postavljanju na to ali ono politično ali interesno stran, pravi tiskovni svet pete celine, kar pa ne pomeni, da lahko pri tem sprevača dejstva.

V primeru Jurančič proti Jančiču je komentator vsaj na dveh mestih na to temeljno pravilo pozabil in si je dejstva prikrojil (da ne rečemo preprosto izmislil) za potrebe komentarja in tega niti na javni obravnavi ni znal in zmoget ustrezno argumentirati. To, ne pa napačno videnje dejstev, je profesionalna napaka, ki jo je v tem – novem – primeru Novinarsko častno razsodišče po mojem prepričanju pravilno ovrednotilo kot kršitev Kodeksa novinarjev Slovenije in avtorje mnenjskih komentarjev dosledno usmerilo k doslednemu spoštovanju pridobljenih temeljnih dejstev. Peter Jančič je sposoben novinar, ponekod celo prav drobnjakarsko natančen – a v tem primeru mu je emocionalna prizadetost otopila čut za profesionalno doslednost.

Splošne etične norme

20. Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je dovoljen le, če za to obstaja javni interes. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki hočejo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščeniosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij in fotografij škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.

21. Ko novinar poroča s področja pravosodja, upošteva, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen. Novinar mora biti pazljiv pri omembi imen in objavi slik storilcev, žrtev in njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih.

22. Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju in drugih huje prizadetih ali bolnih.

8. 14 Kršitev 20., 21. in 22. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Varuhinja človekovih pravic je novinarjem Vladimirju Jermanu, Marjanu Bauerju in Eriki Repovž očitala, da so z objavo članka Mladoletnico preprosto zarubili, objavljenem v časniku Slovenske novice in na spletnem portalu Delo dne 21. 3. 2008, kršili 20., 21. in 22. člen Kodeksa novinarjev Slovenije. Kršitev istih členov je

očitala tudi Marku Potrču in Bojanu Travnu, ki sta prispevek o isti temi objavila v oddaji Svet na Kanalu A dne 20. 3. 2008.

V oddaji Svet na Kanalu A (20. 3. 2008) in v Slovenskih novicah ter na portalu www.delo.si (21. 3. 2008) je bil objavljen prispevek o družini, v kateri je zaradi nespoštovanja pravnomočne sodbe o dodelitvi mladoletne deklice zaradi enega od staršev že drugič prišlo do prisilne izvršbe. Deklica je bila nameščena na pedopsihiatričnem oddelku ene od slovenskih bolnišnic, kamor so jo odpeljali v spremstvu policistov, tako mati kot deklica pa se z odločitvijo sodišča, ki je deklico dodelilo očetu, nista strinjali.

Dvajseti člen kodeksa (spoštovanje pravice posameznika do zasebnosti in izogibanje razkrivanja njegove zasebnosti v javnosti, razen če za to obstaja javni interes) naj bi novinarja in uredniki kršili, ker po mnenju varuhinje ni bilo javnega interesa za poročanje o stiski otroka in o dogodkih ob sodni izvršbi. Novinarji naj bi z objavo osebnih podatkov deklice kršili njeno pravico do zasebnosti, saj so v prispevkih razkrili osebne podatke otroka: polno ime (oziroma na portalu www.delo.si začetnice imena deklice), starost, imena staršev in okolje, kjer živi (kar tudi z uporabo začetnic omogoča identifikacijo), v članku v Slovenskih novicah pa tudi njeno fotografijo. Prav tako so objavili so nekatere najobčutljivejše podatke, kar po mnenju pritožnice predstavlja nedopusten poseg v otrokovo zasebnost. Po mnenju varuhinje ni bilo za razkrivanje tovrstnih podrobnosti iz najožje osebne sfere otrok in njihovih staršev najti nobenega javnega interesa, navedene objave pa so škodljive za otrokove koristi in ga po nepotrebnem še dodatno izpostavljajo v javnosti.

Enaindvajseti člen (novinar mora biti poročanju s področja pravosodja pazljiv pri omembi imen in objavi fotografij storilcev, žrtev in njihovih svojcev v poročilih o nesrečah ter kazenskih postopkih) naj bi novinarji kršili, ker po mnenju varuhinje ni razloga, da bi morala biti javnost obveščena o dejanju (izvršbi), ki je posledica nespoštovanja sodbe, izdane v postopku, ki je bil prav zaradi varstva koristi otroka zaprt za javnost. Pri omenjeni družini gre po mnenju varuhinje za veliko nesrečo, novinarji pa niso bili pazljivi pri objavi imen in fotografij.

Dvaindvajseti člen (posebna obzirnost pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela

nesreča ali družinska tragedija) naj bi novinarji kršili, ker so ukrepe organov oblasti, ki so doleteli deklico, obravnavali kot šokantno novico. Prispevki o prisilnem odvzemu otroka enemu od staršev in o namestitvi v zdravstveno ustanovo po mnenju varuhinje obravnavajo posebej občutljivo temo, novinarji pa pri poročanju niso pokazali zapovedane poklicne obzirnosti.

Novinarja in uredniki na pritožbo niso odgovorili.

Sklep: Vladimir Jerman, Marjan Bauer in Erika Repovž ter Marko Potrč in Bojan Traven so kršili 20., 21. in 22. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Dvajseti člen Kodeksa novinarjev Slovenije so novinarja in uredniki kršili, ker so objavili osebne podatke mladoletne deklice. Poseg v posameznikovo zasebnost je dovoljen le, če gre za javni interes. V tem primeru po mnenju NČR javnega interesa za objavo osebnih podatkov ni bilo oziroma bi bil namen dosežen tudi brez objave podatkov, ki so stigmatizirali mladoletnico. Tudi na portalu www.delo.si, kjer je bil sicer članek iz Slovenskih novic le poobjavljen, namesto imena pa so bile navedene le inicialke deklice, je mogoče na podlagi drugih osebnih podatkov (starosti, šole in razreda, ki ga obiskuje, in okolja, kjer živi) otroka zlahka prepoznati.

Enaindvajseti člen kodeksa so novinarja in uredniki kršili, ker pri poročanju o za javnost zaprtem sodnem postopku niso bili pazljivi pri omembi imen in fotografij. V Slovenskih novicah in v oddaji Svet na Kanalu A so objavili tudi polno ime deklice, Slovenske novice pa so objavile tudi otrokovo fotografijo.

Dvaindvajseti člen kodeksa so novinarja in uredniki kršili, ker so razkrili otrokovo identiteto in najboljše osebne podatke, zato pri poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela družinska nesreča ali družinska tragedija, niso pokazali zadostne poklicne obzirnosti.

23. Novinar se mora izogibati rasnim, spolnim, starostnim, verskim, etničnim, geografskim stereotipom in stereotipom, povezanim s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom in socialnim položajem. Spodbujanje k nasilju in nestrpnosti, diskriminacija na podlagi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni ali narodni skupnosti, žalitev verskih čustev in običajev ter netenje mednacionalnih trenj je nedopustno.

8.15 Kršitev 23. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Tiskovni urad Slovenske škofovske konference je novinarjem in uredništvu časnika Delo očital, da so pri objavi zapisa novinarke Mojce Kumerdej in fotografije Marijana Zlobca z motivom Matere Božje s Ptujске gore, na kateri je namesto Matere Božje upodobljena razgaljena Tina, pod rdečim plaščem pa so namesto vernikov upodobljene lutke kot občestvo moškega spola, kršili 23. točko Kodeksa novinarjev Slovenije.

NČR je ugotovilo, da uredništvo časnika Delo ni kršilo Kodeksa novinarjev Slovenije. Kot je obrazložilo, objava obravnavane fotografije v ničemer ne poziva k nestrpnosti ali nasilju, poleg tega je bilo stališče Slovenske škofovske konference objavljeno tudi v samem časniku Delo po objavi obravnavane fotografije. Bralci so se tako lahko seznanili tudi s stališčem prizadete strani.

Pravice novinarjev in razmerja do javnosti

24. Novinar ima pravico zavrniti delo, ki je v nasprotju s tem kodeksom ali njegovim prepričanjem.

25. Ničče ne sme brez soglasja novinarja pomensko spremeniti ali predelati njegovega izdelka. Novinar ima pravico podpisovati prispevke. Ni ga mogoče podpisovati brez njegove vednosti ali proti njegovi volji.

8.16 Kršitev 25. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Blaž Zgaga je v pritožbi zoper odgovornega urednika Večera navedel primer nepooblaščenega posega v svoje besedilo. V komentarju, objavljenem 16. aprila 2008, o nakupu oklepnikov Patria so stavek: »Vse bolj je videti, da je tako imenovani 'posel stoletja' v resnici 'prevara stoletja', ki jo bodo davkoplačevalci plačevali še desetletja«, brez vprašanja, kaj šele soglasja, spremenili v vprašalno obliko: »Se lahko izkaže, da je tako imenovani 'posel stoletja' v resnici 'prevara stoletja', ki jo bodo davkoplačevalci plačevali še desetletja?« Poleg tega so mu spremenili tudi zadnji stavek besedila, ki je zdaj zapisan v obliki, v kakršni ga sam nikoli ne bi zapisal. Ker kljub poizvedovanju ni

izvedel, kdo je posegel v njegovo besedilo, se je na NČR pritožil zoper odgovornega urednika Večera zaradi kršitve 25. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

NČR je dobilo odgovor Večera, pod katerim je poleg urednikov Slavka Vizoviška in Tomaža Ranca podpisana tudi urednica v desku Sonja Ploj Ratajc, ki se je identificirala kot avtorica posega v komentar. V njem urednica pravi, da je po ponovnem branju besedila, ki je prispelo po elektronski pošti, presodila, da avtor v prvem primeru ni upošteval določb tretje točke Kodeksa novinarjev Slovenije in da mora avtor, kadar objavlja nepotrjene informacije ali ugibanja, na to opozoriti. Po njenem mnenju v času objave članka še ni bilo dovolj elementov za tako trditev. S postavitvijo stavka v vprašalno obliko so po njenem časnik obvarovali pred kršitvijo kodeksa. Popravek po mnenju vseh treh urednikov v ničemer ne spreminja smisla celotnega komentarja. Blaž Zgaga opozarja, da to ni prvi primer posega v njegovo besedilo in da so tako uredniško politiko izkusili tudi drugi Večerovi novinarji.

Sklep: Urednica Večera Sonja Ploj Ratajc in odgovorni urednik Tomaž Ranc sta kršila 25. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Petindvajseti člen kodeksa ne pušča nobenih dvomov. V celoti se glasi: Nihče ne sme brez soglasja novinarja pomensko spremeniti ali predelati njegovega izdelka. Novinar ima pravico podpisovati svoje prispevke. Ni ga mogoče podpisovati brez njegove vednosti ali proti njegovi volji. Z drugimi besedami – brez novinarjevega soglasja njegovega teksta ne mora spremeniti nihče, niti odgovorni urednik. Lahko ga zavrne, lahko od novinarja zahteva pomembne popravke, a brez njegovega soglasja besedila, v katerem je kateri koli od urednikov spremenil pomen, ne sme objaviti, še manj pod avtorjevim imenom. Gre za eno najpogostejših zlorab v urednikovanju današnjih medijev, ki jo uredniki pogosto opravičujejo s časovno stisko, a v dobi komunikacijske revolucije je vsak avtor razmeroma preprosto dosegljiv. V tem primeru pa uredniki Večera niti ne navajajo, da bi se z avtorjem poskušali posvetovati. Zato NČR stoji na stališču, da je vsakršna taka praksa nedopustna. Ker pa gre v tem primeru povrh vsega še za komentar, v katerem avtor najprej navede dejstva, na podlagi katerih lahko bralec sam preceni, ali je trditev (še vedno ublažena z: »vse bolj je videti«) verjetna, je poseg v besedilo, ki izraža avtorjevo mnenje, še toliko manj umesten oziroma za uredniško prakso tudi nevaren. Ob tem pa uredniki celo zatrjujejo, »da v času objave članka še ni bilo dovolj elementov za tako trditev«, s čimer

posredno priznavajo, da zdaj taki elementi obstajajo, torej so po tej logiki naredili tudi profesionalno napako, saj so omilili avtorjevo pravilno sklepanje. NČR ugotavlja, da je Sonja Ploj Ratajc kršila 25. člen kodeksa, ker pa je za vse objave odgovoren tudi odgovorni urednik, je 25. člen kršil tudi Tomaž Ranc.

26. Novinar se je zavezan odzvati vabilu na razpravo Častnega razsodišča in mora upoštevati njegove razsodbe. Glede svojega profesionalnega ravnanja kot pristojno priznava le sodbo poklicnih kolegov.

27. Novinar je dolžen upoštevati enaka merila, kot jih sam zahteva od drugih.

8. 17 Kršitev 27. člena Kodeksa novinarjev Slovenije

Primer: Podpredsednik SMBr-KNSS Ivan Kranvogel je novinarju Urošu Slaku očital, da je v oddaji Pop TV Trenja, ki je bila na sporedu 24. 11. 2005, med drugim kršil 27. člen Kodeksa novinarjev Slovenije. Novinar naj bi zlorabil 27. člen, ker je sindikaliste vztrajno spraševal o prihodkih sindikalnih organizacij, čeprav teh podatkov niso hoteli razkriti.

Sklep: Novinarsko častno razsodišče je ugotovilo, da urednik in voditelj oddaje Trenja Uroš Slak ni kršil 27. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Pritožnik ni pojasnil, zakaj naj bi bilo načelo javnosti in transparentnosti glede prihodkov sindikatov sporno, očitek o domnevni kršitvi 27. člena pa je brezpredmeten tudi zato, ker Kranvogel ni pojasnil, katerih meril, ki jih je zahteval od drugih, novinar ni upošteval.

9 Izjave in stališča NČR

Pravilnik o delu NČR (1999) določa v 3. členu

Postopek pred NČR se lahko sklene:

4) S sprejetjem izjave NČR, v kateri, izhajajoč iz pojavov v novinarskih praksah, ponuja trajnejša merila in postopke, ki naj zagotovijo spoštovanje etike javne besede, lahko NČR upravnemu odboru DNS oziroma izvršilnemu odboru SNS predlaga, da člana društva oziroma sindikata izključi iz ene ali obeh organizacij. Takšen ukrep NČR lahko predlaga le, če je prišlo do namerne, zavestne ali ponavljajoče se hude kršitve določb Kodeksa novinarjev Slovenije.

V skladu s pravilnikom in izhajajoč iz pojavov v novinarskih praksah je NČR sprejelo številna stališča in izjave ter ponudilo trajnejša merila in postopke, ki naj zagotovijo spoštovanje etike javne besede. Za ponazoritev v diplomskem delu navajamo le izjavi o dostojanstvu človeškega bitja po smrti in o psevdonimih v novinarstvu.⁸

9.1 Izjava NČR DNS in SNS o dostojanstvu človeškega bitja po smrti

NČR ugotavlja, da je v slovenskih medijih, zlasti v tabloidih, močno padla občutljivost za temeljno dostojanstvo človeškega bitja po smrti. Vsak človek ima pravico do pietete, tudi ljudje, ki so zato, ker so javne osebe, sicer bolj izpostavljeni medijski radovednosti. V omenjenih medijih pa se ta radovednost že pri »navadnem« človeku, pri katerem je pogosto nasilna ali nenavadna smrt edini povod, da utegne postati zanimiv za javnost, velikokrat spušča pod dopustno raven – pri čemer način obdelave novice služi zgolj zadovoljevanju plehke in opravljive radovednosti. Objava fotografij in posnetkov trupel, posmrtnih ostankov in obdukcijskih zapisnikov je neetična. Upravičiti jo je mogoče le v izjemnih primerih.

S tem se NČR noče postaviti proti tabloidom in njihovemu načinu obdelave novice. Meni celo, da tabloidi, če upoštevajo temeljna načela profesionalne etike, opravljajo enako pomembno družbeno delo in razkrivajo pač še en del dogajanj v družbi. Čeprav se sicer prav ti mediji najpogosteje pojavljajo kot predmet upravičenih pritožb, NČR ugotavlja, da pri tem

---

⁸ Natančnega števila stališč in izjav, ki so se na primer nanašajo na stališča pa vse do fizičnega obračunavanja novinarja med opravljanjem novinarskega dela in izjave o najvišjih politikih, ni mogoče navesti brez podrobnega pregleda arhiva DNS, ker so pogosto del posameznih razsodb, kar velja tudi za objave na spletnih straneh NČR in DNS, kjer se objavljajo šele od leta 2001.

ne gre za sistematične kršitve, prej za objestno ignoranco temeljne medčloveške etike, kjer bi sicer profesionalno usposobljen urednik moral najti pravo in človekovemu dostojanstvu primerno mero.

9. 2 Izjava Novinarskega častnega razsodišča: Pseudonimi v novinarstvu

V predvolilnem času so se v nekaterih časopisih, zlasti priložnostno izdanih brezplačnih objavili članki, podpisani z imeni, za katere se je zatem izkazalo, da gre za pseudonime. Ker so avtorji, ki so se skrivali za njimi, pri tem brezobzirno napadali in brez oprijemljivih dokazov pogosto obtoževali ljudi s politične strani, s katero se ne strinjajo, prizadetim pa ni bilo omogočeno, da bi se pred obtožbami branili, Novinarsko častno razsodišče sodi, da gre za neetično in neprofesionalno prakso teh medijev.

NČR načeloma meni, da mora novinar za svoj javno objavljeni prispevek pred javnostjo prevzeti odgovornost in se pod svoje delo tudi podpisati s pravim imenom. Pseudonimi so dopustni v izjemnih primerih, ko bi avtorju v okolju, v katerem svoboda izražanja ni zaščiten, denimo vojnim poročevalcem, dopisnikom iz držav s totalitarnimi režimi in drugim poročevalcem iz posebnih okolij, zaradi pisanja grozila nevarnost. Prav tako je podpisovanje s pseudonimom dopustna in že utečena praksa v posameznih primerih satiričnih besedil, umetniških ocen oziroma besedil, ki so zaščitni znak medija, v katerem nastopajo. Vendar pa mora biti bralcu, gledalcu ali poslušalcu pri tem jasno, da gre za pseudonim oziroma je treba na to opozoriti s posebnim pripisom, ko to ni tako očitno. Vendar tudi v teh primerih velja, da mora avtor spoštovati resnico in temeljno človeško dostojanstvo in se izogibati obtožbam, na katere obtoženi ne more odgovoriti ustrezno in na enakovrednem mestu. Pri vseh uporabah pseudonimov, če se avtorji, ki jih uporabljajo, ne razkrijejo, so za prispevke odgovorni uredniki.

10 Zaključek

Na raziskovalno vprašanje: *Kako se teorija prenaša v prakso?* smo z metodo opazovanja z udeležbo, ki nam je omogočila vpogled v delovanje NČR in novinarske samoregulacije v Sloveniji, ugotovili, da se teorija prenaša v prakso, vendar pa konkretne rešitve nujno ne sledijo najvišjim teoretičnim ciljem; do razkoraka med teorijo in prakso, zlasti o delovanju NČR, prihaja, ker bi bila samoregulacija sama sebi namen, če bi NČR dosledno vztrajalo pri najvišjih etičnih idealih in ne bi upoštevalo sprememb v medijski realnosti. NČR na primer izhaja iz teoretičnega cilja, da odgovoren novinar sprejema pravne okvire svojega presojanja in ravnanja, obenem pa izhaja iz temeljne etične drže, ki ga pri neetičnem, a zakonsko sprejemljivem ravnanju usmerja od prava k prav, od zgolj legalnosti k legitimnosti, a se hkrati zaveda, da v vseh primerih ni mogoče varovati časti in dobrega imena posameznika, ki človeku zagotavlja moralno varnost. Po drugi strani NČR zavrača vse bolj ohlapna poklicna merila, ki jih v dirki za dobičkom rahljajo mediji sami, na poklicne standarde pa gleda kot strokovnjak, ki pozna medijske posebnosti, predvsem pa novinarstvo in njegove širše etične zahteve. Tudi zato je NČR v pritožbah čez novinarstvo vsaj v zadnjem desetletju praviloma razsojalo na podlagi deontelske etike, ki se zdi tudi številnim teoretikom še najbolj primerna in uporabna v sodobnem novinarskem diskurzu.

Deontelski etiki so sledili tudi snovalci Kodeksa novinarjev Slovenije, vsakdanja praksa NČR kakor tudi analize in študije slovenskega novinarstva (Košir 2003, Poler Kovačič 1996, 1997, 2000, 2001a, 2002a, 2002b, 2003b) pa kažejo, da obstaja razlika med tem, kar so novinarji zapisali v svojem kodeksu, in njihovim praktičnim ravnanjem, v številnih primerih pa tudi velik razkorak med teorijo in prakso. So tudi primeri, ko novinarji po svoje interpretirajo posamezna določila kodeksa in tako opravičujejo lastno neetično ravnanje (Kalin Golob, Poler Kovačič 2005, 297), kar je delno mogoče pripisati temu, da s kodeksom ni mogoče vsega predpisati, ključnega pomena pa je, da NČR pri razsojanju o pritožbah čez novinarstvo ni sledilo ohlapnemu tolmačenju kodeksa. Čeprav Pravilnik o delu NČR določa, da se člana NČR izloči iz postopka le, če je tudi sam ali kateri njegovih ožjih družinskih članov eden izmed udeležencev v postopku pred NČR, so se razsodniki po lastni volji izločili iz posameznih postopkov ali odločanja tudi iz drugih razlogov. Nekateri novinarji so poskušali lastno neetično ravnanje večkrat prikriti z očitki o pristranskosti razsodnikov, ker se iz postopkov niso izločili, ko so, denimo, razsojali o pritožbah čez lastne medijske hiše ali o

pritožbah njihovih lastnikov, vendar njihove obtožbe v NČR in strokovni javnosti niso padle na plodna tla.

Z ustanovitvijo NČR in sprejetjem Kodeksa novinarjev Slovenije so vzpostavljeni mehanizmi, ki omogočajo racionalno etično odločitev o pritožbah zoper novinarstvo. V prid slovenskega novinarstva je, da je NČR za zdaj ohranilo avtonomijo, kar je NČR uspelo tudi zato, ker nevtralnno razsoja o pritožbah čez novinarstvo, ki ga ne pojmuje kot spopad s politiko in javnostjo. Sodeč po številu in tehtnosti pritožb ter odzivih na razsodbe se krepi tudi zaupanje novinarjev in javnosti v NČR. Čeprav razsodbe po vsebini nimajo značaja sodb ali odločb, določila kodeksa pa niso pravno zavezujoča, tako da NČR ne more zahtevati objave razsodb v medijih, NČR nima občutka, da opravlja sizifovo delo. Zgolj zato, ker razsoja na podlagi internega kodeksa, ki sta ga sprejeli prostovoljni novinarski organizaciji, še ni mogoče sklepati o njegovi nemoči. Iz tega zornega kota se zastavlja vprašanje, ali ima smisel spreminjati samoregulacijo, ki deluje dobro.

Drugo raziskovalno vprašanje se je glasilo: Kakšno je stanje samoregulacije v Sloveniji in ali je primerljivo s podobnimi praksami v tujini? NČR se v Sloveniji srečuje s podobnimi kršitvami profesionalnih in etičnih standardov kot PCC v Veliki Britaniji. Če primerjamo učinkovitost samoregulacije, NČR nima nobenih razlogov za slabo vest. Iz tega zornega kota se zdi, da ni potrebe za prenos britanske dobre medijske prakse v slovenski medijski prostor. V primeru PCC, ki še zdaleč ne deluje brez napak in praviloma le trguje z grehi, se je na številnih strokovnih srečanjih, ki jih, denimo, organizira Central European Initiative (CEI) ali druge mednarodne organizacije, pokazalo, da gre organizatorjem bolj kot za prenašanje dobrih praks za opravičevanje lastnega dela, služb in lagodnega življenja. Četudi NČR ne zaposluje profesionalcev, se razmeroma hitro odziva na pritožbe na račun novinarstva, ne organizira pa srečanj, okroglih miz in seminarjev, na katerih bi tudi širša javnost lahko ozaveščalo o pomenu spoštovanja etičnih in profesionalnih standardov. NČR tako širši javnosti le s sprejetjem izjav in stališč pojasnjuje, katerim etičnim in poklicnim merilom so zavezani novinarji in uredniki. Pri tem izhaja iz pojavov v novinarskih praksah in ponuja trajnejša merila in postopke, ki naj zagotovijo spoštovanje etike javne besede.

Res pa je, da NČR obravnava le pritožbe čez novinarstvo, čeprav se na vsebinska določila Kodeksa novinarjev Slovenije sklicuje tudi slovenska medijska in sodna praksa, in ko gre za profesionalne standarde, celo zakonodaja. Na drugi strani je tudi dejstvo, da DNS, ki spremlja zakonodajo, ki lahko ogrozi svobodo obveščanja, vse bolj izgublja zakonodajno pobudo, kar

se je nazorno pokazalo leta 2006 pri sprejemanju zakona o medijih, ko je vladajoča politika povsem prezrla strokovno javnost. Slovenski mediji so postali žrtev merjenja moči, kar navsezadnje dokazuje ustanovitev sklada za pluralizacijo medijev, ki je vsaj v obravnavanem obdobju z javnim denarjem podpiral izbrane medije in interese aktualne oblasti. Zato se odgovor na tretje vprašanje: Je za slovensko novinarstvo primerna samoregulacija ali regulacija? glasi, da možnost regulacije ni izključena. Nobenega jamstva tudi ni, da ne bo že jutri prišlo do drugače organizirane samoregulacije ali vsaj do ustanovitve alternativnega samoregulacijskega organa, ki bo odprl vrata širši javnosti in znotraj nje morda tudi nekaterim interesom oziroma lobijem, ki jim novinarski ceh doslej ni dal pravice vmešavanja in presojanja. V razmisleku o novih oblikah novinarske samoregulacije je treba upoštevati tudi možnost uvedbe soeregulacije, ki naj bi jo uvajali, ko samoregulacijski mehanizmi niso uveljavljeni ali niso dovolj učinkoviti pri varstvu pravic posameznikov. Predlogi za soeregulacijo so nastali v okviru Evropske unije pod pritiskom potrošniških organizacij; zanjo je značilno, da prinaša vlogo države pri sprejemanju pravil oziroma kodeksov ravnanj v medijih in pri mehanizmih obravnave kršitev teh pravil.

V tej luči se tudi zdi, da bo o etiki javnega obveščanja potreben trdnejši dogovor kot ta, ki ga ponuja društvena organiziranost, če slovensko novinarstvo, glede na politične in kapitalske posege v medijski prostor, ki imajo tako politične kot tudi družbene posledice, ne bo namenilo občutno večje pozornosti samoregulaciji; če noče, da se mu bo na področju varovanja profesionalnih in etičnih standardov zgodila regulacija – čeprav zgolj po zaslugi manjšine v medijih, ki prestopajo meje novinarske poklicne etike, in kljub zakonski prepovedi razširjajo nedopustne programske vsebine. Za začetek bi lahko medijske hiše z izrecno ratifikacijo veljavnega kodeksa oblikovale tretji steber sistema samoregulacije. Njena največja prednost je, da omogoča visoko raven spoštovanja poklicnih in etičnih standardov ter preganjanje zlorab v medijih, ne da bi žrtvovali svobodo tiska.

11 Literatura

Aristoteles. 1994. *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.

Bašić Hrvatinić, Sandra. 1999. Novinarsko častno razsodišče v Sloveniji (rubrika Medijska etika in samoregulacija). *Medijska preža* 6 (poletje 1999). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/06/etika/> (7. julij 2009).

--- 2000. Pritožna komisija za tisk - Ljudem služi hitro in brez stroškov (rubrika Recenzije). *Medijska preža* 8 (pomlad 2000). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/08/recenzije/> (7. julij 2009).

--- 2003. Self-Regulation or Co-Regulation? V *IRIS Special: Co-Regulation of the Media in Europe*, ur. S. Nikoltchev, 71–76. Strasbourg: European Audiovisual Observatory.

Bašić Hrvatinić, Sandra in Marko Milosavljevič. 2001. *Medijska politika v Sloveniji v devetdesetih*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Bertrand, C. J. 1997. Media Accountability Systems: An Overview. V *Organising Media Accountability Experiences in Europe*, ur. U. Sonnenberg 7–16. Maastricht: EJC.

Bervar, Gojko. 2001. Kako deluje nemški tiskovni svet? (rubrika Medijski trg). *Medijska preža* 12 (poletje / jesen 2001). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/12/trg/> (7. julij 2009).

--- 2002a. *Svoboda neodgovornosti*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2002b. So-regulacija na pohodu? (rubrika Samoregulacija v medijih). *Medijska preža* 12 (poletje 2002). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/14/samoregulacija/> (7. julij 2009).

Black, J. in R. D. Barney. 1985/86. The Case Against Mass Media Codes of Ethics. *Journal of Mass Media Ethics* 1 (1): 27–36.

Callahan, S. 2003. New Challenges of Globalization for Journalism. *Journal of Mass Media Ethics* 18 (1): 3–15.

CEI Journalists' Forum. 2005. Beograd: Central European Initiative-CEI.

Cornu, Daniel. 1997. *Éthique de l'information*. Pariz: Press universitaires de France.

Day, Louis. 1991. *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

Einspieler, Vili. 2003. *Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 1999–2003*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> (5. april 2009) in v arhivu DNS.

--- 2004. *Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2003–2004*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> (5. april 2009) in v arhivu DNS.

--- 2005. *Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2004–2005*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> (5. april 2009) in v arhivu DNS.

--- 2006a. Ključnega pomena je učinkovitost samoregulacije (rubrika Mediji in manjšine). *Medijska preža* 25/26 (maj 2006). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/26/manjsine/> (7. julij 2009).

--- 2006b. *Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2005–2006*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> (5. april 2009) in v arhivu DNS.

--- 2007. *Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2003–2007*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> (5. april 2009) in v arhivu DNS.

--- 2008. *Poročilo Novinarskega častnega razsodišča DNS in SNS 2007–2008*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> (5. april 2009) in v arhivu DNS.

- Einspieler, Vili in Rok Lampe, ur. 2009. *Medijsko pravo* Ljubljana: Planet GV.
- Encabo, Manuel Núñez. 1995. The Ethics of Journalism and Democracy. *European Journal of Communication* 10 (4): 513–526.
- 1996. Časnikarska etika, uvodna študija k resoluciji Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o etiki časnikarstva. V *Mediji, etika in deontologija*, ur. Marjan Sedmak, 73–93. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Frost, C. 2000. *Media Ethics and Self-Regulation*. Harlow: Longman.
- Gore, William. 2005. Intervju z avtorjem. London, 15. december 2005.
- 2009. Nesprejemljivost predlogov za vseevropski sistem urejanja medijske odgovornosti (1) (rubrika Samoregulacija v medijih). *Medijska preža* 34/35 (maj 2009). Dostopno prek:
<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/35/samoregulacija/> (7. julij 2009).
- Herrscher, R. 2002. A Universal Code of Journalism Ethics: Problems, Limitations, and Proposals. *Journal of Mass Media Ethics* 17 (4): 277–289.
- IDC Sveta Evrope. 2006. *Omizje: Mediji, samoregulacija in multikulturalizem*. Dne 2. februarja 2006, lokacija INDOK center Sveta Evrope, Ljubljana (del projekta »Prihodnost večkulturnih družb v Evropi in vloga medijev«). Ljubljana: Mirovni inštitut in Britansko veleposlaništvo v Ljubljani.
- Ivanjko, Šime. 1997. Moralno varstvo in medijsko sojenje (novinarska etika). *Podjetje in delo* 6–7 (XXIII): 1117-1195.
- Ivelja, Ranka. 2006. Razširiti novinarsko častno razsodišče? (rubrika Mediji in manjšine). *Medijska preža* 25/26 (maj 2006). Dostopno prek:
<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/26/manjsine/> (25. maj 2009).
- Jančič, Peter. 2002. Kako je nastal novi kodeks novinarske etike (rubrika Etika in samoregulacija v medijih). *Medijska preža* 15 (december 2002). Dostopno prek:
<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/etika/> (17. julij 2009).

Jigenius, P. -A. 1997. Media Accountability in Sweden: the Swedish Press Ombudsman and Press Council. V *Organising media accountability experiences in Europe*, ur. U. Sonnenberg, 33–36. Maastricht: EJC.

Jones, Paul. 1980. *Mass Media Codes of Ethics and Councils. A comparative international study on professional standards*. Paris: Unesco.

Kalin Golob, Monika in Melita Poler Kovačič. 2005. Med novinarskim stilom in etiko: senzacionalizem brez meja. *Družboslovne razprave* 49/50 (21): 289–393.

Kant, Immanuel. 1937. *Dve razpravi: Razmišljanja o čustvu lepega in vzvišenega; K večnemu miru*. Ljubljana: Slovenska matica.

--- 1967. *Metafizika čudoreda*. Sarajevo: Izdavačko preduzeće Veselin Masleša.

Kodeks novinarjev Republike Slovenije. 1991. Sprejet 12. novembra 1991 v Gozdu Martuljku. Prvotni naslov: Delati etično. Kodeksi poklicne etike izpostavljenih poklicev in funkcij. Združenje seniorjev Slovenije-managerjev in Agencija za management, v sodelovanju z založbo Modena.

Kodeks novinarjev Slovenije. 2002. Sprejet 10. oktobra 2002 v Izoli. Dostopen prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodisce.php> ali prek: <http://www.media-forum.si/slo/pravo/samoregulacija/kodeks-novinarjev.pdf> (11. november 2006).

Korošec, Tomo in Monika Kalin Golob, Simona Zatler, Melita Poler Kovačič, Maca Jogan in Gregor Tomc. 2002. *Razžalitve v tiskanih medijih*. Ljubljana: FDV.

Košir, Manca in Melita Poler. 1996. Utemeljitev novinarske etike in svoboda slovenskih novinarjev. V *Mediji, etika in deontologija*, ur. Marjan Sedmak, 9–26. Ljubljana: FDV.

Košir, Manca. 2003. *Surovi časi medijev*. Ljubljana: FDV.

Lord Wakeham. 2000. Globalni novinarski kodeks? Ne hvala! (rubrika Uvodnik). *Medijska preža* 8 (pomlad 2000). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/08/uvodnik/> (17. maj 20009).

- Maksimovič, Branko. 2005. *Kratek tečaj zgodovine slovenskega novinarstva in njegove organizacije*. Dostopno prek:
http://www.novinar.com/info/zgodovina_drustva.php (11. april 2009) in prek:
<http://www.novinar.com/index.php> (11. april 2009).
- Merrill, John C. 1997. *Journalism ethics: Philosophical Foundations for News Media*. New York: St. Martin's Press.
- Meyer, Christopher. 2004. *PCC Annual Review 2004*. Dostopno prek:
<http://www.pcc.org.uk> (6. avgust 2009).
- McManus, John H. 1994. *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware? Thousand Oaks*. London, New Delhi: Sage Publications.
- Münchenska deklaracija*. 1971. Dostopno prek: <http://www.media-forum.si/slo/pravo/pravni-viri/munchenska-deklaracija.pdf> (7. avgust 2009).
- Nahtigal, Neva. 2006. Ni samo regulacija (rubrika Mediji in manjšine). *Medijska preža* 25/26 (maj 2006). Dostopno prek:
<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/26/manjsine/> (3. april 2009).
- Novak, Bogdan. 1991. *Pavlihova frača*. Ljubljana: Magnolija.
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 1993 (julij). *Resolucija št. 1003: O etičnih načelih časnikarstva*. Strassbourg: Parlamentarna skupščina Sveta Evrope.
- Perkins, Michael. 2002. International Law and the Search for Universal Principles in Journalism Ethics. *Journal of Mass Media Ethics* 17 (3): 193–208.
- Petković, Brankica. 2005. Raznovrstnost tiskovnih svetov v Evropi (rubrika Samoregulacija). *Medijska preža* 23/24 (november 2005). Dostopno prek:
<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/24/samoreg/> (7. julij 2009).
- Poler, Melita. 1996. Ethics and professionalisation of Slovene journalism. *Javnost/The Public* 3 (4): 107–121.
- 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.

Poler Kovačič, Melita. 2000. Kriza novinarske etike kot kriza subjekta. V *Vregov zbornik*, ur. Slavko Splichal, 65–72. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo in FDV.

--- 2001. *Mesto subjekta v sodobni novinarski etiki*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FDV.

--- 2002a. Razžalitve in dostojanstvo osebe. V *Razžalitve v tiskanih medijih*, ur. Tomo Korošec, 89–107. Ljubljana: FDV.

--- 2002b. Vplivi odnosov z mediji na novinarski sporočanje proces. *Teorija in praksa* 39 (5): 766–785.

--- 2003. Preiskovalno novinarstvo, ustvarjanje škandalov in novinarska etika. *Teorija in praksa* 40 (2): 207–228.

--- 2004. Podobe (slovenskega) novinarstva: o krizi novinarske identitete. V *Poti slovenskega novinarstva danes in jutri*, ur. M. Poler Kovačič in M. Kalin Golob 85–112. Ljubljana: FDV.

--- 2005. *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: FDV.

--- 2008. Journalism Ethics in Multinational Family: When in the EU, should one do as the EU journalists do? *Journal of Mass Media Ethics* 23 (2): 141–157.

Pravilnik o delu NČR, sprejet 26. novembra 1999 na izrednem občnem zboru DNS in Skupščini SNS na Otočcu.

Press Complaints Commission (UK). *PCC Annual reports* (za leta 1996, 1997, 2004, 2005). Dostopno prek: <http://www.pcc.org.uk/reportsinof/annualreports.html> (17. avgust 2009).

Razsodbe in izjave Novinarskega častnega razsodišča. 2001-2008. Dostopne prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php> (22. julij 2009).

Repovž, Gregor. 2001. Iskanje lastne pasti (rubrika Tiskovni svet). *Medijska preža* 12 (poletje / jesen 2001). Dostopno prek:

<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/12/tisk/> (14. julij 2009).

Shannon, Richard. 2001. *A Press Free and Responsible. Self-regulation and the Press Complaint Commission 1991.200*. London: John Murray (Publihers) Ltd.

Sindikar novinarjev Slovenije. 2008. *Za prenavo medijske politike*. Dostopno prek:

http://www.novinar.com/info/zgodovina_drustva.php in na:

<http://www.novinar.com/index.php> (19. junij 2009).

Sonninen, Paivi in Tiina Laitila. 1995. *Press Councils in Europe, survey for WAPC Conference in Helsinki Forthcoming in the report series of the Department of Journalism and Mass Communication*. Tampere: University of Tampere.

Splichal, Slavko. 1988. Izobraževanje, etika in profesionalizacija novinarstva. *Teorija in praksa* 25 (5): 619–624.

Splichal, Slavko. 1999. Ownership, regulation and socialisation: rethinking the principles of democratic media. *Javnost/The Public* 6 (2): 5–24.

Splichal, Slavko in Colin Sparks. 1994. *Journalists for the 21st Century: Tendencies of Professionalization among First-Year Students in 22 Countries*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.

Strentz, Herb. 2002. Universal Ethical Standards? *Journal of Mass Media Ethics* 17 (4): 263–276.

The Broadcasting Complaints Commission – Broadcastig Standard Council (Advanced Journalism Course J80). 1997. Ljubljana, Cardiff: The Thomson Foundation in Britansko veleposlaništvo v Ljubljani – Editorial Study Centre.

Ustava RS, sprejeta 23. decembra 1991. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc> (1. april 2009).

White, R. A.. 1995. From Codes of Ethics to Public Cultural Truth: A Systematic View of Communication Ethics. *European Journal of Communication* 10 (4): 441–459.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o medijih, (ZMed-A) Ur.l. RS, št. 60/2006. Dostopno prek: <http://www.ip-rs.si/index.php?id=554> (23. marec 2009).

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP), Ur.l. RS, št. 59/1999 (Ne velja od: 01.01.2005). Dostopno prek: http://www2.gov.si/zak/Zak_vel.nsf/0/c12563a400338836c12567a8003c3b8e?OpenDocument (18. april 2009).

3. Konferenca novinarjev mediteranske regije. 2001. Grško novinarsko združenje in International Federaton of Journalists – IFJ. Atene.

4. Konferenca novinarjev mediteranske regije. 2002. Ciprsko novinarsko združenje in International Federaton of Journalists – IFJ. Nikozija.